

**L'AVALUACIÓ FORMATIVA EN
L'ENSENYAMENT I L'APRENENTATGE DE
LA COMPOSICIÓ ESCRITA**

**Anàlisi de la incidència de la pauta d'avaluació en
el procés de composició escrita**

ANNEXOS

Teresa Ribas i Seix

**Departament de Didàctica de la Llengua, de la Literatura i de les
Ciències Socials
Universitat Autònoma de Barcelona**

Setembre 2000

**L'AVALUACIÓ FORMATIVA EN
L'ENSENYAMENT I L'APRENTATGE DE
LA COMPOSICIÓ ESCRITA**

**Anàlisi de la incidència de la pauta d'avaluació en
el procés de composició escrita**

ANNEXOS

Teresa Ribas i Seix

**Departament de Didàctica de la Llengua, de la Literatura i de les
Ciències Socials
Universitat Autònoma de Barcelona**

Setembre 2000

ANNEXOS

1. Materials de la SD	1
1.1. Fulls proporcionats als alumnes durant la SD	1
1.1.1. Sessió 1: Exercicis.	3
1.1.2. Sessió 2: Exercicis.	13
1.1.3. Sessió 3: Exercicis.	15
1.1.4. Sessió 4: Exercicis.	17
1.1.5. Sessió 5: Dossier d'articles informatius	21
1.1.6. Pautes.	
1.1.6.1. Full de planificació de l'esborrany	59
1.1.6.2. Pauta d'avaluació-revisió del text: format "explicatiu"	61
1.1.6.3. Pauta d'avaluació-revisió del text: format de qüestionari	65
1.2. Textos i esborranys produïts pels tres grups d'alumnes ...	67
1.2.1. Grup 1. Sessió P.	69
Grup 1. Sessió R.	70
Grup 1. Versió mecanografiada pels alumnes.	72
1.2.2. Grup 2. Sessió P.	73
Grup 2. Sessió R.	74
Grup 2. Versió mecanografiada pels alumnes.	76
1.2.3. Grup 3. Sessió P i sessió R.	77
1.3. Respostes individuals al qüestionari metacognitiu	79
1.3.1. Grup 1	81
1.3.2. Grup 2	85
1.3.3. Grup 3	89
2. Transcripcions i anàlisi de les converses per a la composició escrita	93
2.1. Transcripcions de les converses i divisió en episodis.....	93

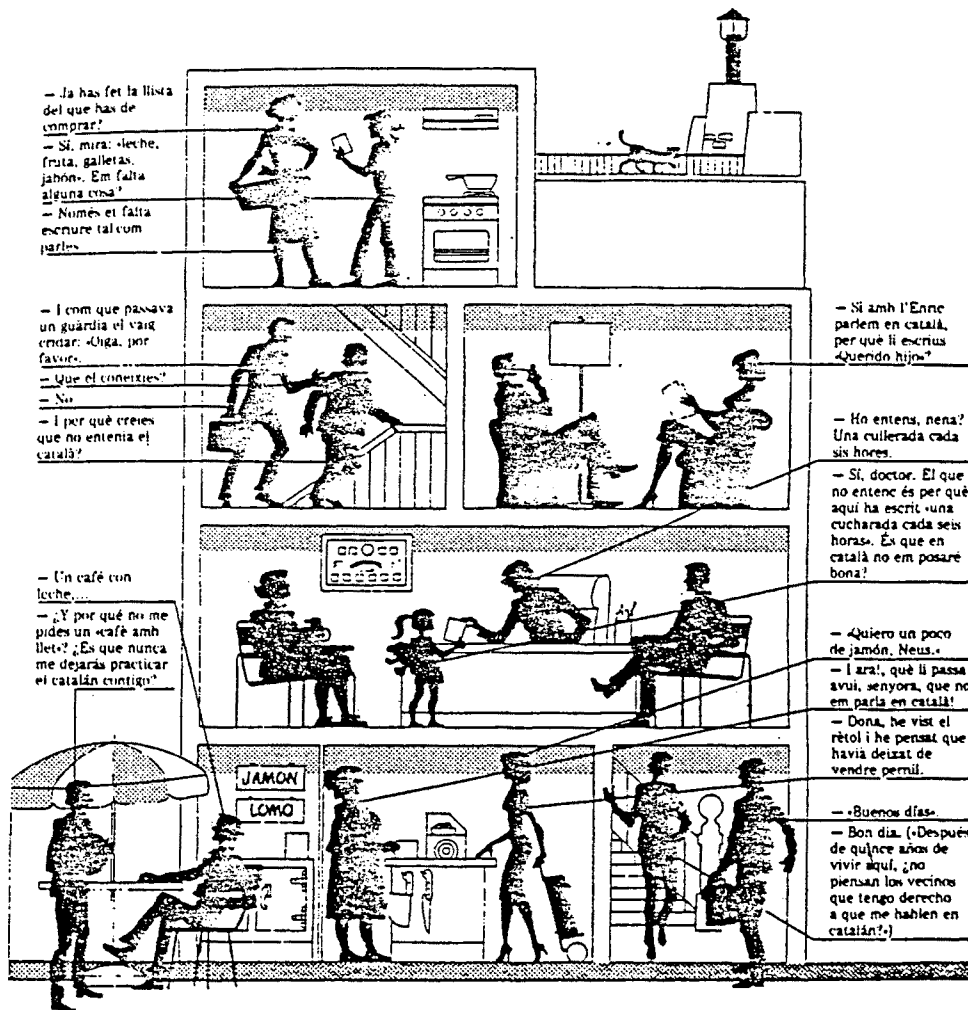
2.1.1. Grup 1, sessió P (1-P)	95
2.1.2. Grup 1, sessió R (1-R)	127
2.1.3. Grup 2, sessió P (2-P)	177
2.1.4. Grup 2, sessió R (2-R)	203
2.1.5. Grup 3, sessió P (3-P)	241
2.1.6. Grup 3, sessió R (3-R)	257
2.2. Anàlisi de les seqüències metalingüístiques	275

1. Materials de la SD

1.1. Fulls proporcionats als alumnes durant la SD

1.1.1. Sessió 1: Exercicis.

Text 1 .

EN CATALÀ, PER RESPECTE A UN MATEIX I ALS ALTRES

Ara, el deure de cortesia és parlar català amb tots els qui volen saber-lo per compartir el futur de Catalunya.
Perquè no som ni un ni dos. I tots tenim dret a conèixer i utilitzar la llengua pròpia del país on vivim.

Text 2

Posa el teu fill com a excusa.

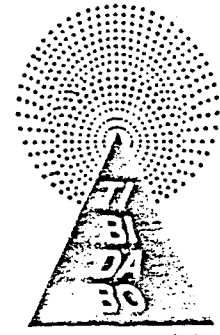
Què deu tenir el pare del Tibidabo que els seus records romanen tant en la nostra memòria?

Què fa que un pare sigui el teu pare? Segur que tu tens aquest record d'un dia càlid i lluminós, pujant amb el teu pare primer al Tramvia Blau, després al funi, després corrent d'una

atracció a les crispetes, d'una altra atracció a l'altra i a l'altra. I després, a la nit, cansat, recordes cada moment d'un dia meravellós.

Dones ara és el teu torn. Porta el teu fill al Tibidabo.

No voldràs que ell no tingui també un record com el teu.

La Muntanya Mágica

Molt Aviat, al Nou Tibidabo.

Paràbola del ric i Llätzer

Text 3

Hi havia un ric que solia anar vestit de púrpura i lli finíssim, i banquetejava esplèndidament cada dia. Un pobret, anomenat Llätzer, estava gitat davant del seu portal, fet una nafra i esperava satisfer la seua fam de les deixalles de la taula del ric. Però res. Més prompte eren el gossos els qui venien a llepar-li les nafres.

Heus ací que es va morir el pobre i els àngels se'l van endur al costat d'Abraham. Es va morir també el ric i el van soterrar. Ja al país dels morts, alçà els ulls, ell, que es trobava enmig dels turments, i veié, des de lluny, Abraham amb Llätzer al seu costat. Ell, es posà a cridar:

«Pare Abraham, compadeix-te de mi i encarrega a Llätzer que mulle la punta del seu dit amb aigua per refrescar-me la llengua, perquè sofrec terriblement en aquesta foguera».

«Fill —li fa Abraham—, fes memòria: ja vas rebre els teus béns en vida, i Llätzer, semblantment, els mals. Ara, en canvi, ell rep el seu consol ací i tu, el turment. Per acabar-ho d'adobar, entre vosaltres i nosaltres hi ha un gran abisme. I així, per molt que vulga, ningú no pot passar d'ací cap allà ni d'allà cap ací».

«Et pregue, tanmateix, Pare —li replica— que l'envies a casa de mon pare —hi tinc cinc germans— perquè no vinguen a parar també en aquest lloc de tortura».

Tenen Moisès i els Profetes —li diu Abraham—. Que els escolten!»

«I no, pare Abraham, —va respondre—. En canvi, si se'ls presenta algú d'entre els morts, segur que es convertiran».

Però Abraham li va dir:

—«Si no fan cas de Moisès i dels Profetes, ja pot ressuscitar-ne un d'entre els morts, que no se'n convenceran».

Text 4

Alaquàs, 15 de gener de 1992

Hola Jo Ann,

Ja sé que fa molt de temps que no t'escriu, però ja et pots imaginar com n'estem d'ocupats amb els exàmens i tot el treball de l'Institut. M'agradaria telefonar-te, però resulta massa car per a la meua economia. De totes maneres, estigues segura que me'n recorde molt, de tu... Encara que tu tampoc no escrius massa!

Ara la professora d'història ens ha demanat que fem un treball sobre la ciutat que vulguem. Hem de recollir tota la informació possible: història, manifestacions culturals, població, economia, clima... També hi hem d'incloure fotografies i objectes de tota mena relacionats amb la ciutat (bitllets de metro, diaris, souvenirs...) Pot ser un treball interessant, però serà costós.

Com ja deus haver imaginat, jo he decidit fer-lo sobre Nova York, ja que tu hi vius i espero que pugues ajudar-me.

En realitat en conec moltes coses, per tot el que tu m'has contat, però, clar, no és suficient.

Tinc un veritable interès per saber més sobre la teua ciutat i el teu país. Em serviria també per preparar el viatge que vull fer aquest estiu, quan anire a visitar-te. A veure si així acaba de convèncer els meus pares!

Supose que a tu no et costarà massa recollir informació, i a mi em faràs un gran favor.

A més, així ens obligarem a escriure's cartes més a sovint!

Així doncs, ja saps! Espere que m'escriuques i m'envies molt de material!

"Love"

Carme

El "Peritico" de l'estudiant, 1973

EL DIVORCI ENTRE EL TABAC I LA SALUT

Gemma i Remullas.

Cada cop hi ha més campanyes que pretenen convèncer les persones que deixin de fumar. Des de fa uns anys s'ha reduït el nombre de fumadors al món occidental, però el consum ha augmentat a l'Àsia i a l'Àfrica. Però, ¿quins són els perills del tabac? ¿Val la pena provar-lo encara que sigui molt difícil de deixar? Amb la informació a la mà, la decisió haurà de partir sempre d'una motivació personal.

Fa 500 anys que els navegants espanyols capitanejats per Cristòfor Colom van tenir el primer contacte amb persones que duen un "tío" a la mà al qual anomenaven tabac. Des de llavors fins avui, aquest producte ha passat per diversos estadis: de ser considerat un hàbit primitiu s'ha convertit en un senyal de distinció. Ara com ara, el tabac es consumeix massivament, malgrat que les autoritats sanitàries insisteixen a proclamar els mals dels cigarrs, els cigars i la pipa.

El tabac no és l'únic factor que afecta la qualitat de vida de les persones. Una mala alimentació, l'estrès, raons d'herència i d'altres influeixen negativament en la salut, però el tabac com a hàbit nociu es considera el més perillós de tots, perquè pot ser la causa de malalties tan greus com el càncer de pulmó, laringe, ronyó, bufeta, pàncreas i coll d'úter, a més de trastorns cardio-vasculars (del cor).

Llavors, ¿per què es fuma tant? Segons el doctor Bayés de Luna, el tabac està molt relacionat amb la sensació d'haver de fer alguna cosa per alliberar-se de l'estrès. Hi ha persones que es mossequen les ungles, altres crideu, i n'hi ha que es relaxen fumant. És un mecanisme d'escapada, tothom-necessita alguna cosa per alliberar la tensió.

Segons una campanya del departament de Sanitat de la Generalitat, aquesta sensació de relaxament és fictícia. El que passa és que el cos s'ha acostumat a la nicotina i és natural que la persona se senti més tranquil·la en obtenir la nicotina de la qual depèn. Al cap d'unes setmanes sense fumar, molts fumadors estan menys nerviosos i es relaxen sense encendre cigarrs.

La nicotina és l'encarregat de donar gust al tabac i és una de les substàncies més nocives. Als 7 segons de la primera pipada ja es troba al cervell i als 20 segons al dit gros del peu; la respiració es fa més ràpida, disminueix la gana i fins i tot poden aparèixer nausees i vomits.

Les vies respiratòries i els pulmons són els que reben més directament els efectes del fum del tabac. La bronquitis crònica és la malaltia més comuna i consisteix en una tos continuada, de vegades acompanyada d'empeusio mucositat. La limitació del pas de l'aire per les vies respiratòries també fa que els fumadors es cansin més fàcilment i guanyin menys l'exercici físic.

Hi ha persones que creuen que encara que no fumin tenen els mateixos efectes a causa de la contaminació de l'aire. Però la veritat és que el fum del tabac conté una concentració de monòxid de carboni 400 vegades superior a la de l'aire de les ciutats més contaminades.

A més de tot això, fumar té uns efectes molt més evidents, encara que menys perillosos: mal alè, dents grogues, tos, mal de gola, refredat, afonia i d'altres infeccions respiratòries lleus.

A més dels efectes sobre la salut individual i la de les persones que viuen en el mateix entorn que un fumador -el fum que respiren té les mateixes conseqüències que en els fumadors, però no tan greus-, hi ha d'altres riscos. El 15% dels incendis a les ciutats i el 25% dels que tenen lloc en zones forestals estan provocats per burilles de cigarrs.

Amb tot això, el doctor Bayés de Luna diu: "Fumar no es pot prohibir, es poden donar consells i després la llibertat individual de cadascú és sagrada".

El senyor Cremades, la seua dona i el seu fill viuen a casa dels pares del senyor Cremades, juntament amb els pares d'aquest. La convivència familiar es troba deteriorada, l'esposa del senyor Cremades no té bones relacions amb la sogra i es queixa de la situació. El senyor Cremades té un germà solter que no viu amb els pares. Un dia es reuneixen el Sr. Cremades, el germà i la dona per tractar el problema. El germà solter manifesta no poder cuidar dels pares, la dona es queixa de la situació: no són els seus pares, però és ella precisament qui ha de cuidar-los. Es planteja l'internament dels avis en una residència. El germà hi està d'acord. El Sr. Cremades decideix l'internament. Es jutja la decisió del senyor Cremades (no pas l'actitud de l'esposa o del germà).

«En primer lloc voldria exposar els punts sobre els quals basaré la meua defensa:

Primer, el millor lloc per a qualsevol persona, avi o no, és a sa casa, en això estic absolutament d'acord amb el senyor acusador per la qual cosa pregue que s'abstinga d'atacar-me en aquest sentit. Ara bé, davant de situacions concretes, on la convivència s'ha deteriorat, on l'ansietat, la crispació, estan perjudicant el col·lectiu familiar, a tots els seus membres, tant des d'un punt de vista físic com des d'un punt de vista psíquic, en aquests casos la decisió del senyor Cremades és realista i és valenta, perquè no tant sols salva el seu matrimoni sinó que a la vegada evita situacions violentes que deteriorarien cada vegada més la qualitat de vida dels seus pares.

Segon punt, defense el senyor Cremades i totes les persones que com ells es troben en situacions familiars semblants i que com les seues són insostenibles. I al mateix temps defense totes les persones que s'han sentit insultades, ferides, per les paraules que el senyor acusador irreflexivament va pronunciar: mals fills.

Demstraré que són moltes les famílies amb gravíssimes problemàtiques per culpa de situacions familiars semblants.

Demstraré que, en aquest cas, l'única alternativa vàlida pel bé del conjunt familiar era la residència.

Demstraré, per últim, que portar el pare a una residència no equival a trencar els vincles afectius i, per tant, a ser un mals fill.

Vull fer-me ressò també, per altra part, de les males condicions d'algunes residències, tot i que en aquest cas, i afortunadament, el senyor Cremades es preocupa de trobar-ne una on el benestar dels seus pares estiga assegurat. Moltes gràcies.»

«Acuse el senyor Miquel Cremades, segons demostraré amb testimonis i proves suficients, de voler internar innecessàriament els seus pares en una residència geriàtrica.

L'acuse de mantenir una actitud passiva davant els problemes familiars carregant tota la feina sobre la seua dona.

L'acuse de no plantejar al seu germà la distribució de les càrregues familiars que poden representar tenir cura dels pares.

L'acuse d'egoista perquè, ignorant solucions més favorables per als seus pares, escull la més còmoda i definitiva per a ell: els trau de casa.

L'acuse d'hipòcrita, perquè sent la pitjor solució, la defensa com la millor.

L'acuse d'haver utilitzat els seus pares mentre li han sigut útils i rebutjar-los en el moment que representen una molèstia per a ell, com un drap brut.

L'acuse de menysprear la necessitat que tenen els seus pares de benestar afectiu, voler-los expulsar de la seua pròpia casa i allunyar-los de la família.

L'acuse, conjuntament amb la seua dona, de condemnar a la inactivitat fent sentir-se inútil l'àvia marginant-la de les feines domèstiques que li són accessibles i no donant-li cap altra alternativa que la passivitat davant d'un televisor.

L'acuse de voler aparcar els seus pares al primer lloc que troba, fins i tot falsificant papers. Perquè es tracta d'una residència geriàtrica, apta únicament per a vells malalts que, evidentment no és el cas dels seus pares.

Per tot això, crec que l'actitud del senyor Miquel Cremades haurà de declarar-se inadmissible d'acord amb les proves i testimonis que portaré.»

SITUACIÓ

PUNTS DE PARTIDA DE LA

PUNTS DE PARTIDA DE L'ACUSACIÓ

DE RETÒRICA. LA COMUNICACIÓ PERSUASIVA

Xavier Laborda. Barcanova. Barcelona,
1993

L'autor d'aquest llibre, Xavier Laborda, professor de lingüística a la Universitat de Barcelona, parteix de la doble consideració de la parla com a instrument de transformació del món i com a instrument de domini dels altres. I troba que l'element comú a aquests dos aspectes és el que anomena la comunicació persuasiva, la retòrica dels antics.

El primer capítol tracta de l'activitat de jutjar i del naixement de la retòrica, de manera associada a determinades pràctiques judicials. En el segon, analitza l'ensenyament i l'ensinistrament de les habilitats discursives. En el tercer, parla de la utilitat persuasiva dels recursos literaris o d'excel·lència. En el següent utilitza el discurs de Marc Antoni de l'obra *Juli Cèsar* de Shakespeare per estudiar l'ús polític del discurs a la conquesta de l'adhesió de l'auditori. En el darrer capítol, se submergeix en la intimitat del subjecte que vol persuadir i rebre afecte.

El llibre, gairebé una apologia de la retòrica, aconsegueix, pel cap baix, desfer els mites i les connotacions ne-

gatives que el terme retòrica ha hagut de patir amb la complicitat inintelligent dels diccionaris. Dissortadament, la retòrica fou abandonada —i consegüentment deixà de renovar-se— en considerar-se un escolasticisme estèril.

Dèiem fa temps que l'estudi de l'oratoriat és als orígens mateixos de la democràcia i que no s'havia de confondre l'oratoriat amb els discursos tronats i amputllasos («L'expressió oral a l'escola», ESCOLA CATALANA 286). Ara, l'autor d'aquest llibre ens dona la raó realitzant un repàs històric de l'oratoriat que parteix de l'època en què al segle V aC, a la Sicília grega, el derrocament dels tirans i la reinstauració de la llibertat va significar la instal·lació de la paraula pública i lliure, és a dir, la retòrica. Laborda arriba a definir-la com a *quasi una ciència*, ja que com a metallenguatge descriu les operacions de parla i es relaciona amb la lingüística, la teoria de l'argumentació i la teoria de la comunicació. I encara hi podríem afegir, al meu parer, la sociolingüística del dir.

Xavier Laborda té el mèrit de tensar les cordes de la intel·ligència i de la sensibilitat —dues característiques que el defineixen— fent que el seu discurs continuï sent perfectament intel·ligible i gosa presentar la retòrica com a educació, com a part essencial de la formació humanística que ajuda a fer compatibles la llibertat i la igualtat, valors que, en termes absoluts, entren en conflicte. I no amaga que la retòrica és una amalgama de saber i d'acció, és a dir, un programa ideològic que es posa a disposició de grups socials per assegurar-se o assolir l'instrument de la paraula disciplinada i la legitimitat.

L'autor també analitza la submissió als contextos de la comunicació, la manca parcial de llibertat i independència del parlant, el comportament del qual ve determinat més aviat pel que se n'espera i per la natura de la situació comunicativa en què es troba, que no pas pel que ell vol ser i dir.

Finalment, denuncia els mitjans de comunicació i la publicitat que més que vendre objectes vol comprar subjectes. I és que l'ensenyament retòric desemmascara la creença que hi ha formes «naturals» de comunicació. La retòrica participa en la tasca humanística de fer palesa l'organització de la subjectivitat social. Per tant, no es tracta d'ata-

car la persuasió —un coneixement utilíssim— sinó l'adulació o la seducció manipuladora, és a dir, les formes més subtils de la violència.

Un llibre que recomanem amb entusiasme.

J.S.C.

Pròleg

Dominar una llengua consisteix, com ja saps, a poder comunicar-nos-hi, tant oralment com per escrit, en tot l'ampli ventall de possibilitats que ens ofereix la nostra qualitat d'éssers humans. La llengua —qualsevol llengua— és bàsicament un vehicle de comunicació.

Assolir allò que els tècnics anomenen «competència lingüística» només té un secret: la pràctica constant i il·lusionada. No has d'oblidar que si vols, podràs; tot depèn de tu i ho tens a les teves mans.

A les teves mans tens, precisament, un instrument que t'ajudarà a aconseguir, o a arrodonir, el domini de la nostra llengua: la llengua dels catalans. Hem intentat que et sigui una eina amable, dinàmica i actual. I que no t'hi capfiquis: les qüestions de gramàtica i d'ortografia —que solen ser considerats els punts més àrids de l'estudi d'una llengua— les aniràs aprenent i fent teves d'acord amb les necessitats comunicatives que t'anirem suggerint tot al llarg del manual. A poc a poc, sense adonar-te'n, comprovaràs com vas avançant en la teva expressió oral i escrita.

En definitiva, no ho oblidis, el coneixement i domini de llengües —quantes més, millor— són un signe de cultura i, alhora, constitueixen un enriquiment personal. Si, a més, es tracta de la llengua del teu poble i dels teus avantpassats, hi hauries de posar el màxim interès: és una qüestió d'orgull personal.

ELS AUTORS

Llegeix amb atenció el text "El divorci entre el tabac i la salut"; imagina la situació de comunicació en què s'inscriu i completa l'esquema següent:

Elements de la situació de comunicació

Polèmica de partida	
Enunciador/a	
Destinatari/a	
Tesi defensada	
Tesi(s) contrària(es)	
Arguments emprats	
Mitjà de difusió	

	S/N	per què
1 - Les dones són més aptes per als treballs monòtons.		
2 - Les dones són més capaces d'assumir càrrecs de responsabilitat en el món laboral que els homes.		
3 - La majoria d'homes ajuden les seves dones a casa. Tot això de l'alliberament de la dona és una bestiesa.		
4 - Moltes persones encara es senten decebudes quan neix una nena i el que elles esperaven és un nen.		
5 - Si observem el professorat, notem que de vegades tracta diferentment les noies i els nois per raó del seu sexe.		
6 - Per a una dona és meravellós tenir algú que la mantingui econòmicament.		
7 - Els artistes i científics més famosos en tots els temes han estat homes.		
8 - El principal deure d'una dona amb criatures petites és quedar-se a casa i tenir-ne cura.		
9 - Molts homes volen que la dona amb qui s'han de casar sigui pura i no hagi estat tocada per altres homes.		
10 - Quan les noies pateixen, ploren i es desfoguen, però els nois s'ho guarden i és pitior.		
11 - Quan les criatures es fan grans i s'emancipen, algunes dones es senten soles i buides.		
12 - En el terreny educatiu, totes les noies són educades igual que els nois sense tenir en compte les discriminacions socials per raó de sexe.		
13 - A les noies els solen agradar les novel·les romàntiques i als nois les d'aventures.		
14 - Les qualitats intel·lectuals i emotives d'una persona no depenen del seu sexe.		
15 - És comprensible que en els anuncis la dona aparegui com a sex-símbol, com a mare perfecta, com a excel·lent mestressa de casa, com a executiva exemplar, ...		
16 - És pot entendre que una dona decideixi no tenir fills: no per això serà menys dona.		
17 - L'home ideal es aquell que té exit en la seva carrera, és guapo, és dominador en les seves relacions, sap protegir la seva família, no té mai por, pena ni altres emocions "vergonyoses" ...		
18 - La gastronomia és una professió que dominen els homes encara que en totes les cases qui cuina és la dona.		
19 - La vida política per a una dona és compatible amb la vida domèstica.		
20 - S'espera que els nois s'interessin per les ciències i les noies per les arts.		

1.1.2. Sessió 2: Exercicis.

OBRIM MES EL DEBAT ...

a - Creus justificat que avui dia existeixin col·lectius que lluitin per millorar la situació de la dona a la societat?

b - Coneixes algun col·lectiu que treballi per millorar la situació de les dones?

c - Penses que els homes poden fer alguna cosa per fer desaparèixer la desigualtat social que pateixen les dones? O aquesta és una tasca exclusiva de les dones?

d - Coneixes alguna dona (o tu mateixa) que pensis que està discriminada en algun aspecte? Quin?

e - Creus que la lluita dels grups feministes pot aconseguir alguna cosa per millorar la situació de les dones en alguns àmbits?

f - Què és el que s'hauria de canviar prioritàriament perquè homes i dones tinguessin realment una igualtat d'oportunitats en totes les facetes de la vida?

g - Hi ha algun àmbit de la societat on pensis que existeix realment igualtat entre els dos sexes? Quin?

h - Té sentit que s'atorguin premis a dones a través de concursos literaris o artístics destinats només a elles?

i - Quan sents el mot "feminista", què et ve a la ment? Té per a tu connotacions positives o negatives?

j - A totes les persones interessades en el tema de la no-discriminació de la dona, els escau el nom de feministes?

k - Qui creus que es beneficiaria dels possibles canvis socials provocats per les lluites de les dones? Només les dones o ambdós sexes? Per què?

l - Té sentit parlar en els instituts d'una data com el 8 de març?

Cronologia:8 de març de 1908:

-1a versió dels fets: més de 100 treballadores de la fàbrica tèxtil Cotton de Nova York, que s'havien tancat a la feina per demanar millores laborals, moren en un incendi que provocà el mateix patró de la fàbrica per forçar-les a sortir del recinte. (Versió no convenientment documentada)

-2a versió dels fets: unes 20.000 dones de l'East Side de Nova York paralitzaren les fàbriques del ram de la confecció i van mantenir una vaga de tretze setmanes que els suposà comiats, fam, atacs dels trencavagues, detencions... però també un triomf final: augment de salaris
reducció de la jornada laboral
sindicació de més de 300 botigues en el sindicat de la confecció.

Més endavant també hi hagué una manifestació de les treballadores immigrades amb el suport de les sufragistes: va ser la unió de dos col·lectius que fins ara actuaven per separat.

1910:

-El Congrés Socialista Internacional de la Dona, celebrat a Copenhague, convocà un dia internacional per exigir el sufragi universal femení.

8 de març de 1911:

-Es materialitzà la proposta anterior i se celebrà per primera vegada en la història el Dia Internacional de la Dona.

1977:

-És el primer any que se celebrà a l'estat espanyol.

1.1.3. Sessió 3: Exercicis.

EXERCICIS PER A L'APRENENTATGE DE LA REDACCIÓ DE TEXTOS ARGUMENTATIUS

1.

El delicte del correbou

La crònica puntual a la premsa diària ens informa que, com cada any, les turbes folklòriques i tradicionalistes de Cardona han celebrat la crueltat del correbou. I no sols a Cardona, sinó també a Olot i a altres llocs conserven els mals costums sanguinaris que causen dolor i degeneració a l'animal per la degradació que representa l'exercici d'aquestes crueltats.

Qui és capaç de torturar i assassinar un animal, també és capaç de torturar i assassinar una persona. I totes aquestes crueltats amb els animals celebrades públicament, fomenten la violència terrorista entre els homes. Perquè és la forma de l'agressió la que defineix la natura i la gravetat del delicte i no la classe de la víctima. I torturar i assassinar cruelment els animals, festejant públicament el dolor i l'agonia de la víctima acorralada, és un delicte greu. I d'això sí que cal sentir vergonya aliena i pròpia. "Per a quan els drets dels animals a l'ONU?"

Ramon Ballaró Clota Vic (Osona)

Llegeix la carta anterior i respon:

- a) Quina és la tesi defensada?
- b) Quina és la tesi oposada contra la qual s'argumenta. Hi apareix explícita?
- c) Quin lèxic marcat (substantius i adjectius de caràcter pejoratiu) de l'inici de la carta ens anuncia de bon començament quina és la tesi de l'autor?
- d) Extreu del text les frases que millor exemplifiquen la conclusió a què es vol arribar.
- e) Amb quins altres fets s'estableixen comparacions per donar suport a la tesi?

EXERCICIS PER A L'APRENENTATGE DE LA REDACCIÓ DE TEXTOS ARGUMENTATIUS

2.

Extrau del text 2 aquells adjectius referits a les corregudes de bous que mostren que l'opinió de l'autor d'aquesta carta és radicalment diferent a la de l'autor de la carta anterior

Bou en català

Per una vegada, i sense que servezca de precedent, vull felicitar Canal 9-TVV per la magnífica iniciativa que ha tingut de retransmetre la correguda de bous del dia de Sant Donís, i de retrasmetre-la en català. Bé, quan escric aquestes ratlles s'han limitat a anunciar-ho, i no sé si acompliran la seua paraula (d'aquesta genterola, no pots fiar-te'n mai).

No sé com s'ho fan a TV3, perquè des del moment que els senyors Lerma i Fabregat robaren les famoses freqüències no he pogut tornar-la a captar, però considere un fita importantíssima el fet que, per primera

vegada, s'empri el català per a una manifestació tan tradicional i tan arrelada al nostre poble com són els bous, que fins ara, lamentablement, ha estat tractada exclusivament en espanyol.

Espere, tan sols, que el fet de retransmetre corregudes no siga flor d'un dia i que la TVV —com fa amb la boxa— ens deixi gaudir amb freqüència de tan magne espectacle.

Emilià Valcárcel. La Vall de Gallinera
(Marina Alta)

3. Llegeix el següent text i respon les preguntes que vénen a continuació

Support a la barbàrie

La qüestió de les corregudes de bous i la seva possible limitació per part de la Comunitat Europea torna a estar sobre la taula. Darrerament, diversos eurodiputats i altres personalitats de països i colors polítics diferents han fet dures declaracions en contra d'aquest bàrbar i incivilitzat espectacle. A casa nostra, segons una enquesta publicada fa uns mesos, més del 90 per cent de la població es declarava, sense embuts, en contra de l'anomenada *fiesta nacional* i un 60 per cent era partidari de prohibir-la totalment. Així, per tal d'evitar aquesta cívica tempesta antitaurina de l'opinió pública europea, el govern espanyol (un xic esverat) sembla que vol endegar una campanya informativa i d'imatge per a la defensa d'aquesta salvatge tradició

espanyola, que consistiria, a grans trets, a rentar la cara a la tauromàquia, i amagar als diversos pobles d'Europa els aspectes més salvatges d'aquest espectacle tot introduint algunes reformes en el seu reglament.

De fet, aquesta mena de campanyes no són, ni de bon tros, res de nou. El poder espanyol sempre ha intentat demostrar que la tortura al brau i el patiment d'aquest és una cosa relacionada amb "l'art i la cultura", que simbolitza un dels trets més representatius de la seva idiosincràsia. Però, per contra, a ulls dels ciutadans que s'anomenen civilitzats i que tenen un mínim de sensibilitat, aquest no és més que un execrable espectacle que, per sentit comú i evolutiu, hauria de desaparèixer del tot, i que és lamentable que un govern que actualment està presidint la CEE intenti (sota aquesta

mena de campanyes manipuladores) prestar suport a aquesta irracional barbàrie que està en total contradicció amb la nova Europa de finals del segle XX que s'intenta construir.

Josep M. Losse i Romero. Portbou (Alt Empordà)

- 2) - Quin és el tema problemàtic sobre el qual es defensarà una opinió? En quin paràgraf s'introdueix el tema?
- 3) - Quina és la tesi defensada per l'autor de la carta? Ens guia el títol a la identificació de la tesi?
- 4) - Quina és la tesi oposada contra la qual s'argumenta? Hi apareix explícita?
- 5) - Per defensar la seua tesi i manifestar la seua opinió, l'autor emprà diferents arguments. Extrau de la carta frases per exemplificar-los.

1. Argument d'autoritat (persones de prestigi reconegut, importants o dignes de ser escoltades pensen com l'autor).
2. Argument de quantitat (la majoria de la gent pensa com l'autor).
3. Ús de substantius i adjectius pejoratius.

1.1.4. Sessió 4: Exercicis.

MÉS EXERCICIS PER A L'APRENENTATGE DELS TEXTOS ARGUMENTATIUS

1. Perquè una argumentació siga eficaç és fonamental que a l'emissor li siga reconeguda una certa "autoritat" i "legitimitat" per part del receptor, a fi que els seus arguments puguem ser escoltats amb la millor predisposició possible. Per això, sovint, l'argumentació s'inicia amb un procés de legitimitació per part de l'enunciador.

Identifica en els textos següents (textos 1 al 6) els recursos emprats per l'emissor per legitimar-se davant del receptor. Subratlla en cada carta o anunci les expressions lingüístiques que serveixen per a aquesta funció. Especifica en quins casos:

- l'emissor es presenta com a membre d'un col·lectiu més gran:
- l'emissor especifica en concepte de què escriu i per què es troba legitimat per a manifestar una opinió sobre un determinat tema:
- l'emissor tracta de presentar-se amb unes característiques que l'acosten a la realitat del receptor:

Més sobre 'Persones humanes'

Com a monàrquic convençut, vull manifestar el meu agraïment al senyor Miquel Calzada per la seva contribució al coneixement i estima de la família reial espanyola. Entre la gent de casa nostra, especialment entre la joventut. De ben segur que els ulls de la majoria de telespectadors s'entelaren tot veient les imatges que mostaven SAR la infanta Elena en el seu vestit més humà, com també de ben segur que s'hi sentiren més propers després de conèixer-ne les principals dades biogràfiques. D'altra banda les desqualificacions, pura falsedat, que el senyor Colom va deixar anar contra la Corona serviren per demostrar, un cop més, que tot intent de tacar-ne la imatge cau pel seu propi pes. El mateix s'ha de dir dels comentaris poc-soltes del senyor Monzó, que per fer broma amb la institució monàrquica es va haver de basar en exemples forans, evidenciant que la provada honestedat de la nostra família reial exclou qualsevol possibilitat de befa, mofa i/o escarni. Per tot això, considero que l'esmentat programa va fer un gran servei a la causa borbònica a Catalunya i estic segur que, si el nostre bon rei l'hagués vist, compartiria la meua opinió i no hauria autoritzat la nota crítica de la casa reial envers el programa, obra sens dubte d'algun funcionari incompetent.

Albert Guàrdia i Planes
La Palma de Cervellós (Baix Llobregat)

Text 1

Llenguatge administratiu

Com a participants del primer curs de Normalització del Llenguatge Administratiu Valencià, organitzat recentment per l'Institut Valencià d'Administració Pública, us fem arribar el suggeriment d'incloure a EL TEMPS material pràctic sobre aquesta matèria d'ús tan quotidià i vehicle, alhora, de comunicació entre les empreses, institucions i administrats.

No creiem necessari d'insistir en l'estat caòtic present pel que fa a models, disseny de documents i barroquisme de redacció. Cal rebutjar, igualment, la còpia literal de formulismes arcaics —sovint fets servir pel llenguatge administratiu castellà— i que no són compatibles amb una normalització lingüística plena.

D'altra banda proposem a EL TEMPS la confecció d'alguna mena de «quadernet central» col·leccionable on es tractaren aquestes i d'altres qüestions referides a l'idioma. Seria aquest, sens dubte, un esforç ben acollit i d'afortunat ressò entre els nombrosos lectors del setmanari.

Miquel Santamària i Cuello
i 25 firmes més
Alacant (l'Alacantí)

Text 2

Illa de Formentera. Oficines 187 i 598 de "la Caixa".

Som la primera
Caixa d'Estalvis del país.
I la sisena del món.
Però també som molt
petits.

Text 3

Per què no llibres
en català a cent?

Sóc un lletraferit que
m'agrada llegir i, a més,
conservar els llibres
que llegesc, cosa que
significa que necessite
un grapat de diners per
a açò.

Bombardejat per la
publicitat d'avui sobre edicions econòmiques
de llibres en castellà -em refereisc a Alianza
Cien o Veinte Duros- m'agradaria saber si
existeix en la nostra llengua una cosa
semblant o, en cas contrari, crec que alguna
editorial hauria de prendre la iniciativa.

Manuel Moreno i González
València (l'Horta)

Text 4

Sauvignon

Quan compre vins
Deixe's assessorar...
per un expert

Tots els complements per a l'aficionat vinícola
Termòmetres de vi i de celler • Llevataps
Copes • Llibres i revistes de
gastronomia i vins • Fullets
i fitxes de tastar.

Islas Canarias, 32
Tel. 362 58 74
46023-VALÈNCIA

Text 5

**Estam en
evolució constant**

1989
135 oficines
60 caixers
automàtics
1.000 empleats
185.000 milions
en recursos exterius

1982
1 oficina
3 empleats
44.781.000 en
recursos exterius

D'encà que ara fa 107 anys inauguràrem la primera oficina
fins avui, que som la primera institució financera de les
Balears, la nostra evolució ha estat constant. Tot i així, el
nostre principal objectiu es encara el mateix: servir les
Balears, tota la seva gent, amb tots els recursos a l'abast.
Per tant, ahir i avui "Sa Nostra" és la Caixa de Balears.

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

Més d'un segle 100% Balear

Text 6

2. Altres recursos que pots utilitzar en un procés de legitimació com a emissor serien:

- ser un expert en el tema objecte de discussió
- donar mostres de sinceritat i honradesa
- haver donat proves d'interès pel bé comú
- ser persona responsable i digna de ser escoltada
- ser representant d'un col·lectiu
- trajectòria positiva –personal o del col·lectiu–
- tenir els mateixos interessos que el receptor
- tenir elements en comú amb el receptor

a. Redacta ara el primer paràgraf de la carta que escriuries en cadascuna de les situacions descrites a continuació. En aquest primer paràgraf hauràs de situar el tema i legitimar-te com a enunciator digne de ser escoltat. Evidentment, pots inventar les circumstàncies que consideres que t'avalarien en cada cas. Recorda que no has d'incloure els arguments que empraries, sols el procés de legitimació. Has de decidir per a cada cas si escrius com a individu sol, com a membre d'un col·lectiu o si la carta va signada per un grup de persones:

- a. Vols demanar a l'ajuntament que habiliten carrils bici per dins del teu poble.
- b. Vols que la Conselleria de Medi Ambient adopte les mesures adequades per a evitar més incendis forestals.
- c. Els teus amics i tu voleu demanar a l'ajuntament que col·loquen uns contenidors de vidre, de piles i de paper al vostre barri.
- d. Voleu demanar al director del Museu Arqueològic de València que us permeta visitar-lo un dilluns, malgrat trobar-se tancat al públic.
- f. Voleu fer un escrit per distribuir-lo entre tota la classe i demanar als companys que acudesquen als actes de la setmana cultural.

1.1.5. Sessió 5: Dossier d'articles informatius

En la nostra societat, existeix algun tipus de discriminació per a les dones ?

C. Garcia Pleyan, M. Roset Fàbrega.		
La lluita pels drets de les dones	moviment feminista	p. 1
	sexualitat	p. 2
	família i llar	p. 3
	salut	p. 7
	llenguatge i educació	p. 8
	professions i treball	p. 8
	política	p. 11
S. Goulds.		
La discriminación de la mujer	família i llar	p. 12
	sexualitat	p. 12
	família i llar	p. 13
	professions i treball	p. 14
	moviment feminista	p. 14
"La Vanguardia" 27-1-95	natura i cultura	p. 15
"El Temps" 13-2-95		
Neurones que separen els sexes	natura i cultura	p. 16
Nois/noies. Gènere i discriminació	natura i cultura	p. 20
	família i llar	p. 20
M. Subirats i A. Tomé.		
El sexisme en l'àmbit educatiu	llenguatge i educació	p. 21
M. Moreno		
Cómo se enseña a ser niña	llenguatge i educació	p. 22
"El País" 3-12-94	família i llar	p. 31
"Avui" 28-11-94	família i llar	p. 32
	professions i treball	p. 32
"La Vanguardia" 27-2-94 i "El Periódico de l'estudiant"	professions i treball	p. 33 p. 34
"Diario de Terrassa" 9-3-94	llenguatge i educació	p. 35
"Diario de Terrassa" 7-3-94	família i llar	p. 36
"Avui" 9-3-94	professions i treball	p. 37

LA LLUITA PELS DRETS DE LES DONES. HISTÒRIA DEL FEMINISME

Clara Garcia Pleyani
Montserrat Roset Fàlrega

El franquisme va potenciar el paper domèstic de les dones.

encarregar de fer assumir aquest paper a les dones. La seva propaganda ideològica potenciava el vell model de feminitat de la dona fràgil i submissa, abnegada mare de moltes criatures.

El segon moviment feminista

Un cop acabada la Segona Guerra Mundial, la situació del món occidental va experimentar grans transformacions. Els Estats Units van ser el motor de la reconstrucció dels països europeus que havien quedat sota la seva àrea d'influència. Durant la dècada dels cinquanta, es va produir un gran desenvolupament econòmic que va comportar una gran demanda de mà d'obra, la creació massiva de béns de consum i l'augment del poder adquisitiu de la major part de la població d'aquests països.

D'una banda, l'anomenada societat de consum va comportar un augment del nivell de vida. Els productes alimentaris van ser més abundants i variats, l'esperança de vida va créixer i, sobretot, va disminuir la taxa de mortalitat infantil. D'altra banda, la creació de nous llocs de treball, especialment del sector serveis, va donar l'oportunitat a un nombre creixent de dones d'incorporar-se al treball remunerat.

En aquest nou context, la família va començar a estendre's més reduïda i inestable. La planificació familiar va ser afavorida per la difusió dels anticonceptius. S'incrementà la taxa de divorcis, i us d'anticonceptius va permetre separar la sexualitat de la reproducció a més dones, etc. En definitiva, es varen produir canvis en el comportament sexual que ara es regia per una major llibertat.

Finalment, cal esmentar la generalització de l'educació obligatòria mixta. Durant aquests anys es van suprimir les escoles segregades. Les nenes i els nens van compartir els mateixos programes educatius. Un percentatge creixent de noies va tenir accés a la formació superior i va augmentar considerablement el nombre de noies que estudiaven a la universitat.

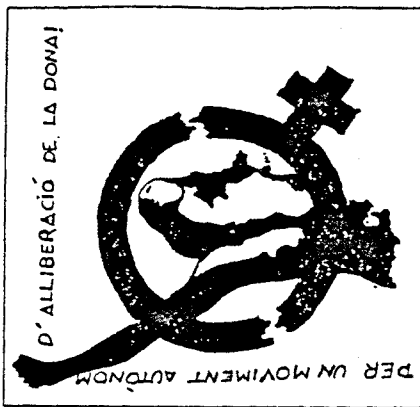
Durant els anys seixanta, en els països capitalistes més

rics del món occidental, i com a conseqüència dels canvis econòmics i socials essencials més amunt, van créixer moviments de contestació radical al sistema. Les comunitats negres als Estats Units van lluitar per aconseguir la igualtat de drets amb la població blanca. També van ser importants les protestes estudiantils contra la intervenció americana en la guerra del Vietnam i en solidaritat amb els pobles del Tercer Món. Juntament amb aquests moviments de protesta política van sorgir entre la joventut corrents culturals que questionaven l'autoritarisme i els aspectes repressius de les institucions polítiques i socials, incloent-hi la família i el sistema escolar. Propugnaven formes de vida alternativa més solidàries i respectuoses amb la llibertat personal.

La formació del moviment d'alliberament de la dona

Les dones militants d'aquestes organitzacions van adonar-se que la condició de la dona, malgrat els avenços obtinguts durant els segles XIX i XX -igualtat de drets polítics, incorporació al treball remunerat més qualificat, accés a l'educació superior- continuava subjecta a nombroses discriminacions legals i la mantenia en un paper social subordinat. També van constatar que les organitzacions polítiques i sindicals continuaven sense recollir les seves demandes. Tal com havia passat cent anys abans, la necessitat d'organitzar-se i lluitar per objectius propis va ser el punt de partida d'un nou moviment feminista.

Adhuciu del Moviment d'Alliberament de la Dona.

Aquest moviment s'ha anomenat Moviment d'Alliberament de la Dona. Va començar als Estats Units i des d'allà es va estendre per Europa occidental. La seva època d'activitat més gran es va produir a final dels anys seixanta i en la dècada dels setanta, encara que va tenir un ritme diferent segons els països.

El nou moviment feminista ha considerat l'abolició de les discriminacions legals un objectiu insuficient, encara que important, per acabar amb la secular subordinació de les dones. L'alliberament de les dones implica, també, la necessitat de renovar les idees sobre aspectes bàsics de la vida humana com, per exemple, el treball domèstic, la

Manifestació a Barcelona de la Coordinadora de Grups de Dones.

sexualitat, la maternitat, la família, els conceptes de masculinitat i feminitat, que sempre han estat visos com a fets naturals i que no poden ser canviats.

Un nou concepte de la sexualitat

La sexualitat ha estat un dels aspectes de la vida quotidiana que més ha interessat a la reflexió feminista. En els apartats anteriors hem vist que la idea tradicional de la sexualitat es regeix per una doble moral. Segons aquesta concepció, l'activitat sexual de les dones ha d'estar lligada a la reproducció. Contràriament, s'alirma que els homes tenen un instint sexual que necessàriament han de satisfer i que no està lligat ni a la paternitat ni a l'alelivitat.

Aquesta noció de la sexualitat ha estat denunciada com a opressora ja que, per una banda, fomenta entre les dones una vida sexual dependent de les necessitats

masculines i, per l'altra, fomenta entre els homes la idea de poder utilitzar les dones, ja sigui com a objectes de plaer o com a instruments de reproducció. També s'ha denunciat la hipocresia que suposa que es menyspreï i es persegueixi les prostitutes mentre que es justifica al mateix temps els homes que utilitzen els seus serveis.

Com a contrapartida d'aquesta concepció tradicional de la sexualitat, el moviment feminista ha proposat un model de comportament sexual gratificant per a l'home, dones i homes, que no tingui com a única finalitat la reproducció.

La distinció entre sexualitat i reproducció ha portat, també, a qüestionar la idea que les relacions sexuals haguessin de ser obligatòriament heterosexuales i a defensar el dret que tenen persones del mateix sexe a mantenir relacions sexuals i amoroses. Aquests darrers anys s'han constituït grups de dones i homes homosexuals amb la finalitat d'aconseguir que la societat accepti obertament aquest tipus de relacions i que no siguin discriminades ni perseguides.

El rebuig del moviment feminista a la doble moral s'ha concretat en una sèrie de campanyes de denúncia d'actituds i pràctiques contra la dignitat i la integritat de les dones. S'ha protestat per la manera com s'utilitzen les imatges femenines a la publicitat i en la indústria pornogràfica, perquè fomenten la imatge sexista de la dona com a objecte de consum i potencien la violència sexual.

Estudis realitzats sobre la violència sexual han posat de manifest que l'agressió sexual contra les dones no és un fet esporàdic i aïllat, sinó que forma part de la quotidianitat, alhora que ha estat sistemàticament amagat. Una enquesta realitzada a Bèlgica l'any 1988, revela que una de cada tres dones considera que ha estat objecte d'algun tipus

Les agressions contra les dones, un dels motius de lluita del feminisme actual.

d'agressió per part d'homes propers, com ara familiars, companys d'escola o de treball. A l'Estat espanyol, el sindicat UGT ha realitzat un informe que ha evidenciat l'amplitud de l'encaïllament sexual al món del treball. Una

de les formes d'agressió més freqüents són els maltractaments que reben les dones a mans del seu marit. Especialment important ha tingut les manifestacions contra les violacions, la forma d'agressió sexual més extrema.

Les vocalies de dones de les associacions de veïns fan portar la fluita feminista als barris.

El moviment feminista ha contribuït a la creació de centres d'ajuda per a dones que han estat agredides. També s'han creat cases d'acollida per a dones maltractades pels seus marits que no tenen mitjans de vida, on són acollides i assessorades legalment, al mateix temps que se'ls proporciona formació perquè puguin refer la seva vida.

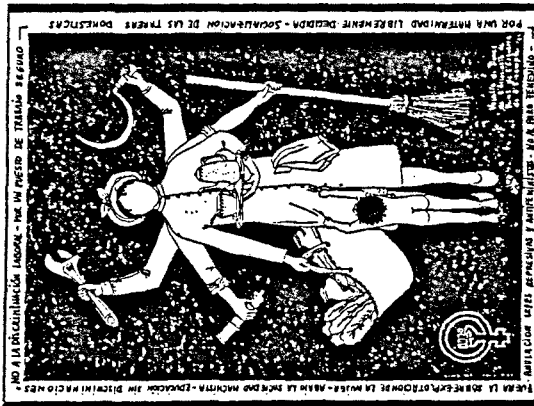
L'objectiu que actualment es plantegen els moviments de diferents països és aconseguir que les agressions sexuals deixin de ser considerades un afer privat entre la persona agredida i l'agressor i passin a ser tractades per la llei com un delicte que l'estat s'encarregui de perseguir, tal com passa amb els homicidis o robatoris.

Un nou model de maternitat i família

El feminisme ha revisat, també, les idees tradicionals sobre la família. Tal com s'ha configurat a través de la història, la institució familiar ha situat les dones en una posició de dependència respecte al pare o al marit. Ha posat en dubte, també, que la maternitat hagi de ser una tasca obligatòria de totes les dones.

El treball domèstic és reivindicat com un treball necessari per a la supervivència i reproducció de la humanitat, així com per l'autonomia personal. En comptes del repartiment tradicional dels papers familiars, segons el qual les dones han de fer-se càrrec de totes les tasques domèstiques, defensa que siguin en part assumides socialment i en part repartides democràticament entre els diversos components de la família.

Un punt essencial en aquest nou concepte de maternitat és que les dones puguin decidir lliurement quan i en quines condicions volen ser mares. Per això és necessari que la xarxa sanitària posi l'abast de les dones informació sobre els mètodes anticonceptius i en faciliti l'accés. També considera important que es proporcionin una àmplia educació sexual a tota la gent jove a través de les escoles.

32

El moviment feminista a l'actualitat

A l'inici de la dècada dels vuitanta, el moviment d'alliberament de les dones va començar a perdre força. Tal com havia passat amb l'oblitació del sufragi després de la Primera Guerra Mundial, les reformes legals aconseguides, especialment les lleis sobre l'avortament, van marcar una davallada de les mobilitzacions reivindicatives. A l'actualitat, però, moltes de les dones que van participar en les lluites del moviment d'alliberament, han aportat les idees i les reivindicacions feministes a molts àmbits de l'activitat intel·lectual i política.

La creació d'una cultura centrada en les dones

Si bé durant la dècada dels setanta el moviment feminista va lluitar per canviar els aspectes negatius de vida de les dones, des de la dècada dels vuitanta s'ha començat a produir una contracultura femenina que abasta des de la producció científica i la creació artística fins a noves formes de viure el lleure i les relacions interpersonals. Es tracta de crear un model de feminitat diferent del concepte tradicional que al mateix temps no suposi una imitació de la manera de viure i pensar masculines.

S'inicia, doncs, una nova etapa del moviment feminista que es proposa desenvolupar el potencial creatiu de les dones. Escriptors i artistes volen construir un llenguatge no-sexista i busquen maneres noves per reflectir les experiències vitals de les dones. Els estudis feministes han adquirit una gran amplitud i s'han incorporat en els programes universitaris, sobretot en les ciències humanes. Aquests estudis han posat de manifest que el coneixement

33

33

científic ha estat elaborat sense tenir en compte tot allò que han fet i pensat les dones i volen construir una visió del món alternativa on elles siguin presents.

La difusió d'aquesta nova cultura es realitza principalment des de llibreries, editorials, centres de treball, conferències i congressos organitzats per dones i adreçats principalment a dones.

Les aportacions del feminisme a l'ecologisme, el pacifisme i la lluita contra el racisme

Al costat d'objectius que tenen com a finalitat acabar amb la subordinació social de les dones, el moviment feminista se n'ha plantejat d'altres de relacionats amb problemes que afecten la supervivència de la humanitat i les lluites d'altres col·lectius oprimits.

La lluita per la pau i la resolució pacífica dels conflictes ja havia estat un dels objectius més importants del moviment feminista abans de la Primera Guerra Mundial. Durant la primera dècada del segle XX es varen crear nombroses associacions amb la finalitat de frenar el rearmament de les grans potències europees i evitar els conflictes bèl·lics. Un testimoni de la gran activitat d'aquestes associacions va ser la concessió del Premi Nobel de la Pau, l'any 1905, a la feminista austríaca Berta von Suttner.

Durant els darrers deu anys, la lluita antinuclear ha tornat a mobilitzar milers de dones d'arreu del món que han protestat pel desplegament d'armes atòmiques i les enormes despeses en armament, mentre gran part de la població mundial no pot satisfer les necessitats bàsiques

per a la supervivència. Una de les accions que ha tingut més repercussions ha estat organitzar comparats de protesta al voltant de bases militars amb armament nuclear com, per exemple, a la base de Greenham Common a la Gran Bretanya, campament que s'ha mantingut actiu durant molts anys.

Els principis i valors de l'ecologisme de defensa dels recursos naturals i manteniment de l'equilibri ecològic del planeta, estan estretament vinculats a l'ideari feminista. Per un altre costat, moltes feministes s'han incorporat a organitzacions i partits ecologistes on tiquen un paper important, com succeeix al Partit dels Verds, a Alemanya.

En els països del món occidental que compten amb importants minories racials i on la lluita contra el racisme és molt activa, s'han format grups de dones contra la marginació, les dures condicions laborals i la violència que pateixen, tant en funció del seu sexe com del color de la seva pell. A Catalunya, les dones immigrants de l'Àfrica han format organitzacions per lluitar contra els efectes discriminatòris de la llei d'estrangeria i per obtenir oportunitats millors dins del mercat laboral. També les dones d'ètnia gitana s'estan organitzant per lluitar, tant contra les tradicions del seu poble, que les situa en un paper subordinat, com també per poder capacitar-se professionalment i assolir cotes d'autonomia econòmica i personal més elevades.

Feminisme i reformes legals

El resultat més evident d'aquests anys de lluita ha estat el reconeixement del principi d'igualtat de drets entre

Les dues mans formen la lletra "Delta", símbol de la lluita feminista.

cadu país i la força que hi hagi tingut el moviment feminista. S'ha constatat, però, que si bé les reformes de les lleis són importants, no són suficients per canviar automàticament la situació existent. Les lleis no s'apliquen

dones i homes. En tots els països del món occidental s'han produït reformes legals tendents a acabar amb la discriminació per raó de sexe. Aquestes reformes han estat profundes més o menys segons la tradició democràtica de

i els drets de les dones són freqüentment ignorats i vulnerats. Persisteixen les discriminacions salarials i la segregació en determinats tipus de treball poc considerats i mal remunerats. Els llocs de treball que ocupen les dones se situen en les categories laborals més baixes.

Per tal d'aconseguir que la igualtat de drets entre dones i homes sigui una realitat, s'han creat nombrosos organismes, tant a escala estatal com internacional, destinats a millorar la posició socio-econòmica de les dones. Per exemple, a la Gran Bretanya es va crear al 1979 la Comissió per a la Igualtat d'Oportunitats, i a França, al 1981, el Ministeri de la Condició Femenina; el govern espanyol va crear, al 1983, l'Institut de la Mujer, i la Generalitat de Catalunya, l'Institut de la Dona al 1989. Aquestes institucions elaboren i executen programes d'acció per tal de fer efectiu el principi de la igualtat d'oportunitats entre dones i homes.

En l'àmbit dels països més pobres, els organismes internacionals han intentat promoure plans encaminats a incorporar les dones en els processos de desenvolupament econòmic i social com a beneficiàries i com a part activa d'aquest desenvolupament. Aquests plans, però, han tingut poca eficàcia per la crítica situació econòmica que aquests països es van experimentant en els darrers deu anys, durant els quals s'ha accentuat la distribució desigual de les riqueses a nivell mundial.

En els darrers anys han aparegut nombroses associacions femenines vinculades a activitats professionals i laborals. S'han format grups de dones juntes, ensenyants, empresàries, melgresses, universitàries, per tal de tractar els nombrosos problemes que es plantejaven a les dones en l'exercici de les seves professions i per introduir-hi els nous valors que s'han plantejat des del feminisme.

El moviment feminista també ha influït poderosament en els partits polítics i els sindicals. Grups de dones d'aquestes organitzacions lluiten perquè els interessos de les dones siguin presents en els programes polítics i les reivindicacions laborals. En la majoria de països han aconseguit, per tal d'assegurar la presència de dones en els centres de decisió, fixar un percentatge de càrrecs polítics a ocupar per dones. Amb aquesta mesura s'intenta trencar la idea, heretada del passat, que les dones no estan preparades per ocupar llocs de responsabilitat en la vida pública.

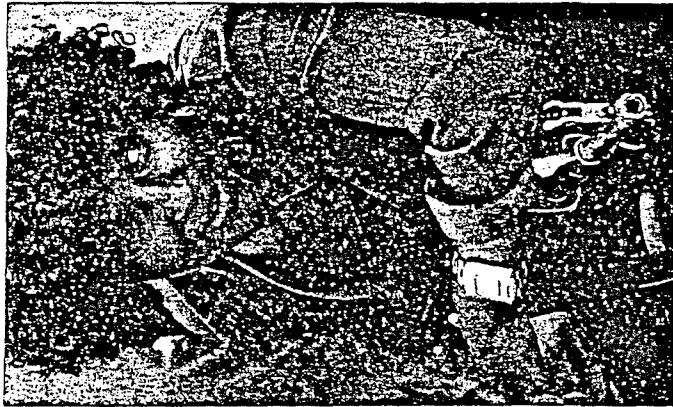
Extensió del feminisme a d'altres països del món

El moviment d'alliberament de les dones, que va sorgir i es va desenvolupar als països capitalistes del món occidental, ha exercit, també, una forta influència sobre les dones d'altres sistemes polítics, continents i cultures. Arreu del món, les dones s'han incorporat a les lluites antipatriarcales i els moviments contra règims dictatorials i opressius. Als països de l'antic bloc comunista europeu, on les dones constituïen una gran part del contingut de mà d'obra industrial, les organitzacions de dones lluiten perquè la transició d'aquests països a un sistema de mercat no suposi per a elles un empiorament de les condicions laborals ni siguin les més afectades per la pèrdua de llocs de treball. També tenen com a objectiu la defensa del dret a l'anticoncepció i l'avortament, que es troben amenaçats en aquells països on la influència religiosa es fa sentir amb força dins dels governs.

La lluita contra les dictadures militars als països llatino-americans ha comptat amb la participació de gran nombre de dones. A Nicaragua, per exemple, les dones del moviment sandinista que va enderrocar la dictadura del general Somoza, van tenir una part activa perquè s'endelessin mesures destinades a promoure l'educació i la capaciació professional de les dones, la seva incorporació al treball i el control de la natalitat. A l'Argentina, l'organització Madres de la Plaza de Mayo ha tingut un paper protagonista en l'enderrocament de la dictadura militar i la denúncia dels responsables de la repressió política que van torturar i assassinar milers de persones. Dins del continent africà destaquen els grups de dones que actuen el moviment antiapartheid a Sud-àfrica que s'oposen a la discriminació racial i propugnen un paper per a la dona diferent a l'atorgal per les seves tradicions. La situació de les dones dins del món islàmic s'ha agreujat per la progressiva instauració de lleis i dels codis de família inspirats en l'Alcorà, que prescriuen la reclusió de les dones dins de la llar, limiten fortament la seva independència personal i els prohibeixen d'accedir al món professional. Els moviments feministes s'oposen a aquesta separació de les dones de la vida pública i denuncien les lleis i els mètodes repressius instaurats pels règims islàmics.

Impacte del moviment en l'opinió pública

El moviment d'alliberament de les dones ha produït un gran impacte en els mitjans de comunicació i en la mentalitat de la gent. Tal com va passar amb el moviment

La situació de les dones en el món

sufragista de començament de segle, la nova onada del feminisme no ha deixat indiferent l'opinió pública. Per un costat, molts dels plantejaments i demandes del moviment, com la igualtat de drets en matèria de treball i educació, han estat adoptades per àmples capes de la població. Per un altre costat, altres reivindicacions, com la despenalització de l'avortament, troben una forta oposició en sectors socials molt influents.

Cent cinquanta anys després de la constitució del moviment feminista, i malgrat els avenços aconseguits, encara continua despertant desconfiança i hostilitat que les dones s'organitzen i lluiten per canviar les condicions de la seva existència.

¿Es veritat que la situació de les dones és pitjor que la dels homes? Per poder respondre amb realisme i no deixar-se endur per idees preconcebudes, val la pena que donem una ullada a unes quantes xifres referides a la situació de la dona al món actual. Abans, però, coneguem d'on vénen aquestes xifres.

L'any 1975, l'Organització de les Nacions Unides (ONU) va proclamar l'Any Internacional de la Dona i va iniciar el Decenni de les Nacions Unides per a les Dones. Durant aquests deu anys, diversos organismes internacionals que depenen de les Nacions Unides, com la FAO, la UNICEF, l'OIT i l'OMS han realitzat nombrosos treballs sobre la situació de les dones a tot el món. El resultat d'aquest treball es va donar a conèixer a la Conferència Internacional que es va celebrar a Nairobi (Kenya) l'any 1985, en què es van avaluar els resultats del decenni. Gràcies a aquests treballs la situació de les dones d'arreu del món comença a ser més coneguda. Les dades que presentem a continuació provenen d'aquests informes.

Les dones constitueixen la meitat de la població mundial, realitzen les dues tercers parts de les hores de treball, perceben una desena part dels ingressos mundials i posseeixen menys d'una centèsima part de la propietat mundial.

ONU: Situación mundial de la mujer, 1985.

La major part de la població mundial viu en països que disposen de recursos econòmics limitats. Aquests països se'ls anomena també, països en vies de desenvolupament o del Tercer Món. La manca de recursos econòmics afecta decisivament la qualitat i la duració de la vida de les persones que hi viuen.

38

Expectatives de vida femenina al moment de néixer (1985) (Milions nacionals)

Edat		
80	Islàndia, Japó	
79	Noruega, Suècia	Algèria, Egipte, Iraq, Kenya
78	Austràlia, Canadà, Dinamarca, Finlàndia, França, Països Baixos, Suïssa, Estats Units	Zimbabue
77	Austria, Bèlgica, República Federal d'Alemanya, Itàlia, Luxemburg, Nova Zelanda, Espanya, Gran Bretanya	Birmània, Iran, Líbia, Aràbia Saudita, Uganda, Vietnam
76	Alemanya, Grècia, Irlanda, Polònia, Portugal	Tanzània
75	Fiji, Hongria, Israel, Mèxic, Romania, Singapur, URSS	Haití, Lesotho, Papua Nova Guinea
74	Argentina, Barbados, Costa Rica, Guyana, Jamaica, Kuwait, Panamà, Trinitat i Tobago, Uruguai, Yugoslàvia	Bòlivia, Botswana, Ghana, Zàmbia
73		Indonèsia, Nigèria, Pakistan
72	Albània, Xina, Veneçuela	Comenun, Congo, Guinea Equatorial, Índia, Costa d'Ivori, Madagascar, Malawi, Moçambic, Oman, Togo, Zaire
71	Bahrayn, Líban	Bènni, Ruanda, Sierra Leona, Sudan, Suazilàndia
70	Maurici, Mèxic, Sri Lanka	
69	El Salvador, Malàisia, Paraguai, Síria	
68	Corea del Nord, Corea del Sud, Mongòlia, Emirats Àrabs Units	
67	Brasil, Colòmbia, República Dominicana, Equador, Tailàndia, Turquia	
66	Mitjana Mundial	
65	Jordània, Filipines, Sud-àfrica	
64	Guatemala, Hondures	
63	Perú, Qatar, Tunísia	
62	Líbia, Marroc, Nicaragua	
61		
60		
59		
58		
57		
56		
55		
54		
53		
52		
51		
50		
49		
48		
47		
46		
45		
44		

Font: Ruth L. Seward: "El mundo de las mujeres" citat a L'Almanac de la Dona. Barcelona. Edicions 62, pàg. 177

39

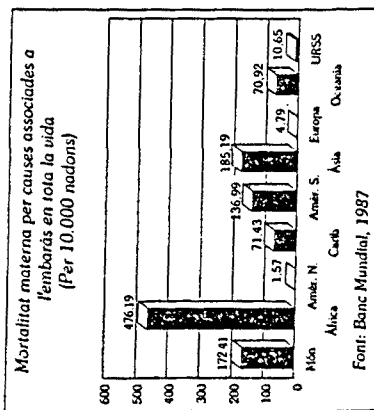
La preparació del menjar i la recerca d'aigua i llenya ocupen gran part de la jornada de treball de les dones dels països pobres.

Dones i salut

L'esperança de vida femenina, per la seva naturalesa, és més llarga que la masculina. Aquelles zones del món on això no es compleix és perquè les dones pateixen unes condicions de vida particularment dures. Malgrat aquest avantatge biològic, hi ha edats en les quals la norma s'inverteix: els primers anys de la infància i els anys de la maternitat. L'embaràs i el part constitueixen factors de risc per a les dones i els nadons a tot arreu del món si no reben una atenció adequada. Aquest perill augmenta considerablement en els països amb pocs recursos econòmics.

Els factors que més incideixen en l'elevada mortalitat de la població femenina dels països més desenvolupats són la

desnutrició, el treball pesat, juntament amb els embarassos massa freqüents i en edats molt joves.

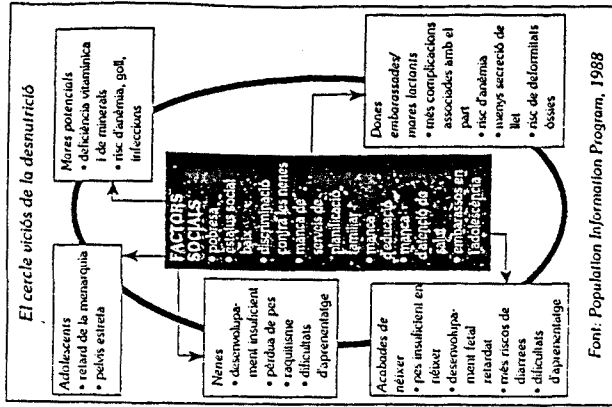
Entre un 20% i un 45% de les dones del món en vies de desenvolupament en edat de procrear no consumeixen les 2.250 calories recomanades per l'OMS en circumstàncies normals, i menys encara les 285 calories addicionals que es necessiten durant l'embaràs... L'anèmia associada a una nutrició insuficient afecta a les dues tercers parts de les dones a l'Àsia, a la meitat a l'Àfrica, a una sisena part a l'Amèrica Llatina i a un 60% a escala mundial. ONU: Estado de la población mundial, 1989.

Una quarta part de tota la gent que es mor són criatures que no han arribat als 5 anys. Aquests índexs de mortalitat infantil podrien disminuir ràpidament amb una atenció mèdica adequada prenatal i postnatal (vacunes, antibiòtics, teràpies de rehidratació).

A molts països està més valorat tenir un fill que una filla. Aquesta preferència inclou moltes famílies amb recursos limitats a cuidar millor la salut dels nens que la de les nenes.

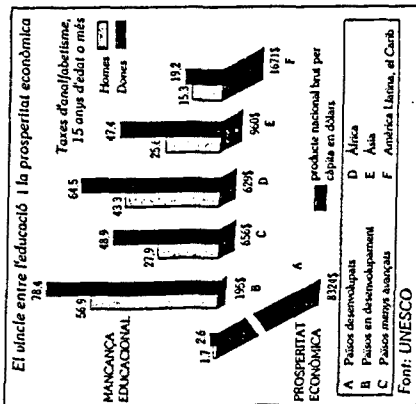
Investigacions realitzades a Banglo Desh han mostrat que l'alimentació dels nens menors de cinc anys era un 16% més abundant que la de les nenes i que les nenes tenien probabilitats més grans de patir malnutrició en èpoques de fam. Un estudi efectuat a l'Índia va establir que els nens rebien una alimentació molt més rica en greixos i productes lactis que les nenes. Comprendiblement, la incidència de la malnutrició aguda era quatre vegades superior entre les nenes que entre els nens; però la probabilitat que fossin traslladades a l'hospital era quatre vegades menor.

Fondo de Población de las Naciones Unidas: La inversión en la mujer: Objetivo de los años 90. Nueva York. ONU, S.A.

Dones i educació

En les últimes dècades s'ha generalitzat l'accés a les dones a l'educació en la major part dels països del món. Malgrat els enormes avenços realitzats, existeix encara una distància gran entre el nivell d'instrucció assolit per les dones i el que tenen els homes. Les dues terceres parts de totes les persones analfabetes del món són dones.

El nombre de noies que reben instrucció disminueix a mesura que augmenta el nivell educatiu. Aquesta tendència s'accentua en els països que, per manca de recursos, les places escolars són insuficients.

En els països més rics la diferència d'escolarització entre els dos sexes és més reduïda que en els països en vies de desenvolupament. Però la mitjana d'anys d'escolarització de la població masculina encara és superior a la femenina. L'accés a l'ensenyament superior és bàsic per a l'exercici de moltes professions. L'entrada a les universitats va estar prohibida a les dones fins a començament del segle XX. Des de llavors i, sobretot, d'ençà de la Segona Guerra Mundial, la presència de noies al món universitari s'ha incrementat considerablement a tot arreu del món.

Matriculació ensenyament superior	Índex 1960 (%)		Índex 1985 (%)		Proporció relativa de matriculats de les dones (100%)	
	Homes	Dones	Homes	Dones	1960	1985
Món	4	8	11	14	49	74
Desenvolupat (28*)	9	16	32	33	56	92
En vies de desenvolupament (112)	1	3	5	9	32	57
Amèrica del Nord	23	38	59	54	59	107
Amèrica Llatina	2	4	17	20	41	82
Europa Occidental	3	7	22	28	40	76
Europa de l'Est i URSS	8	13	20	20	67	101
Orient Mitjà	1	3	7	15	27	49
Àsia del Sud	1	4	4	11	20	37
Extrem Orient	2	6	4	6	39	59
Oceania	6	14	20	25	40	78
Àfrica Subsahariana	1	4	7	14	21	49

* Entre parèntesis s'indica el nombre de països.
 Font: Ruth I. Sivard. "El mundo de las mujeres" citat a l'Alhambra de la data. Barcelona, Edicions 62, pàg. 50.

Dones i treball

L'informe elaborat per l'ONU el 1985 sobre la situació de les dones al món, recull que les dones assumeixen les dues terceres parts de les hores de treball que s'hi realitzen. Però el fet que la majoria d'aquestes hores de treball no siguin retribuïdes, comporta que no es valorin com a tals i que gran part de les activitats que realitzen les dones siguin socialment invisibles.

Les dones assumeixen d'una manera quasi absoluta totes aquelles feines que anomenem treball domèstic i que són necessàries per a la reproducció i el manteniment de la vida humana. El treball domèstic inclou una gran diversitat de tasques: l'alimentació, la higiene de l'habitatge i de les persones, la cria de les criatures, l'atenció a les persones grans i malaltes.

El tipus de tasques i la seva durada varia molt segons el nombre de components de la família i els ingressos econòmics del nucli familiar. Als països rics del món occidental s'estima que la mitjana d'hores destinades al treball domèstic en una família amb dues criatures és de 13,5 hores diàries i el valor del treball produït equival a una tercera part del Producte Nacional Brut.

Als països del Tercer Món, on la majoria d'habitants no disposen d'aigua corrent ni d'energia per a la il·luminació o la preparació d'aliments, les dones són les encarregades de la provisió d'aigua i de combustible. També s'encarreguen de produir i processar gran part dels aliments que consumeix la família. S'estima que la meitat de la producció mundial d'aliments és conreada per les dones.

Burkina Faso. La recerca de llenya

Les dones de Katsako acostumen a recollir llenya a prop de les seves cabanes. El comitè del

llogarret ho va prohibir i ara s'endinsen cinc quilòmetres cap als turons que aixequen darrera el seu poble on molts arbres han mort víctimes de l'erostó, l'enduriment de la terra i anys de poques pluges.

(...) Ens vèrem posar en marxa a les 7.30. Les dones ja havien fet dos viatges fins al pou per anar-hi a buscar aigua. (...) Arribades a lloc, les dones es distribuïen en totes les direccions. Colpegen les branques amb aixades i matxets. Els estris no estan gaire esmolats i poden trigar molta estona a tallar una sola branca. Els troncs mutilats són massa gruixuts per tallar-los. Les dones acostumen a deixar-los per l'any següent, quan ja s'hauran podrit i els podran arrancar amb més facilitat. Per aconseguir-ho, llancen sobre el tronc la pedra més grossa que poden aixecar i després el sacsegen fins que es desprèn del terra.

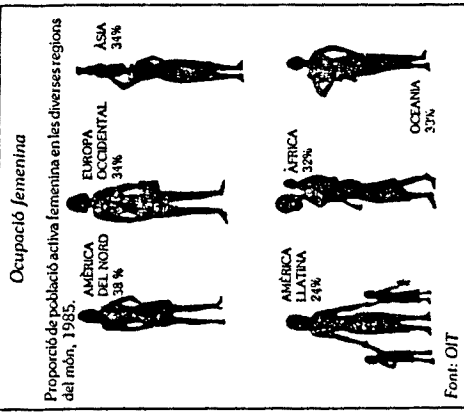
Les dones treballen amb energia i considerable ualor. Carreguen els seus nodrissos que es gronxen a cada cop de matxet. Les nenes les acompanyen per ajudar-les. Les dones més àgils s'enfilen als arbres, escalen pronuncials pendents, coberts de rocs esmolats i lluiten per arrencar els matolls que creixen a les vores dels auecs. Són freqüents les caigudes i les ferides causades pel tall dels estris o les pedres.

En total, l'expedició va durar quasi quatre hores. Les dones la realitzen dues o tres vegades per setmana.

Fondo de población de las Naciones Unidas: La inversión en la mujer. objetivo de los años 90. Nueva York. ONU, S.A.

A més de les tasques domèstiques, les dones també treballen en feines remunerades. Actualment són una tercera part de la població activa. Aquesta proporció tendeix a augmentar, especialment en els països que s'estan industrialitzant.

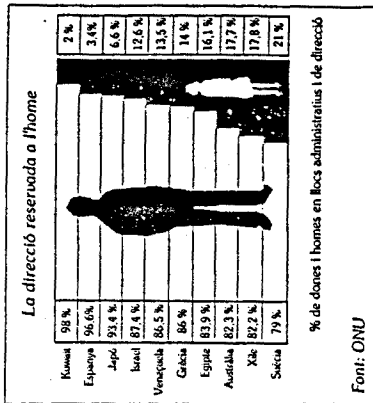
La creixent participació de la població femenina al mercat laboral es realitza sota unes condicions desfavorables. Tant en els països rics com en els països pobres la majoria de dones treballa en aquells sectors i categories laborals que es considera que requereixen poca preparació

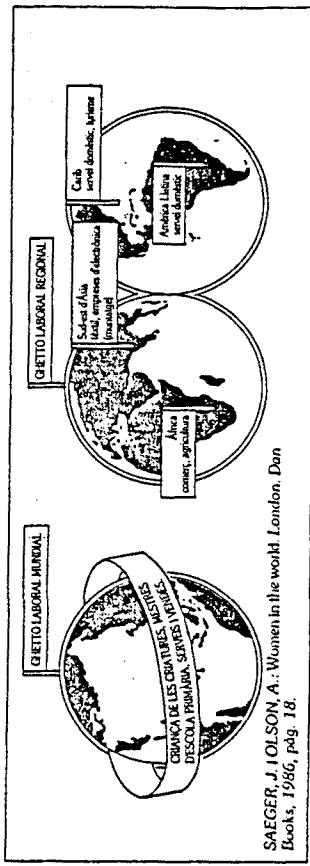
imennys responsabilitat. Aquests 4 treballs femeníns-varten molt d'un punt a l'altre del món; però tots tenen en comú que estan mal pagats i ofereixen poca estabilitat o possibilitats de promoció.

Les treballadores dels sectors més dinàmics i importants de l'economia sovint es concentren en les categories laborals més baixes i no accedeixen quasi mai als llocs de direcció.

Les dones també són majoria en els treballs a temps parcial perquè els permet de simular-nejar el treball assalariat amb les obligacions d'ocupar-se de les criatures i la llar. Els treballs a temps parcial no només proporcionen sous més baixos, sinó que tenen menys protecció legal que els de temps complet (jubilitació, vacances pagades, negociació col·lectiva, cobertura de les malalties, etc.)

% de dones i homes en llocs administratius i de direcció

Les dones treballen en les feines pitjor remunerades i en èpoques de crisi són les primeres en ser acomiadades.

A tot arreu del món, tant als països rics com als del Tercer Món, la major part de les persones que viuen en la pobresa són dones. La creixent feminització de la pobresa es deu als factors assenyalats més amunt (l'atur, les baixes remuneracions, el treball poc qualificat) i al fet que cada cop són més les dones que mantenen soles les seves criatures.

«Quan plou a Bogotà, els camions que llisquen pel mig dels barris pobres s'omplen de fang i escombraries arrossegades per l'aigua, els sotres de llumina gotegen i la gent s'amuntega dins de les cases esperant que pari la pluja.

Moltes d'aquestes persones són dones que lluiten per tirar endavant les seves criatures: elles soles, vídues, divorciades o separades dels seus marits i de la vida urbana. Tampoc les que tenen marit poden conjugar-hi per a la seva subsistència, a causa dels alts

drets iguals en tots els països i llocs. Espanya va ratificar la convenció el 5 de febrer de 1984.

Article 11

Els estats signants prendran totes les mesures apropiades per eliminar la discriminació contra les dones en l'esfera de l'ocupació per tal d'assegurar, en condicions d'igualtat entre homes i dones, els mateixos drets; en particular:

- a) El dret al treball com a dret inalienable a tot ésser humà.
- b) El dret a les mateixes oportunitats de col·locació, inclosa l'aplicació dels mateixos criteris de selecció en qüestió d'ocupació.
- c) El dret a escollir lliurement la seva professió i ocupació.
- d) El dret a igual remuneració, incloses les prestacions socials, i a una igualtat de tracte respecte a un treball d'igual valor.

La precarietat de les condicions en què treballen les dones les fa més susceptibles de quedar-se sense feina. Els índexs d'atur que afecten a les dones són més elevats que els dels homes i tendeixen a créixer.

Tendències dels índexs d'atur	
	homes
1984	12,9%
1987	13,4%

Font: OIT

Percentatge dels salaris de les dones respecte als homes (1981) Indústria manufacturera

Japó	42,1
Singapur	63,4
Regne Unit	68,2
Sri Lanka	70,3
Nova Zelanda	70,5
Kenya	76,5
Espanya	81,5
Suècia	90,0

Font: OIT

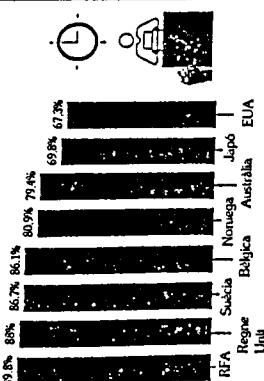
Aquestes diferències, més o menys accentuades segons els països, es deuen, en part, al fet que les dones treballen en sectors i categories laborals poc remunerades, com s'ha assenyalat més amunt, però també perquè encara en molts llocs del món les dones cobren menys que els homes per realitzar el mateix treball, malgrat l'existència de lleis que prohibeixen explícitament aquest tipus de discriminació.

Convenció per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona

El 18 de desembre de 1979, l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar una convenció encaminada a aconseguir que les dones gaudissin de

Treball a temps parcial reservat a la dona

La necessitat d'atendre simultàniament la llar i els fills i dones a dur a terme únicament feines amb baixos, poques prestacions i sense perspectives de carrera.

% de dones entre la força del treball a temps parcial
Font: Nacions Unides

Les diferències salarials i el problema de l'atur

Els salaris són una altra font de discriminació. Arreu del món hi ha grans diferències entre el sou de les dones i el dels homes.

Índex d'atur existents! (...) N'hi ha molt poques que tinguin una formació que els permeti de trobar treball remunerat o iniciar un negoci propi. Moltes estan lligades per les responsabilitats domèstiques tan condicionants com el xòfec que colpeja el seu sostre de llana. Han de cuidar les criatures, tenir cura dels familiars d'edat avançada, cuinar, netejar, rentar.

Fondo de població de las Naciones Unidas: Estado de la población mundial. **Nova York. ONU, 1986.**

Dones i poder polític

La participació de les dones en la vida política institucional és un fenomen del segle XX. Les dones van aconseguir el dret de vot durant el període d'entreguerres en la major part de països europeus amb sistemes polítics representatius. En els països sorgits del procés de descolonització posterior a la Segona Guerra Mundial, les constitucions que es van elaborar aleshores reconeixen el dret de vot tant als homes com a les dones. En l'actualitat el sufragi femení és gairebé universal.

Dates en què les dones van conquistar el dret al vot

1893	Nova Zelanda	1945	França, Guatemala, Hongria, Indonèsia, Japó, Països, Trinidad i Tobago	1957	Haití, Honduras, Líban, Malàisia
1902	Austràlia	1946	Bèlgica, Etiòpia, França, Grècia, Itàlia, Libèria, Romaniaa, Argentina, Malta, Togo, Venezuela, Vietnam	1958	Albània, Algèria, Iraq, Somàlia
1906	Finlàndia	1947	Rússia	1959	Xipre, Maurici, Marroc
1913	Noruega	1948	Bèlgica, Israel, Corea del Nord i del Sud	1960	Nigèria, Zaire
1915	Dinamarca, Islàndia	1949	Xile, Costa Rica, Índia, Síria	1961	Burundi, Gàmbia, Paraguai, Rwanda, Sierra Leone, Tanzània
1917	URSS	1950	Barbudus, El Salvador	1962	Uganda
1918	Àustria	1951	Nepal	1963	Iran, Kenya, Líbia
1919	Txecoslovàquia, Luxemburg, Països Baixos, Polònia, Suècia	1952	Bolívia, Grècia	1964	Argènia, Malawi, Zàmbia
1920	Irlanda	1953	Xina, Jamaica, Mèxic	1965	Botswana, Singapur
1922	Canadà, EUA	1954	Colòmbia	1966	Guyana, Lesoto
1924	Noruega	1955	Etiòpia, Ghana, Nicaragua, Perú	1967	Iemen
1928	Alemanya, Regne Unit	1956	Curanin, República Centrafricana, Costa d'Ivori, Laos, Madagascar, Mali, Mauritània, Níger, Pakistan, Senegal, Sudan, Tunià, Alt Volta	1968	Suïssa
1929	Espanya			1970	Fiji
1930	Sud-àfrica (blanca)			1971	Suïssa
1931	Espanya, Sri Lanka			1972	Bangla Desh
1932	Brasil, Tailàndia			1974	Jordània
1934	Cuba, Turquia, Uruguai			1976	Portugal
1935	Burma			1984	Liechtenstein
1938	Bulgària, Filipines				
1942	República Dominicana				

48

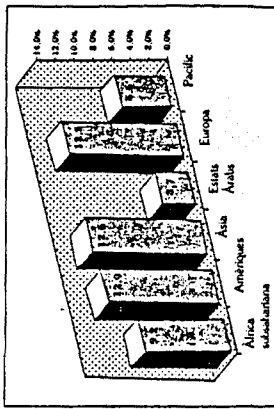
Durant els darrers deu anys la major part dels països del món han adoptat mesures legislatives que asseguren la igualtat de drets entre els homes i les dones, especialment en matèria de treball (eliminar la discriminació salarial, evitar l'existència de treballs femenins). Aquestes lleis, però, encara que necessàries, no asseguren per si soles l'eliminació de les discriminacions sexistes. Per aquesta raó, es propugna que els governs nacionals elaboren plans d'acció per promoure la igualtat d'oportunitats entre els dos sexes. Aquests programes inclouen, jurídicament amb mesures de tipus legals, suport financer i mesures d'acció positiva destinades a modificar les actituds i els condicionaments socials que marginen les dones. Una part important d'aquests plans està destinada a combatre el sexisme dins el sistema escolar.

Acords internacionals sobre els drets de les dones

- 1952: Igualtat de drets polítics de les dones.
- 1953: Igualtat de paga en els treballs del mateix valor.
- 1955: Llicència per maternitat amb paga i cobertura mèdica.
- 1960: Igualtat en el treball.
- 1962: Igualtat en l'educació.
- 1964: Igualtat de drets matrimonials.
- 1979: Eliminació de totes les formes de discriminació de les dones.

Com a reflex del paper subordinat que les dones tenen en les activitats públiques, la proporció de dones que participa en l'àrea política és molt baixa. Actualment alguns països occidentals han adoptat una política de "quotes" que reserva a les dones el 25% dels càrrecs polítics. Els països nòrdics, com Dinamarca, Suècia,

Noruega i Finlàndia són els que completen amb una representació de dones més elevada en els òrgans polítics més importants (cambres legislatives, govern, etc.).

El 1948, l'ONU va fer una declaració que proclamava que tots els éssers humans tenen els mateixos drets independentment de la seva raça, el seu sexe o les seves creences. Malgrat que tots els països del món han acceptat aquestes principals bases de la convivència humana, avui dia persisteixen encara nombroses discriminacions i desigualtats. És prou conegut que no tota la gent disposa dels mateixos recursos econòmics. El color de la pell ha servit i serveix per mantenir moltes persones en una posició social marginada. De la mateixa manera, dels estudis realitzats es desprèn que si bé la situació de les dones varia molt d'un país a l'altre, a tot arreu tenen una situació d'inferioritat. Així doncs, el sexe continua sent, encara, un element en base al qual la meitat de la humanitat, les dones, tenen una posició subordinada respecte a l'altra meitat, els homes.

49

① Mujer y hombre en la familia tradicional

La construcción de la familia tradicional puede ser injusta para los dos, hombre y mujer. El hombre puede resentirse de que su dinero, que tanto le cuesta ganar, sea engullido por su mujer y los niños, y sentirse atrapado por sus responsabilidades económicas. "Usted sabe que, cuando se tienen treinta años, una mujer y un par de niños, en un trabajo que disgusta, las cosas que uno puede hacer son muy limitadas", explicaba un obrero de fábrica. El hombre puede considerar que el papel de la mujer en casa es muy cómodo, y envidiar su aparente libertad y falta de responsabilidad.

La mujer puede sentirse como una criada sin sueldo, con pocas responsabilidades o estímulos, fuera de la casa. Incluso puede dolerle el trabajar fuera de casa, porque no recibe la ayuda correspondiente en el hogar. "Cuando pienso que, cuando llegue a casa, tendré que empezar otra vez... Algunas noches no me siento en una silla hasta las 9", decía una.

② El cuidado de los niños

El cuidado de los niños está considerado definitivamente, por la mayoría de personas, como cosa de la mujer. Una reciente encuesta de una revista demuestra que, incluso en las familias donde la madre trabaja todo el día, tres cuartas partes de los padres nunca se han tomado un día libre cuando los niños están enfermos y ni siquiera han leído cuentos jamás a sus propios hijos. Por alguna razón, el acunar bebés y jugar con niños pequeños no se considera masculino, a pesar de que sí se consideran así los juegos ruidos y violentos con los hijos mayores.

Los padres son buenas madres también. ¿Una mujer se convierte en "madre" porque tiene un bebé? ¿O es el contacto íntimo que constituye el cuidado del pequeño lo que la hace "maternal"? Muchos ahora opinan que es la práctica lo que hace que la mujer cuide bien del niño. Parece ser que los hombres que tienen contacto directo con bebés, que cambian sus pañales y preparan biberones, se convierten en expertos y carinosos. El bebé, una vez ha nacido, igual puede ser criado por un hombre que por una mujer.

Algunos hombres se abstienen de expresar su afecto a sus hijos, porque les parece que las caricias y tonterías verbales son algo aleminado. Algunos se niegan rotundamente a que les vean empujando un cochecillo. Sin embargo, pueden estar desperdiciando uno de los mayores placeres de la vida, que no es ni femenino ni masculino.

③ Actitudes ante la sexualidad

Los hombres sólo buscan una cosa? El hombre se avergüenza de su propia sensibilidad ante el amor y el sufrimiento, porque le han enseñado a considerarlo "femenino". "Tiene ser aleminado porque los demás hombres le despreciarían", escribe Sheila Rowbotham, una de las pioneras en el campo de la historia de la mujer.

¿Existe entonces una diferencia fundamental entre la actitud de la mujer ante el sexo, y la del hombre? ¿Es cierto que las mujeres buscan una experiencia emocional y los hombres física? Una encuesta en la que se preguntaba a los adolescentes qué cualidades valoraban más en una persona del sexo contrario, descubrió que los chicos preferían el aspecto físico (una buena figura tenía una buena puntuación en su lista), mientras que a las chicas les interesaba generalmente tener a alguien con quien hablar. En general, la posición de un muchacho entre sus amigos depende de su experiencia sexual.

Y aquí, otra vez, los hombres llevan la iniciativa. Todavía persiste la costumbre de que una muchacha o una mujer ha de esperar a que la inviten a salir. El hombre es quien da el primer paso y probablemente pagará por lo menos la primera cita. ¿Por qué la muchacha no puede invitar a salir a un chico? Sería más justo y más sencillo que lo hicieran ambos. La chica no tendría que esperar a que sonara el teléfono, y el muchacho alejaría de sí la constante preocupación de verse rechazado.

Evidentemente, no se considera femenino en una muchacha, ni en una mujer, que se insinúe romántica o sexualmente, y esto va ligado a la reputación: si una mujer da el primer paso, se la considerará vulgar y provocativa. ¿Son los hombres los que deben escoger? ¿Tal vez porque más tarde serán considerados los principales responsables

3) [Continuación del aspecto anterior]

Estoy embarazada. Es probable que las actitudes hacia la actividad sexual masculina y femenina sean tan dispares debido al simple hecho de que la muchacha puede quedar embarazada. El bebé sería una responsabilidad primordialmente suya y de su familia. Tendría que optar entre tener a su hijo o abortar, quedarse con el bebé, o darlo en adopción.

Si una mujer tiene relaciones sexuales con más de un compañero simultáneamente, ni siquiera ella sabrá quién es el padre de su hijo. Tradicionalmente, la paternidad era una de las razones por las que se esperaba que fuesen más castas que los hombres.

Si un muchacho deja a una joven encinta, ¿debe casarse con ella? ¿Se le criticará por dejarla en la estacada y no ofrecerle el matrimonio?

6) El vestido. En generaciones anteriores, los hombres se vestían tanto como las mujeres. En el siglo XVIII, por ejemplo, los hombres se pintaban y se ponían polvos, pelucas y lunares postizos, y no lo consideraban incompatible con las actividades más evidentemente masculinas, como son: balarse en duelo, beber y montar a caballo. En el siglo XX, los jóvenes de distintas épocas se han vuelto hippies o punk, se han vestido de colores chillones y se han puesto pendientes, se tiñen el pelo, o se hacen la permanente —en la mayoría de los casos, para luego volver a la normalidad.

Los muchachos adolescentes se preocupan tanto de su aspecto como las chicas, y emplean el mismo tiempo y energías en cultivar su imagen. Sin embargo, el interés del muchacho por su apariencia no es apreciado, sino que más bien se le insta a que lo deje para no resultar "aleminado". La chica, por otra parte, se ve animada para hacer de su apariencia el núcleo central de su existencia; no sólo alguien se casará con ella si es bonita, sino que una buena imagen se considera esencial para conseguir empleo. Como decía un anuncio: "Yo quisiera este empleo.... pero no me atrevo a solicitarlo con un cutis como el mío".

Los hombres y las tareas del hogar. A menudo los hombres realizan trabajos específicos en casa: traer leña, limpiar zapatos o colocar estantes y otros trabajos parecidos. Por tradición, cambian grifos y cuidan y lavan los automóviles. También guisan algún plato especial una vez a la semana. En las familias donde se realiza la compra en el supermercado una vez a la semana, también pueden ayudar, aunque sólo sea llevando las bolsas. La mayoría de hombres no friegan, ni quitan el polvo, ni limpian los melafles, ni cambian sábanas, ni lavan ni planchan ropa, no guisan, no lavan los platos, no visten a los niños, ni los llevan y traen del colegio, ni cuidan de ellos cuando están enfermos, ni de los familiares ancianos. Se sentirían insultados si se les pidiese que lo hicieran.... Estas tareas no se consideran masculinas.

También las mujeres piden a sus hijas que las ayuden en las tareas de la casa, pero no se les ocurre pedirselo a sus hijos. Recientemente se ha intentado cambiar en los colegios que las niñas aprendan a cocinar y los muchachos trabajos de carpintería.

Si el ama de casa cae enferma o se halla ausente, con frecuencia se da por hecho que el hombre es incapaz de cuidar de sí mismo; otros miembros femeninos de la familia acudirán a limpiar y guisar, lavar y planchar para él. Algunos hombres se duelen de que les consideren tan incompetentes, otros se aprovechan de ello.

La madurez. Para las mujeres, la madurez es el período más traumático. Los hombres de mediana edad suelen tener cierta posición en la comunidad y en su trabajo, mientras que la mujer atraviesa una etapa en que su familia la necesita menos: sus hijos ya han crecido y todavía no llegaron los nietos. La mujer es también más vulnerable a las arañas y canas: "Siempre utilicé mi técnica para conseguir lo que quería" es una técnica que ya no funcionará. Depresión y enfermedades mentales y físicas aumentan considerablemente en las mujeres entre los 40 y 50 años. Es fácil achacarlo todo a la menopausia, pero no hay que ignorar otras razones sociales y psicológicas.

"Si ha dejado la carrera durante unos años, podrá ejercerla después de tener a sus hijos. De lo contrario, a los 35 o 45 años no tendrá nada", observaba una astuta joven. El trabajo puede que no cure todos los males, pero las mujeres descubren con frecuencia que "es mejor que nada". Por lo menos les da algo en que pensar, gente con quien hablar y algo que hacer: "Ya no es una persona que se guarda en un armario, alguien que limpia la casa y tiene niños, mientras que el esposo hace todo lo demás. No, no es justo... Después de todo, está viva".

Si hombres y mujeres compartiesen la familia y el trabajo más equitativamente, los hombres disfrutarían de su ancianidad sin sentirse un estorbo, y las mujeres evitarían las depresiones de la mediana edad. También tendrían mucho más en común, y ese único factor haría mucho más sencillo el proceso de la jubilación, y los hombres podrían vivir retirados mucho más tiempo.

7 Preparación y mundo laboral

Si se comparan las cifras de los chicos y chicas que van a la universidad, las muchachas salen mal paradas, con un promedio inferior al 40 por ciento de las plazas universitarias. Sin embargo, en algunas materias se matriculan más mujeres que hombres: lenguas, artes y educación suelen tener más de un 50 % de estudiantes femeninas, en tanto que en ingeniería y tecnología no llegan al 10 %. ¿Esto se debe a que la inteligencia de la mujer se adapta mejor a la literatura y sociología? ¿Es algo femenino leer francés, hablar alemán, interesarse por la poesía y el teatro, mientras que aprender el manejo de computadoras, microchips y molinos es masculino?

¿El hombre necesita trabajar? Los cursos que los hombres realizan en la universidad y el colegio están relacionados directamente con el trabajo y el propósito de conseguir un empleo, mientras que los temas "femeninos" son algo menos prácticos. ¿Refleja esta diferencia el hecho de que la sociedad sigue confiando en que la mujer no tenga que ganarse el sustento, o por lo menos no durante mucho tiempo, o marca en realidad una auténtica diferencia entre las habilidades masculinas y femeninas? "Muchas mujeres entran en los negocios con la ambición lisa de independizarse de la cocina, como las esposas de hombres afortunados, mientras que la mayoría de hombres parten con el deseo de proveer esa cocina", decía un director de empresa.

Si la electrónica es masculina y la literatura femenina, ¿qué ocurre con el derecho, la arquitectura, psicología y medicina? Sólo el 20 % de estudiantes de arquitectura son mujeres, y un 40 % muy justo las que estudian medicina. Estas carreras pueden parecer no tan abiertamente masculinas, como ingeniería, quimico o veterinario, pero los doctores y arquitectos siguen siendo hombres en su mayoría.

8 Roles masculino y femenino reflejados en las profesiones escogidas

¿Dónde están las mujeres científicas? En el campo de la ciencia las mujeres son todavía menos notables. Incluso en medicina, una de las primeras carreras que se abrió a la mujer, siguen convirtiéndose más en enfermeras que en médicos. A las mujeres se las enfoca hacia la parte "caritativa" de la medicina y se las aleja del trabajo académico de más prestigio. El cuidado de los enfermos quizás se vea como algo más propio de la mujer.

Pocos descubrimientos científicos pueden atribuirse a las mujeres. Y tampoco esto significa necesariamente que las mujeres posean menos inteligencia o menos talento. A menudo suele ser que están peor educadas. En muchos países europeos, la educación de la mujer siempre ha estado por debajo de la del hombre. Los hombres han ido a la Universidad desde la Edad Media. En Gran Bretaña a las mujeres no se les permitió graduarse hasta 1890. Los colegios femeninos tenían fama de ser malos en ciencias y a veces ni tan siquiera las impartían.

En muchos países la coeducación no significa todavía que convengan las mismas cosas a los chicos que a las chicas, ni que sean iguales intelectualmente.

9 Una nueva etapa en la historia de la lucha por la NO discriminación basada en la diferencia de sexos

¿El camino a seguir? La mayoría de acciones para cambiar el papel de la mujer han sido dirigidas a conseguir igualdad de oportunidades en el mundo masculino. Quizá la etapa siguiente debiera ser darle al hombre igualdad de oportunidades en el mundo femenino y de conocer el valor positivo de lo que ahora se desprecia como trabajo femenino, o se desprecia como simples emociones de la mujer.

Mary Kenny, una luchadora por los derechos de la mujer de los años 60, escribió en 1978: "La fase siguiente para la liberación de la mujer no es tener que demostrar lo duras e inexpugnables que sois, sino mostrar sin miedo vuestras necesidades y vuestra vulnerabilidad, no porque esto sea esclavizante y "femenino" en el mal sentido, sino porque nos hace a todos más humanos".

Sharon Gouleds la discriminación de la mujer Ed. Nolino Barcelona 1986

El cerebro femenino está más evolucionado que el masculino para expresar emociones

CIENCIA

La expresión de emociones con palabras está más desarrollada en mujeres; la expresión con actos, más primaria, lo está en hombres

JOSEP CORBELLA

BARCELONA. — Las mujeres expresan sus sentimientos de una manera más sutil que los hombres, mientras que los hombres lo hacen de una manera más primaria. Es la conclusión a la que han llegado neurologos de la Universidad de Pennsylvania (Estados Unidos) tras analizar la actividad cerebral de un grupo de 37 hombres y 24 mujeres. Según los autores de la investigación, las diferencias observadas entre ambos grupos explican por qué las mujeres tienden a decir "te quiero" como estrategia de seducción, mientras que los hombres prefieren pelearse.

El estudio, cuyos resultados se publican en la edición de hoy de la revista "Science", revela diferencias entre hombres y mujeres en una área del cerebro que procesa emociones, llamada sistema límbico. Dentro de esa área, el cerebro femenino presenta más actividad en una región característica de la especie humana que regula la expresión de sentimientos a través del lenguaje. El cerebro masculino, en cambio, presenta más actividad en una región más primitiva que regula la expresión de sentimientos a través de la conducta.

La región en la que el cerebro masculino es más activo, señala el director de la investigación, Ruben Bur, "no es característica de la especie humana, sino que la compartimos con especies inferiores como los reptiles". De lo que deduce que "el cerebro femenino está más evolucionado que el masculino en lo

que se refiere a la expresión de emociones".

Los investigadores han medido la actividad cerebral de los participantes en el estudio con una técnica llamada PET, una especie de radiografía que permite cuantificar la inten-

sidad del trabajo que se realiza en distintas áreas del cerebro. Las medidas se tomaron mientras los voluntarios miraban las musarañas del techo de una habitación a media luz: los investigadores les habían pedido que permanecieran tumbados,

con los ojos abiertos, sin dormirse y sin hacer esfuerzos intelectuales.

Las imágenes obtenidas revelan, además de diferencias en el área de los sentimientos, que el cerebelo de los hombres es más activo que el de las mujeres. Puesto que el cerebelo

es un órgano clave en el gobierno de los movimientos corporales, los investigadores relacionan este hallazgo con el hecho de que el rendimiento motor de los hombres suele ser superior al de las mujeres: si se sitúa a un hombre y una mujer ante un ordenador y se les pide que tecleen lo más rápido posible, el hombre suele conseguir un 30% de pulsaciones más que la mujer.

No es esta la primera vez que una investigación descubre diferencia cerebral entre sexos. Estudios previos han puesto de manifiesto que las mujeres suelen tener más desarrolladas las aptitudes verbales. Los hombres, por contrapartida, tienen más facilidad para imaginar figuras geométricas complejas, hecho que supone una ventaja en carrera como ingeniería y arquitectura.

La novedad del estudio de la Universidad de Pennsylvania radica según los investigadores, en que es la primera vez que se estudian diferencias de actividad cerebral entre

El hallazgo de diferencias entre el cerebro de hombres y mujeres explica algunas de las diferencias en sus estrategias de seducción

sexos con una muestra tan amplia de voluntarios. Los datos que se presentan hoy son congruentes con investigaciones anteriores que habían constatado que las mujeres tienden a expresar sus emociones de una manera simbólica —por ejemplo, con palabras— y los hombres tienden a hacerlo con acciones —por ejemplo, por medio de la agresión física—.

Los nuevos resultados, que explican estas observaciones antiguas, tienen "utilidad práctica a la hora de entender algunos conflictos de pareja", ha declarado Bur en entrevista telefónica. ¿Qué conflictos? "Por ejemplo, aquellos en los que la mujer se enfada porque el hombre no expresa sus sentimientos. El hecho de que no le diga veinte veces al día 'te quiero' como hace ella no significa que la quiera menos que ella a él. Significa sólo que no necesita expresar tanto sus sentimientos con palabras."*

Neurones que s

Un equip de neuròlegs nord-americà demostra que hi ha una base metabòlica que justifica els comportaments típics de cada sexe.

Tot el que pugui tenir d'odiosa una comparació ho té de reveladora, per no dir més. La ciència és, en aquest sentit, molt atrevida i no ha dubtat gens a posar de nou "sobre la balança" el cervell dels homes i el de les dones empaitada per la sospita que al darrere de les divergències aparents s'amaga alguna causa biològica.

Un equip de neuròlegs de la Universitat de Pennsilvania, als EUA, ha descobert que l'activitat química del cervell varia entre els dos sexes. Les dones treballen més l'àrea que processa les emocions amb el llenguatge mentre que els homes mostren més activitat en la zona emocional expressada amb els actes. És a dir, que el que un home aconsegueix amb una puntada de peu la dona ho obté amb una mala paraula.

Segons indica l'article, publicat el passat dia 27 a la revista *Science*, la zona més activa entre els varons "no és característica de l'espècie humana sinó que és compartida amb espècies inferiors com són els rèptils". Per contra, la part més activa en les dones és característica de l'espècie humana. D'això es desprèn, diuen els responsables de l'equip, que "el cervell femení està més evolucionat que el masculí pel que fa a l'expressió de les emocions".

La investigació s'ha dut a terme en un grup de 37 homes i 24 dones a qui se'ls ha mesurant l'activitat metabòlica en 36 zones cerebrals. S'han trobat diferències significatives en 17 d'aquestes zones com, per exemple, en el sistema límbic (on es processen les emocions) i en el cerebel (on es regulen les funcions motores).

Una tècnica no invasiva. L'estudi va més enllà, ja que aplica una nova tècnica d'obtenció d'imatges: la tomografia per emissió de positrons (PET). Es tracta d'una tècnica no invasiva que

permet estudiar el cervell en viu i que es basa en l'obtenció de fotografies de la radioactivitat incorporada després d'haver-se injectat un element de baixa radioactivitat associat a la glucosa (el principal aliment del cervell). Es tracta d'una eina que en el futur acostarà més la biologia al coneixement d'aquest element abstracte que és la ment.

Pel director de l'equip de Pennsilvania, Ruben Gur, "l'objectiu era avaluar les diferències per sexe en la distribució del metabolisme cerebral en les regions límbiques i investigar les assimetries sistemàtiques que ens puguin ajudar a comprendre l'especialització dels hemisferis".

No deixa de ser aquest un nou capítol en la recerca biològica que expliqui les diferències en la manera que homes i dones resolen els problemes intel·lectuals. Si és cert que això té una base biològica, i tenint en compte que la dotació genètica és en els dos sexes igual, llevat dels cromosomes sexuals XY, quin pot ser l'origen de les diferències? Sens dubte deu ser de tipus genètic i hormonal.

Quan un individu té el cromosoma Y, dona l'ordre perquè es desenvolupin els testicles i es converteix en un mascle. Si no hi ha cap instrucció en aquest sentit, el que surt és una femella. Les hormones secretades pels ovaris i els testicles caminen en diferent sentit fins donar lloc als dos gèneres.

Resulta molt difícil demostrar com les hormones influeixen sobre la conducta en humans pels extraordinaris transients que provoca la manipulació endocrina. Fer-ho amb animals és igual de trist, però està permès i no hi ha, de moment, cap altra alternativa.

Segons els experiments recollits per Doreen Kimura, professora de neurologia clínica a la Universitat nord-americana d'Ontario, les rates mascles que han estat privades en néixer de la influència de les hormones masculines (per castració o neutralització química

aparen els sexes

dels andrògens) veuen afeblit el comportament de còpula i es reforcen les actituds femenines com, per exemple, la manera que tenen "elles" d'arquejar el llom. Les rates femella que han rebut andrògens els hi passa el mateix però a la inversa.

Les opcions sexuals. Els científics han optat per fer comparacions anatómiques del cervell humà dels dos sexes. Un dels trets diferencials és el volum del nucli intersticial de l'hipotàlem anterior, que és més gran en els homes, i dins d'aquests és major en els homes heterossexuals que en els homes homossexuals, cosa que abona la hipòtesi del fonament orgànic de les opcions sexuals.

La següent pregunta és si els homes homossexuals obtenen en les proves cognitives diferents resultats que els homes heterossexuals. Segons ha comprovat la doctora Kimura, sí. Els varons homossexuals són pitjors en exercicis de punteria i clarament superiors en fluïdesa ideativa. Aquestes afirmacions són estadístiques i estableixen uns valors mitjans dels quals qualsevol individu es pot allunyar.

Ignorar com pot influir la cultura en el comportament dels dos sexes és menysprear una part important de la pel·lícula. Tothom, cadascú dins les seves possibilitats, té al cap quin és el model femení i masculí, en l'aspecte i en la conducta. La premsa esportiva en va plena: tal atleta femenina ha estat desqualificada després d'haver-se comprovat que es dopava. I és que una dona muscularment ben dotada o que acosta les seves marques a les masculines, aixeca sospites (les noies fan dansa, són polides i molt tranquil·les...).

Sortir-se de la norma és transtornar els esquemes i no satisfer la inrenunciable necessitat que té l'espècie humana de classificar sexualment les persones. Que les nenes siguin com són i els nens es comportin d'una altra manera pot dependre dels gens i de les hormones, però és innegable que des que neixen són tractats de diferent manera.

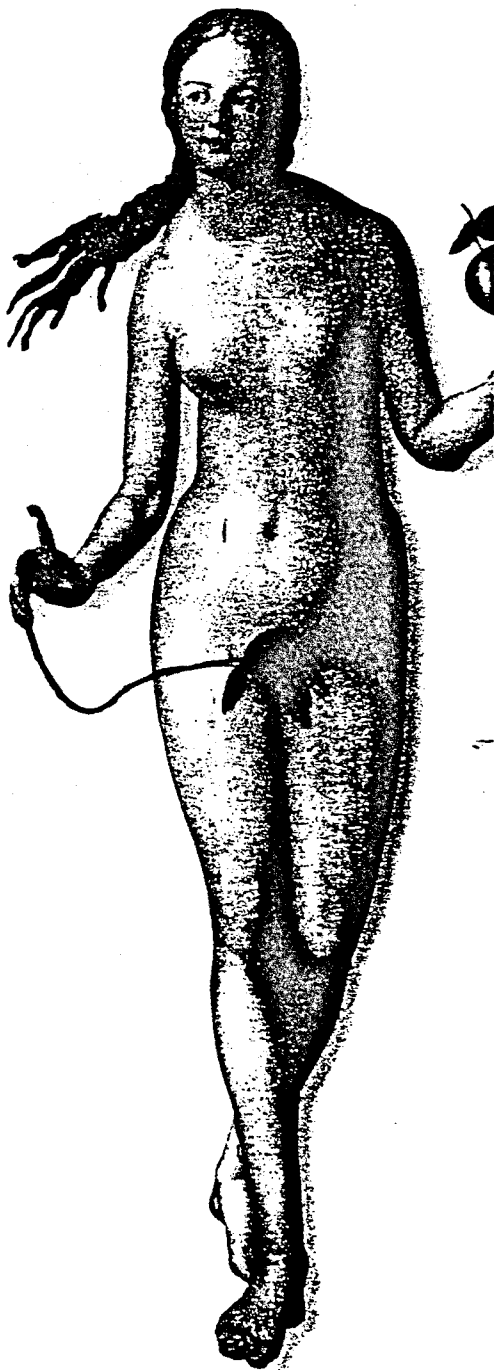
Des de la guarderia. L'escriptora i professora de filosofia de la Universitat de París, Elisabeth Badinter, explica

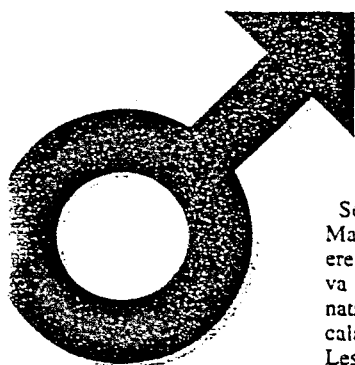
amb un exemple com pot ser de determinant la mirada dels pares per a la futura identitat sexual del fill. "Vint-i-quatre hores després del neixement es va demanar als pares d'unes criatures quines impressions els mereixien. Els nadons, nens i nenes, pesaven el mateix i de talla eren idèntics. Tots eren normals i havien nascut a terme. Tant les mares com els pares van utilitzar més vegades el terme "gran" per als nens, i "maca", "bonica" i "bona" per a les nenes. Les nenes tenien la "careta fina" els nens tenien les "faccions marcades". Les nenes eren "petites" i els nens, que mesuraven el mateix, eren "grans".

L'experiència "baby X" utilitza un paradigma semblant. El protagonista és un bebè, de carn i ossos, vestit de groc. Es van repartir 43 adults en tres grups a cadascun dels quals se'ls va dir una de les següents tres coses: que era un nen, que era una nena o que era un bebè de tres mesos sense especificar-ne el sexe. La prova consistia a fer jugar els 43 adults amb la criatura (santa paciència). El resultat va ser que els adults jugaven amb el mateix bebè, però el tractaven de diferent manera segons se'ls hagués dit si era un noi o una noia. En el grup que només en sabia l'edat, els homes es van posar més nerviosos que les dones fins l'extrem d'atribuir-li un sexe segons què els havia semblat.

Diferències prehistòriques. El tracte selectiu que reben homes i dones des que són nens fins que es fan adults, és la repetició de la història de l'espècie humana. Des que existeixen els grups humans primitius, més o menys establerts, que hi ha un lloc prohibit per a les dones. Per alguns antropòlegs és un fet constatat que on no hi ha caça els sexes tenen igual estatus social, mentre que en els pobles caçadors les dones són gairebé objectes. Donat que la maternitat precisa malucs amples, la dona ha perdut velocitat i per tant la possibilitat de ser admirada com la que millor caça.

L'home caçador primitiu gaudia d'un estatus social superior perquè el tracte amb "el poble de les bèsties" estimula la imaginació i la introducció de més

varietat en la dieta atorga prestigi. Les dones feien tasques tasques auxiliars, com la recollida i s'encarregaven de la cura de les cries. Aquesta especialització prolongada durant més d'un milió d'anys és un important factor selectiu que podria explicar per què ara els homes tenen una major intel·ligència espacial i les dones verbal. És com dir: un caçador parlador no caça i un caçador sense noció de l'espai no torna mai més a casa. Helena Valero, una brasilera que va ser capturada per la tribu dels ianomans, explica que les dones insultaven els seus marits quan tomaven a casa amb poques provisions de caça.

Segons diu el famós i influent antropòleg Marvin Harris, els homes de la prehistòria eren els qui ostentaven l'autoritat des que es va fer la primera guerra. Els nois eren entrenats per al combat, els feien passar un munt de calamitats i els inculcaven l'esperit ferotge. Les dones eren el premi per a l'heroi. Com deia Nietzsche al llarg de la història la dona ha estat "el descans del guerrer", malgrat l'experiència de Valero.

Què sap fer ell, què sap fer ella. Dins d'una família raonablement nombrosa es pot trobar un virtuos de les eines, un altre amb el do de la paraula i un tercer especialment dotat per les matemàtiques, per posar un exemple. Tota aquesta diversitat intel·lectual està, en realitat, ordenada entre els dos sexes. Vist amb la prudent distància que exigeix qualsevol generalització estadística, homes i dones demostren aptituds diferents en la vida quotidiana: hi ha coses que les fan millor ells i d'altres en què són superiors elles.

Aquesta és la conclusió a què han arribat a la Universitat de Psicologia d'Ontario, als EUA, després de sotmetre un grup mixt d'estudiants universitaris a diversos exercicis de capacitat intel·lectual i de comparar els resultats amb d'altres exercicis duts a terme en diferents estats.

La prova d'Ontario consistia en l'aprenentatge de rutes sobre un mapa en condicions de laboratori. Asseguts al voltant d'una taula ells i elles intenten memoritzar cap on han d'anar i com hauran de fer-ho. Passat un temps prudencial, els reïren de la vista el mapa i, un per un, expliquen tot el que poden recordar. Els resultats po-

La fàbrica dels sentiments

Aquella dona era incapaç de percebre en el rostre de les altres persones l'expressió de les emocions, com ara la por o l'alegria. Ens resulta ben estrany que una persona no sàpiga copsar si una altra fa cara temerosa, riallera o enfadada. I tanmateix el problema de la dona no estava pas en la visió, sinó en un racó del cervell, en les anomenades amígdales, situades al si dels lòbuls temporals. La destrucció total, per malaltia, d'aquesta part del cervell li impedia de veure les emocions en el rostre d'altri.

El cas fou exposat, fa menys de dos mesos, al setmanari *Nature*. I aquest mes apareixerà a *Brain* un article que exposa les dificultats d'una altra persona amb lesions, no destrucció total, a les amígdales per a associar imatges d'expressions facials amb fotografies que mostren les mateixes sensacions o bé amb el nom de l'emoció observada.

Aquests treballs ens ensenyen que discapacitats per a nosaltres tan estranyes —perquè afecten habilitats que semblen gairebé innates, o en tot cas ben senzilles— tenen la base en lesions del cervell. De la mateixa manera, l'autisme i molts més problemes es relacionen, o es podran relacionar en un futur pròxim, amb problemes en certes àrees concretes del cervell o amb l'activitat

excessiva o insuficient de certes substàncies en el sistema nerviós.

Si cap a mitjan segle es varen fer els primers passos en el tractament farmacològic de molts problemes psíquics, aquests darrers anys el nostre coneixement d'un òrgan tan complex com el cervell ha avançat tant que ja podem correlacionar moltes disfuncions amb certs punts del cervell. I això és vàlid tant per als problemes més estesos —pèrdua de memòria, fòbies, dificultats en l'expressió, addiccions— com en afeccions que sonen ben estranyes per a qui no n'hagi conegut cap cas directament.

Els treballs sobre els cervells de l'home i de la dona, que tan de rebombori han aixecat recentment, se situen en aquest aprofundiment del coneixement del cervell. No es tracta d'un mecanisme exagerat, no es tracta d'un materialisme que pretén oblidar que l'ésser humà no és una màquina i que té sentiments. Però tampoc no vol aclucar els ulls a l'evidència: els problemes emocionals poden provenir de les relacions humanes, però la seva expressió sempre es correspon amb activitats cerebrals concretes.

Fa segles qualsevol avenç en el coneixement del funcionament del cos xoca-

va amb les ideologies immobilitistes, que preferien atribuir les malalties a fets sobrenaturals. Amb el cervell, ja a final del segle XX, ens anem acostumant a admetre amb més racionalitat les explicacions que els mètodes de recerca moderns ens proporcionen. Podem analitzar finíssimes làmines de teixit cerebral, captar imatges del cervell quan rumia, quan recorda o quan descansa. I saber quin intens i entortolligat trànsit de substàncies té lloc entre les nostres neurones quan una sensació ens recorre el cos.

No han faltat els qui han dit que les diferències entre home i dona són culturals i no neurològiques. Però això és parlar de coses diferents. No és bo d'entendre l'amor o l'odi com uns simples mecanismes neuroquímics. Però tampoc no és bo d'ignorar que les nostres reaccions durant el dia s'embasten entre els plec del nostre cervell. I que aquest rep les emocions, les modifica o ignora. L'amor no és pura química, però provoca reaccions químiques. Conèixer tot això millor no és anar contra l'humanisme; és conèixer els engranatges més íntims de l'ésser humà. I, sobretot, és el primer pas per a ajudar els qui tenen dificultats com la pacient de què parlàvem al principi.

X. D.

sen en evidència que els homes aprenen el camí més ràpidament, però les dones recorden molts més detalls del viatge, cosa que qualsevol pot comprovar dins d'un cotxe en marxa i alternant-se en la posició de copilot amb un membre de l'altre sexe.

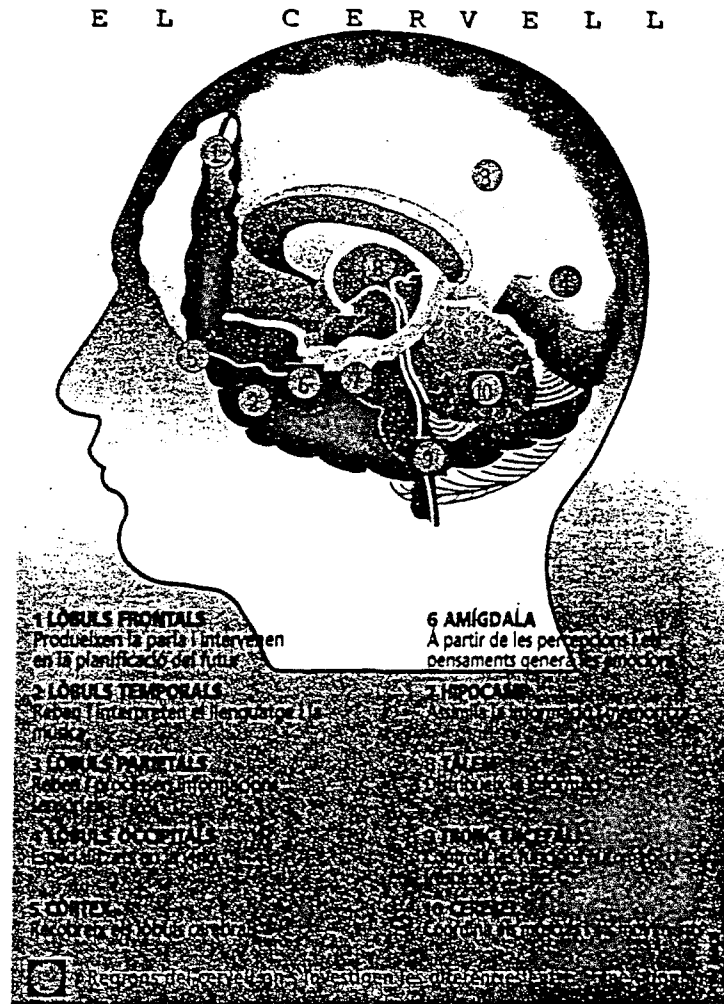
Per terme mitjà, els homes identifiquen més ràpidament una figura geomètrica complexa capgirada, endevinen abans com queden els forats d'un paper perforat en doblegar-se i tenen molta més punteria (l'estudi nord-americà específica que no és una qüestió d'entrenament, ja que els resultats es reproduïen quan es mira el mateix en un grup d'escolars).

Les dones són superiors en velocitat perceptiva, fan llistes més llargues de mots que comencen per la mateixa lletra i treballen més fi en tasques manuals de precisió. En qüestió de números, les dones fan més ràpidament els càlculs més complexos i els homes resolen millor els raonaments matemàtics per senzills que siguin com, per exemple, un percentatge o una regla de tres.

La incertesa del sexe. És el mateix un mascle que un home? És a dir, és el mateix sexe i gènere? Molts metges, psicòlegs, biòlegs i antropòlegs creuen que no. L'escriptora Elisabeth Badinter ho explica en el seu llibre *XY, la identitat masculina*. Per Badinter, hi ha quatre tipus de sexe: el genètic, el gonàdic, el corporal i el psicològic. Per aquest mateix ordre cada factor influeix sobre el següent i així successivament, com si es tractés d'una cursa d'obstacles fins arribar al gènere definitiu.

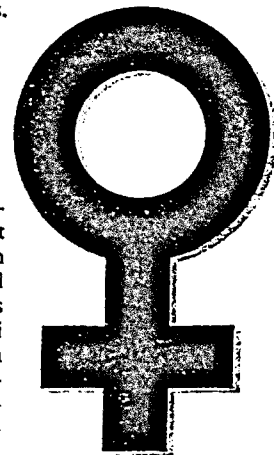
El sexe genètic ve determinat pels cromosomes sexuals (X i Y) i les seves combinacions viables. Hi ha més de dos sexes genètics, els més corrents són el XX de les "sexe-dona" i el XY dels "sexe-home", però n'hi ha d'altres. Com el XO (un sol cromosoma X) o el XXX (un cromosoma X de més) que tenen aspecte femení i són fèrtils. El primer cas afecta una de cada 2.700 dones i en el segon dues de cada miler. Les combinacions XYY i XXY corresponen a morfologies masculines els segons dels quals tenen una atròfia testicular que els fa estèrils. Ambdós es donen amb una freqüència de dos per cada miler d'homes, aproximadament.

Tampoc hi ha dos únics estàndards de sexes gonàdics perquè hi ha casos d'hermafroditisme. Els caràcters corporals, o sexuals secundaris, depenen de les hormones i per tant de com funcionen les glàndules protagonistes, els ovaris i els testicles. Aquí hi ha un marge molt ampli de diversitat. Una persona pot sentir-se home o dona malgrat que aquest sentiment tingui poca correlació amb el seu físic. És el sexe psicològic el que en casos de transsexualitat posa en avís de l'existència d'alteracions en alguna de les tres fases que el precedeixen. Pels qui pensen que la transsexualitat és una simple qüestió

de vici, Badinter ha constatat que aquest comportament pot despertar-se en els nens petits, als dos o tres anys de vida.

Quan un nadó no mostra amb claredat la identitat del seu sexe gonàdic, els pares han d'aplaçar-ne la inscripció al registre civil fins que no s'hagi fet un reconeixement més ampli: el cariotip, citologies, tectes i radiografies fins determinar quin serà el tractament quirúrgic i hormonal d'una criatura que ha de ser normal. Mentrestant poden passar mesos. Davant la incertesa de si el nadó serà, finalment, un nen o una nena, els metges demanen que es tracti el nounat com si fos del sexe neutre, cosa que els pares no aconsegueixen suportar, igual que li passa a l'equip mèdic. D'això depèn que el nen se senti, en el futur, còmode amb la seva identitat, masculina o femenina, i acceptat dins l'entorn social. Sense anar més lluny, així d'important és el sexe, o el gènere. Xavier Duran

No tota femella és dona

→ Llegeix atentament aquest text de María Jesús Izquierdo.¹

«Tots tenim clar que al món hi ha barons² i dones, i apliquem ambdós termes de la mateixa manera. Per tant, no hauria d'haver-hi cap problema per definir la dona. El curiós és que justament aquelles coses més evidents són les que permeten confusions més grans.

Quan diem que una persona és una dona, l'acord generalitzat en aplicar el terme es deu al fet que automàticament fem una substitució, anomenant dona a la femella. El mateix s'esdevé quan anomenem barons els mascles. Per això mai o gairebé mai no ens equivoquem. La nostra espècie és sexuada i pocs individus tenen uns caràcters sexuals indiferenciats. (...)

La plasticitat dels éssers humans fa possible que el dimorfisme sexual serveixi de base per construir-hi al damunt un dimorfisme cultural; en definitiva, serveix per construir una identitat i un espai social de gènere: masculí o femení.

Per garantir la nostra supervivència com a espècie, femelles i mascles hem de reproduir-nos biològicament. Per garantir la nostra supervivència com a cultura (...) les femelles han de ser femenines i els mascles masculins. El paper del nostre sexe s'esgota en la reproducció, el del nostre gènere s'estén al llarg de les nostres vides, en ajustar-nos voluntàriament o coactiva als models socials vigents de la masculinitat i la feminitat. Retem el nostre tribut a la cultura sotmetent-nos a la dictadura del gènere.

Per dictadura de gènere entenc la imposició de l'atròfia o la hipertròfia de les nostres potencialitats humanes d'acord amb uns patrons socials del que es considera masculí i femení. Hi ha dues maneres de viure, una per a cada gènere, i cadascuna està associada a un sexe. Una dona és un ésser humà de sexe femella i de gènere femení. Un baró és un mascle masculí. Però, en no existir un vincle determinista entre el biològic i el cultural, una femella pot ser totalment o parcial masculina i un mascle femení, de la qual cosa es deriva que no tota femella és dona ni tot mascle baró.»

1. Professora de Sociologia a la Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia de la UAB; article publicat a *EL PAÍS*, 8 de març de 1984.

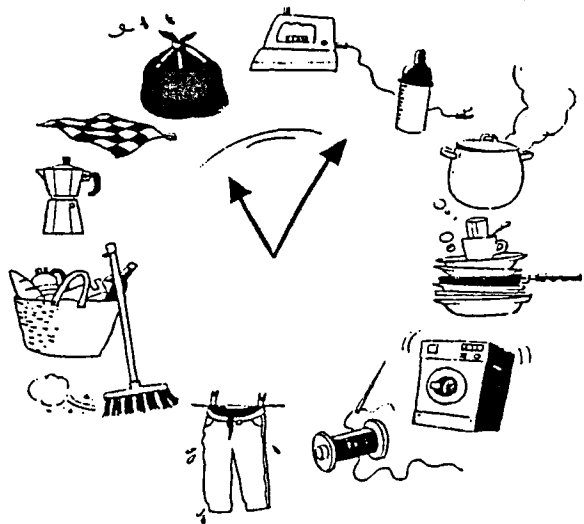
2. Es tracta d'una acceptió poc usual del terme però correcta, que al·ludeix a «l'home arribat a l'edat viril».

La jornada de treball de les mestresses de casa

→ Llegeix atentament el text següent. És un comentari dels resultats d'un estudi sociològic fet per l'autora basant-se en dades estadístiques i enquestes empíriques realitzades al conjunt de nacionalitats, regions i territoris que conformen l'Estat espanyol:

«La jornada diària de treball de les mestresses de casa és, de mitjana, de nou hores, sense grans variacions durant les vacances i caps de setmana, i sense interrupció del treball en fer els 65 anys. Si descomptem les dones de més de 65 anys, que hom podria considerar alliberades de l'obligació de treballar si fossin treballadores extradomèstiques (dediquen a les tasques domèstiques una mitjana de set hores) i les que tenen una altra feina extradomèstica (dediquen a les seves tasques domèstiques una mitjana de sis hores diàries) —és a dir, si considerem les mestresses de casa en sentit estricte—, les dones tenen una jornada mitjana de

treball diari d'onze hores i trenta minuts, i setmanal de més de vuitanta hores. Per tant, el doble de la jornada màxima legalment establerta per als treballadors assalariats, una diferència que seria encara més gran si hom comparés el nombre d'hores treballades durant l'any (a causa de l'absència de dies festius, "ponts" i vacances) i al llarg de la vida (per absència de jubilació). Com es possible aquest desfasament?»

NOIS/NOIES. Gènere i discriminació. (Seminari, 4)
El Lluano, Vil 1993

Pautes d'observació per a l'aula i al
treball de camp. N. DELICATS I
A. TOMÉ 1992, 1993. "Pautes per a la
observació" 2

1. Introducció

La cultura en què vivim immersos és una cultura androcèntrica, és a dir, estableix els seus models i els seus judicis de valors en relació amb els homes, amb tot allò que considera propi dels homes, amb les seves activitats, amb les seves necessitats. La nostra cultura ignora, alhora, la presència de les dones, els valors tradicionalment femenins, les activitats que són atribuïdes a les dones i, per consegüent, ignora també les necessitats específiques de les nenes. Tot això no succeeix a causa d'opcions personals dels individus, sinó que és un tret cultural que s'ha transmès a través dels segles, subjacent, que condiciona els nostres actes i les nostres maneres de pensar. En el primer títol d'aquesta col·lecció, *Educació de nois i noies: recomanacions institucionals i marc legal*, hem exposat detalladament alguns dels elements de l'androcentrisme cultural i la seva manifestació en l'educació.

En la nostra formació, aquesta característica cultural és tan profunda que generalment no en som conscients. Per aquesta raó, si a les escoles es pregunta al professorat sobre l'existència de comportaments sexistes i de trets androcèntrics en la vida escolar, sol respondre que aquests trets no existeixen i que el tractament que es dóna als nens i les nenes, als professors i les professores és igualitari. Però n'hi ha prou amb observar més o menys sistemàticament la vida escolar per percebre un gran nombre d'aquests trets i comportaments sexistes que sempre havien passat desapercibuts.

És per aquesta raó que hem preparat unes pautes d'observació destinades al professorat. En realitat, per ser conscients de les diferències sexistes que es produeixen en l'àmbit escolar, no n'hi ha prou amb llegir un llibre o amb assistir a un curs; és necessari que cada mestra i cada mestre descobreixin quotidianament les formes de sexisme i discriminació que s'esquitllen en la seva feina, en el tracte que es dóna a nens i nenes, en el llenguatge utilitzat, en el material gràfic que s'exposa a l'aula, en els textos educatius. Tan sols així els docents descobriran i podran analitzar en la docència tot un món de valors subjacents dels quals no s'havien adonat fins ara, i seran conscients que la negació contínua del fet femení dins l'àmbit educatiu és ben poc natural.

H. MORENO

Cómo se enseña a ser niño:
el sexismo en la escuela.

1948, CÁDIZ

LA DISCRIMINACION A TRAVES DE LOS CONTENIDOS DE LA ENSEÑANZA

El hecho de que en nuestro país se haya generalizado la enseñanza mixta, puede hacer creer a cualquier observadora ingenua que la escuela ha abolido la discriminación sexista. Esto sólo no es ni mucho menos una garantía. La familia también es mixta, muchos lugares de trabajo y la misma sociedad también lo son y precisamente existe discriminación sexista en ellos porque son mixtos, de no serlo, ésta no tendría lugar. Los agravios comparativos se ponen precisamente en evidencia cuando en las clases hay alumnos de ambos sexos y es posible establecer comparaciones entre los diferentes tratos recibidos. Pero pasaremos ahora por alto esta diferencia —de la que hablaremos más adelante— para centrarnos en el análisis de los contenidos de la enseñanza.

Es cierto que las alumnas y alumnos de la misma clase, escuchan las mismas explicaciones, realizan las mismas actividades, leen los mismos libros, pero ¿podemos afirmar por ello que reciben la misma enseñanza? Las enseñanzas que se les transmiten, ¿les están diciendo lo mismo a las chicas que a los chicos?

La imagen que se da a los alumnos de la mujer y del hombre a través de los contenidos de la enseñanza, contribuye poderosa-

EPECTOS DE UNA BUENA EDUCACION.

Instruir la juventud
en religion y moral,
Es lo mas esencial
Y digno de galardón.
Que sin moral, no hay virtud,
Sin virtud, no hay honra-
dez,
Y esta la fuente és
De una buena educacion.
Por esto el sábio Pastor,
El Prebado cariñoso,
Se ocupa siempre gozoso
Lleno de paz y de uncion:

En propagar la fé pura
Y creencia sacrosanta,
De nuestra Religion Santa,
Que es fuente de salvacion.
La juventud instruida
En la moral cristiana,
Crecerá siempre lozana
Y ópimos frutos dará.
Mas si esta se descuida,
Y en el mar de las pasiones
Engolfais sus corazones,
Abrojos producirá.

mente a conformar su yo social, sus pautas diferenciales de comportamiento, el modelo al que deben identificarse para ser "más mujer" o "más hombre" y les informa, a la vez, de la diferente valoración que nuestra sociedad hace de los individuos de cada sexo.

EL PRIMER USO ESCOLAR DEL LENGUAJE O CÓMO APRENDER A EXPRESARSE EN MASCULINO

La mayoría de elementos que en nuestra sociedad reflejan el androcentrismo cultural al que estamos sometidos, nos pasan desapercibidos por la simple razón de que lo hemos visto siempre así y ello hace que nos parezca lo "natural" y de aquí pasamos a considerarlo como universal y eterno, es decir, no nos sorprende, ni lo vemos modificable. La sorpresa surge, inversamente, cuando descubrimos que no siempre ha sido así ni lo es en todas partes, cuando rompemos el mito de la universalidad-eternidad de un comportamiento. Y es que las personas necesitamos, para enterarnos de las cosas, tener elementos de contraste.

Una cosa así ocurre con el lenguaje. Desde que aprendemos a hablar aprendemos también, que existen dos formas de dirigirse o de referirse a las personas según el sexo al que pertenezcan.

Estas formas —que no se dan, como vimos, en todas las lenguas del mundo— son muy claras y específicas en nuestro idioma siempre que nos dirigimos a una persona aislada. Existe una palabra para denominar a un individuo de sexo femenino y otra para el de sexo masculino, y esta diferenciación concierne tanto a los seres humanos como a los animales. La balanza de la equidad lingüística se desequilibra escandalosamente, en el momento en que, por razones de economía, hay que utilizar una fórmula común para referirse a individuos de ambos sexos. La niña pequeña ve entonces desvanecerse en el espejo del lenguaje, la imagen recién adquirida de su identidad sexolingüística que debe disfrazar bajo unos nombres con los que no se siente concernida. Y es en la escuela,

30

en que, por razones del número, la individualidad se desdibuja dentro del colectivo de alumnos, donde se le reforzará hasta la saciedad la idea de que el idioma no le pertenece.

Primero aprenderá que se dirigen a ella llamándola "niña", por tanto si oye frases como "los niños que terminen pueden ir al recreo" permanecerá sentada en su pupitre contemplando impaciente la tarea concluida en espera de que una frase en femenino le abra las puertas del ansiado recreo. Pero estas frases no suelen llegar nunca, es más probable que la maestra diga al advertir que ha terminado: "Fulanita, he dicho que los niños que hayan terminado... y si sigue sin darse por aludida, entonces le explicará que cuando dice "niños" se está refiriendo también a las niñas. Pero si incurre en el error de creer que la palabra "niño" concierne por igual a los dos sexos, pronto verá frustradas sus ilusiones igualitarias. La hilaridad de sus compañeros ante su mano alzada le puede hacer comprender, bruscamente, que hubiera sido mejor no darse por aludida en frases del tipo: "Los niños que quieran formar parte del equipo de fútbol que levanten la mano". En casos como éste, la maestra suele intervenir recordando: "¡He dicho los niños!", ante lo cual la estupefacta niña pensará: "¿Pero no había dicho los niños?"

La niña debe aprender su identidad sexolingüística para renunciar inmediatamente a ella. Permanecerá toda su vida frente a una ambigüedad de expresión a la que terminará habituándose, con el sentimiento de que ocupa un lugar provisional en el idioma, lugar que deberá ceder inmediatamente cuando aparezca en el horizonte del discurso un individuo del sexo masculino, sea cual sea la especie a la que pertenezca.

Muy pronto, también, aprenderá que hay unas normas de orden en el uso del lenguaje que expresan la jerarquía, la importancia y la deferencia que concedemos a las personas con o de quien hablamos. Así, por ejemplo, expresiones como: "Hijo y padre son abogados" o "Yo y tú somos amigos" llaman la atención porque

31

infringen las normas de cortesía del lenguaje que requiere poner en primer término a la persona de más alta jerarquía y ponerse a uno mismo, modestamente, en último lugar.

Las niñas, más precoces en el uso del lenguaje que los niños, descubren antes que ellos que cuando los adultos se refieren a un colectivo infantil que incluye individuos de ambos sexos, lo hacen casi siempre usando únicamente la forma masculina, en ningún caso sólo la femenina y muy pocas veces las dos. Cuando esto último sucede, invariablemente va a ser la masculina la que ocupa el primer lugar en la frase. La maestra dirá: "Los niños y las niñas que vayan a la excursión...", "Que venga un niño y una niña" y nunca se equivocará en el orden.

Pero no sólo el lenguaje oral reflejará la discriminación sexista en la escuela. La letra impresa, a la que tanta importancia se le concede desde los primeros cursos en que se aprende a leer, se encargará de reforzar visualmente el modelo lingüístico androcéntrico. Los libros de lenguaje de los primeros cursos de E.G.B. parecen un tratado de androcentrismo para colegiales indefensos. Palabra y dibujo se combinan perfectamente para componer una sonata audiovisual con la cantinela de siempre. Por supuesto, ni una sola vez cometen el desliz de escribir el femenino en primer lugar. Este orden es sistemático en frases como: "Luis y Josefa comen pan", "Carlos y María irán de paseo", destinadas al aprendizaje de la lectura, tantas veces repetida que niñas y niños acaban aprendiendo de memoria. Pero no van a leer sólo eso. Son habituales frases como las siguientes, extraídas al igual que las anteriores de las páginas de lectura de libros de texto de E.G.B.:

"Mi madre hace la comida", (Dibujo de señora preparando cuidadosamente la comida).

"Mi hermana pone todos los días los manteles en la mesa".
"El oso lee y la osa lima". (Dibujo idealizado de los mencionados pantigrados leyendo él el periódico y limando ella sus extremidades delanteras).

No se puede decir que en frases como éstas, que son muy abundantes, los autores de los libros se anden con demasiadas sutilezas ni hagan alardes de imaginación en el momento de aportar su granito de arena a la construcción del modelo sexista.

Pero los tópicos son los tópicos y no se puede correr el riesgo de incitar a los tiernos lectores a que imaginen que el mundo puede ser de otra manera distinta a como es. Para salvaguardar este orden podemos seguir leyendo frases como: "La madre espera en casa, el padre está de viaje", porque así quedará bien claro que cuando el padre está de viaje, lo mejor que puede hacer una madre que se precie es esperar tranquilamente en su casa y no andar correteando por ahí, trabajando en una oficina plagada de lascivos peditores (quién sabe lo que se oculta tras una máquina de escribir) o entregándose al pernicioso vicio de la lectura o la escritura, ya que esta tarea la realizará el padre que aparece en el libro, el que viaja, el que a veces se matamorfosea en oso para que quede claro que lo que importa es el sexo y no la especie a la que se pertenece. Y cuando termine de viajar, de leer y de realizar otras actividades propias de su varonil condición, vamos a contemplar de nuevo su imagen estampada en el libro con una frase que reza: "El señor escribe libros" mientras en el renglón siguiente nos aclararán en qué ocupa entre tanto sus ocios la dilecta esposa: "La señora trabaja" y el dibujo consiguiente nos mostrará, para que no nos inquietemos, que se trata de un trabajo propio de su sexo.

Esto de las ilustraciones da mucho de sí, sobre todo para niñas y niños poco duchos en el arte de leer. Diferentes estudios realizados en psicología infantil, muestran cómo al iniciarse en el aprendizaje de la lectura, las niñas pequeñas —y también los niños— interpretan el significado de las palabras escritas a partir del dibujo que suele acompañarles en los libros de lectura cambiando y deformando la interpretación del texto para adecuarlo a la imagen que lo ilustra.

En las edades más tempranas, la interpretación del dibujo pre-

valece sobre la lectura de la palabra escrita ya que ésta ofrece todavía considerables dificultades a los jóvenes lectores.

El valor y la preponderancia de la imagen es bien aprovechada por el sexismo visceral, y queremos suponer que inconsciente, de autoras/es, editoras/es de libros infantiles de lenguaje. Basta tomar una cualquiera al azar y echar una rápida ojeada a sus páginas para que inmediatamente salten a la vista de la lectora mínimamente sensibilizada la cantidad, la naturaleza y el carácter de las imágenes que los ilustran. En la inmensa y aplastante mayoría de las imágenes en que aparecen personajes, son del sexo masculino. Un pequeñísimo porcentaje de las ilustraciones representan individuos del sexo femenino (niñas, adultas, animales humanizados, etc.), las cuales están ocupadas, o expresan actitudes que se atribuyen a la mujer. Así, en uno de los libros que hemos analizado, se advierte que los dibujos que el joven lector va a contemplar expresan sentimientos de amor, amistad y miedo. A cada uno de ellos le corresponde un dibujo que ilustra la palabra escrita. El amor viene ilustrado por una señora que sostiene un bebé en sus brazos, ya que, evidentemente, cuando un señor sostiene un bebé en sus brazos nunca siente amor por la infortunada criatura y si por un azar contra natura lo sintiese es mejor que no quede conciencia de ello en los libros de texto infantiles. El sentimiento de amistad lo ilustra la imagen de dos niños cogidos de la mano, mientras que el miedo, icómo no!, lo ilustra un personaje femenino en la manida actitud de subirse a una silla con expresión aterrada ante la presencia de un insignificante ratón. Dado que no es demasiado habitual encontrarse todos los días un ratón en casa —entre otras cosas porque estos roedores suelen aparecer cuando los humanos duermen— si por casualidad algún día llega a ocurrir, la niña, falta de modelos de actuación ya sabrá lo que hay que hacer en estos casos y así podrá seguir alimentándose el tópico.

La mayoría de las imágenes de personajes, representan, sin embargo, varones realizando diversas acciones: jugando, corriendo,

34

estudiando, comiendo o ejerciendo profesiones como médicos, arquitectos, astronautas, etc., consideradas habitualmente como masculinas, mientras que aquellas pocas en que aparecen niñas y mujeres, están cosiendo, fregando, cocinando o realizando actividades "propias de su sexo" para que todo permanezca en orden.

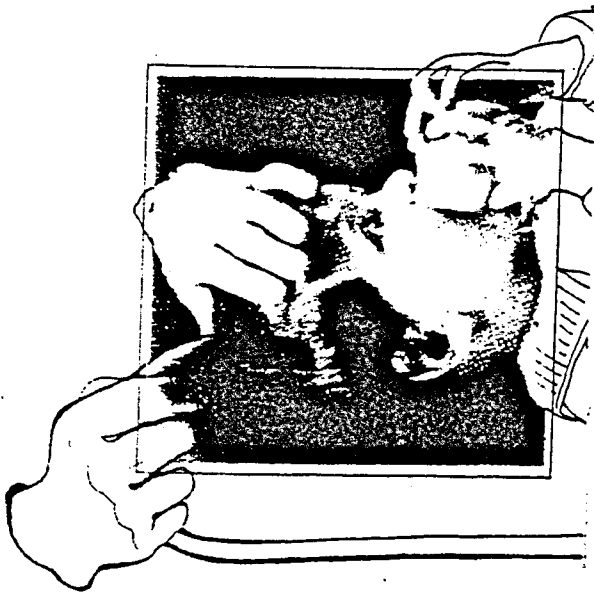
Vemos como los libros de lenguaje no sólo enseñan a leer ni es el dominio del idioma lo único que cultivan, sino todo un código de símbolos sociales que comportan una ideología sexista, no explícita, pero increíblemente más eficaz que si estuviera expresada en forma de decálogo. Niñas y niños tienden de manera insostenible a seguir los modelos propuestos, principalmente cuando se les ofrecen como indiscutibles y tan evidentes que no necesitan ni siquiera ser formulados.

El lenguaje y la forma cómo se enseña no son, pues, importantes, sino que están teñidos de ideología androcéntrica y contribuyen activamente a la formación de las pautas inconscientes de conducta en las niñas y los niños, pautas que van a seguir actuando a lo largo de toda la vida, y se nos van a aparecer como inmodificables, gracias, precisamente, a su precocidad de adquisición.

Los modelos lingüísticos son genéricamente ambiguos para la mujer y claros y tajantes para el varón. Este sólo tiene que aplicar la regla de oro: siempre y en todos los casos hay que usar el masculino. La mujer, en cambio, permanecerá continuamente ante la duda de si debe renunciar a su identidad sexolingüística o a seguir las reglas establecidas por academias reales y aceptadas por todos. Por esta razón, lo más frecuente es que los textos escritos por mujeres se expresen en masculino ya que nos es más fácil renunciar a nuestra identidad sexolingüística que a aproximarnos a los demás, sobre todo cuando desde los lejanos tiempos de nuestro aprendizaje de la lengua escrita nos han venido mostrando de mil maneras que debe ser así y es bueno que así sea.

35

III

LA OTRA CARA POSIBLE DE LA EDUCACION

Aunque con movimientos lentos y perezosos, la tortuga social se moviliza, pero por cansina que sea su marcha las instituciones le siguen, siempre, unos pasos más atrás. Cuando mayor es la distancia que las separa, más inoperantes se vuelven y mayor es el desprestigio que acumulan. La escuela corre, en el momento actual, este peligro, pero por mucho que Zenon se oponga, Aquiles puede alcanzar a la tortuga y puede, también, adelantarla.

A la imagen de la mujer como solitaria ama de casa, eterna cuidadora de niños, única consumidora de productos de limpieza, se le empieza a sustituir (incluso en los anuncios televisivos) la de la pareja moderna que comparte las tareas domésticas y cuida de los hijos, la de la mujer independiente que organiza el trabajo y decide lo que hay que hacer (eso sí, mientras nos intentan vender un lavavajillas o un par de medias). Pero estas imágenes eran totalmente inéditas hace tan sólo unos pocos años; han sido las reivindicaciones de las mujeres y los movimientos feministas quienes las han hecho aparecer.

El número de chicas que cursan BUP y COU en la actualidad es similar al de los chicos y el de las inscritas en las diferentes Facultades Universitarias se aproxima al 50 %. En las Escuelas

Técnicas Superiores, sin embargo, el número de chicas inscritas es, todavía, muy inferior al de los chicos.

Mientras que el porcentaje de alumnas matriculadas en las Facultades de Matemáticas en el Estado Español alcanza el 47 %, los nuevos maestros se preparan en la creencia de la incapacidad matemática de la mujer y mientras las Facultades de Medicina, Biología, Química, Farmacia, etc., se llenan por un igual de alumnos de ambos sexos, los libros escolares se recrean presentando a las mujeres en tareas domésticas o profesiones secundarias y reservando las profesiones liberales para los hombres, dando así una imagen mucho más retrógrada de lo que es la sociedad española actual.

Aunque tenemos muchos motivos para seguir hablando de discriminación de la mujer, hay que reconocer que algunas cosas se han conseguido, pero ni siquiera estos avances tienen su eco en la institución escolar. Maniatada por planes y programas, responsable de uniformes, cuidadora de filas, la escuela arrastra consigo nuestro pasado. Sigue presentando imágenes caducas y ensalzando batallas y difuntos mientras los periódicos nos cuentan el siguiente capítulo en términos nucleares y en la calle, los muchachos, prefieren las rejas a los fusiles.

Pero la escuela puede y debe dar el salto. Sabemos que puede, porque existen experiencias minoritarias, llevadas a cabo por mujeres, que así lo demuestran, y decimos que debe porque educar es trabajar para el futuro y esto no se puede hacer sin renunciar a algunos aspectos del pasado.

LIBERAR LOS MODELOS

Es frecuente encontrarse con profesoras y profesores honestamente convencidos de que han erradicado el sexismo de sus clases porque "tratan igual" a niñas y niños. Procuran no hacer ninguna diferencia entre sus alumnos y respetan sus actuaciones espontáneas,

su libertad, su manera de ser y de pensar. Si no profundizamos más, esta postura puede parecer muy equitativa y justa. Pero veamos si realmente lo es y si conduce a la erradicación del sexismo.

Traslademos el problema a otro campo menos teñido de prejuicios. Imaginemos por un momento, que esta misma actitud la mantuvieran estos maestros en el terreno intelectual. Que guiados por un no-intervencionismo aséptico, decidieran no influir para nada en la manera de pensar de sus alumnos en matemáticas, en física, en lengua y en las demás materias escolares. Que estudiaran de acuerdo, por ejemplo, en respetar la idea de que la tierra es plana, de que la velocidad se obtiene multiplicando el tiempo por el espacio o de que Atenas es la capital de Turquía, y al hacer esto, pretendieran haber erradicado la ignorancia de sus alumnos.

Esta postura, tanto en un caso como en otro, sólo sería correcta si la ciencia fuera infusa y el carácter de los individuos, formado desde el nacimiento, no sufriendo ninguna modificación por influencias externas, es decir, si la escuela fuera total y absolutamente innecesaria.

Pero niñas y niños llegan a la escuela marcados por una serie de elementos externos que les llevan a crearse una particular imagen del mundo, influidos por la sociedad androcéntrica que les rodea. La escuela no puede, de ninguna manera, dejar que niñas y niños se queden, respecto al funcionamiento de su sociedad, con unas ideas tan poco evolucionadas, como tampoco dejará que interpreten los fenómenos de la mecánica de acuerdo con la teoría del "impetus" por más que ésta sea la forma de pensar de la inmensa mayoría de los adultos de su sociedad*.

No intervenir equivale a apoyar al modelo existente. Si creemos que dejando que niñas y niños hagan "lo que quieran" les estamos

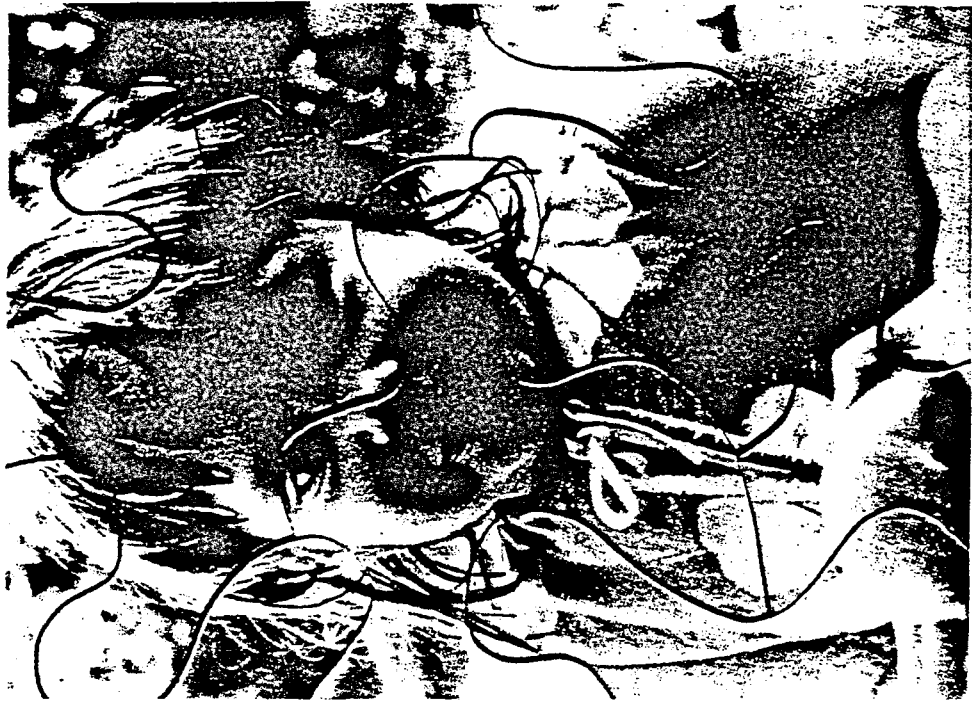
* La teoría medieval del "impetus", defendida por Buridan, cayó totalmente en desuso después del siglo XVIII, tras la formulación de la mecánica newtoniana. Sin embargo, una gran mayoría de los adultos de nuestra sociedad, siguen dando explicaciones, elaboradas espontáneamente, que se apoyan en la noción de impulso.

dejando en libertad, nos equivocamos, porque tenderán a reproducir los esquemas y modelos de su medio, es decir, estarán a merced del ambiente. La libertad no se nos da gratuitamente, hay que aprender a construirla y para ello es necesario disponer de muchas posibilidades y saber elegir entre todas ellas. Si sólo existe un modelo, sólo tenemos dos posibilidades, aceptarlo o rechazarlo, si los modelos aumentan en número, aumentará proporcionalmente nuestro grado de libertad.

La escuela puede contribuir a esta labor analizando conjuntamente con alumnas y alumnos los papeles que la sociedad atribuye a cada sexo (estudiando los modelos que presenta la televisión, los "cómic", realizando encuestas, etc.) y ayudándoles a que descubran lo que de bueno y malo tiene cada uno, pero, sobre todo, la limitación que supone para cada persona el tener que someterse a los estereotipos que la sociedad, gratuitamente, marca a su género. Este análisis llevará a descubrir la existencia de multitud de esquemas de conducta atribuidos a cada sexo, que nada tienen que ver con capacidades innatas ni formas espontáneas de comportamiento y sí con la reproducción de los modelos existentes. La sensibilidad, la ternura, la atención a las relaciones interpersonales, no tienen por qué ser patrimonio exclusivamente femenino. También los niños y los adolescentes tienen derecho a expresar sus sentimientos, a no tener que estarlos reprimiendo continuamente para que no se ponga en duda su virilidad. A medida que aumente el abanico posible de conductas se enriquecerá la personalidad de cada uno con nuevas aportaciones y aprenderán con ello que hay muchas maneras de ser mujer como hay muchas maneras de ser hombre.

NUEVOS OJOS PARA ENSEÑAR

Si la escuela continúa usando libros sexistas, difícilmente podrá erradicar el sexismo de la escuela.

Conviene potenciar la elaboración de libros no androcéntricos, animando a las mujeres a que los escriban y presionar para que se ejerza un control eficaz de los rasgos sexistas en los libros de texto. De la misma manera que no se concede permiso para publicar un libro de texto que contenga faltas de ortografía, ni que sustente ideas anticonstitucionales o constituya una ofensa para grupos o personas, no se deben tolerar textos que menosprecien implícita o explícitamente a la mujer, ni libros de historia que la ignoren, ya que este hecho produce en las niñas un sentimiento colectivo de inferioridad, que las sitúa en considerable desventaja frente al varón, y las aboca hacia la idea de que las acciones de las mujeres tienen tan poco valor, que no pueden influir en la marcha de la Historia.

Sentada ante las láminas de anatomía reproducidas en un libro de ciencias, después de contemplar varios grabados en los que aparecen únicamente cuerpos masculinos, una niña de seis años preguntaba a su madre: "Mamá, ¿las mujeres también tienen músculos?". Nada en los dibujos hacía suponer que existieran músculos femeninos y la lectura del texto tampoco aportaba ninguna información a este respecto. La hermana de la niña, dos años mayor que ella, se apresuró a responder: "Si que tienen, las mujeres tienen algunos músculos, pero no tantos como los hombres".

Los libros de texto son el reflejo de una escuela pensada exclusivamente para niños a la que poco a poco se han ido incorporando las niñas sin que sufriera modificación. Es una escuela para ciclopes, hecha por ciclopes. ¿No es hora ya de que los entremos junto con la mitología? El hombre y la mujer de hoy necesitan perspectivas amplias, puntos de vista múltiples, no pueden verse limitados a una sola visión del mundo.

Coeducar no es yuxtaponer en una misma clase a individuos de ambos sexos, ni tampoco es unificar, eliminando las diferencias mediante la presentación de un modelo único. No es uniformizar las mentes de niñas y niños sino que, por el contrario, es enseñar

a respetar lo diferente y a disfrutar de la riqueza que ofrece la variedad.

Conseguir una educación no sexista es un problema que excede de el marco de la escuela, ya que concierne también a la familia y a la sociedad entera, pero a través de la escuela puede llevarse a cabo una importante labor de transformación. El primer paso a seguir es la concienciación del personal docente sobre la importancia de este tema, mediante la realización de seminarios, sesiones de discusión, y propuesta de actividades a realizar. El análisis con alumnas y alumnos en las clases, a través de trabajos realizados por ellos, en los que se observará la imagen y el papel diferencial de hombres y mujeres en nuestra sociedad, a través de encuestas realizadas en mercados, en la calle, etc. El estudio crítico de los modelos femenino-masculino que proporciona la televisión, los "cómic", las lecturas infantiles y juveniles y los mismos libros de texto. Una clase de historia, llevada a cabo a partir de la lectura de uno cualquiera de los temas que hemos mencionado, puede ser un excelente detonante para desarrollar el espíritu crítico y el análisis antiandrocéntrico en alumnas y alumnos. A partir de aquí, pueden surgir de la misma clase, convenientemente estimulada, una serie de alternativas. Una propuesta alternativa, en las clases de mayores, puede ser el que alumnas y alumnos escriban ellos mismos la historia, la que los textos olvidaron contarnos, partiendo de la búsqueda de fuentes históricas. Una forma fácil de conseguirlo es mediante la recolección de datos verbales sobre la historia reciente, realizando encuestas a personas mayores y a ancianos, los cuales suelen prestarse encantados a este tipo de entrevistas. Así podrán reconstruir la historia inmediata, no sólo la de héroes y batallas, sino la de la vida cotidiana, aquella que informa, mucho mejor que las conflagraciones, sobre la forma de vivir, la economía, las costumbres, el nivel de desarrollo tecnológico, las ideas, la concepción del mundo y el lugar que en él ocupaban las mujeres y los hombres según su nivel social y les permitirá comprobar cómo unos mismos

hechos pueden ser narrados de manera muy distinta por las personas que lo vivieron.

La historia más lejana podrá ser tratada a partir de visitas a monumentos y museos, del análisis de documentos, obras de arte, instrumentos de trabajo, etc., con todo lo cual se puede reconstruir la vida cotidiana de cada época. Las niñas y niños podrán descubrir que existieron mujeres en todas las épocas y tendrán así elementos para criticar, por sí mismos, su ausencia en los libros.

Las guerras y las conquistas deben también, por supuesto, ser estudiadas, pero incitando a alumnas y alumnos a imaginar otras formas posibles y más inteligentes de solucionar los conflictos históricos y llevándoles a analizar las consecuencias y el costo humano que suponen. Conviene inducirles continuamente a razonar sobre la desproporción existente entre el motivo y la consecuencia de las guerras y del uso de la violencia en general. Pedirles que imaginen de que otra forma, las mujeres, hubieran podido solucionar los problemas, llevarles a ejercitar diferentes puntos de vista sobre un mismo hecho y a aceptar que un suceso admite múltiples interpretaciones.

El resultado concreto de todo ello puede ser un libro alternativo, escrito por todos los miembros de la clase.

LOS SUEÑOS VAN A LA ESCUELA

En un bello libro dedicado al estudio del pensamiento y la obra de Darwin, Gruber escribe: "No todos los pensamientos son libres, sólo los sueños lo son". Es una frase que podría sintetizar la idea conductora de todo cuanto he intentado expresar en las páginas precedentes. Si algo les falta a las mujeres, como colectivo, son utopías. Todas las grandes realizaciones de la humanidad han sido en algún momento utopías y para construirlas es necesario soñar.

70

La escuela es una caricatura de la sociedad. Por ella pasan, como por ningún otro lugar, empujados por diminutivos, todas las ideas que una sociedad quiere transmitir para conservar, todo aquello en lo que cree o en lo que quiere que se crea. La enseñanza, en los niveles elementales, está en manos de mujeres. ¿Hasta cuándo vamos a repetir dócilmente la lección que nos dictan?

Es necesario hacer nuestro el idioma, no negar a las niñas su identidad sexolingüística, afirmar lo femenino. A los niños darles lo que la sociedad les niega: posibilidad de ser ellos mismos, de no tener que esconder sus miedos y debilidades bajo máscaras de fuerza. A ambos, entrenarles a recorrer nuevos caminos con su pensamiento, a criticar y a construir, a cocinar y a lavar vajillas, para unificar lo que ha sido parcelado arbitrariamente.

Desde la escuela no se puede cambiar la sociedad, pero sí se pueden sembrar alternativas, dibujar nuevos posibles, enseñar a abrir caminos y mostrar que los seres humanos podemos elegir.

71

ENTREVISTA a Luce Irigaray, filósofa

"Si no cambian las relaciones en la familia no habrá democracia"

ANA MACPHERSON

En Francia hay dos millones de mujeres maltratadas. "No comprendo cómo la carta de los Derechos del Hombre no contempla nada sobre ellas. En Francia hay muchos casos de incesto con niñas pequeñas, y ni la carta ni las Naciones Unidas dicen nada sobre eso. Tampoco se habla de las adolescentes violadas por sus padres llevadas a abortar con todo sigilo. Las democracias en general se suelen preocupar más de las atrocidades que ocurren en otros países y no abordan sus propios atropellos."

-Empieza usted fuerte.

-Las formas actuales de democracia mantienen unas relaciones no democráticas entre hombres y mujeres. Las relaciones dentro de la familia no son democráticas. Muchas políticas que se declaran democráticas no quieren abordarlas, no quieren hablar de la familia.

-¿Por qué es importante empezar por la democratización de la familia?

-El poder patriarcal que existe en la familia sigue el mismo modelo que el poder del Estado o el de la Iglesia. Por eso, hasta que no cambien las relaciones dentro de la propia familia, hasta que no se considere a los dos seres humanos, hombre y mujer, no habrá auténtica democracia.

-¿Opina que no hay una relación democrática con el Estado?

-Admitamos que la democracia ha progresado realmente, pero es como si de un cielo completamente negro pasáramos a uno lleno de inmensas nubes negras. Mientras no se cambien esas reglas de juego familiares, tendremos una nube muy negra.

-En sus libros habla de la necesidad de leyes para mujeres. ¿Cuáles son esas leyes específicas?

-En este momento las "no leyes" de las mujeres se abordan en el Código Penal. Por ejemplo, el aborto. En el mejor de los casos se cita como

PERFIL

Luce Irigaray

Una feminista que defiende la diferencia

■ Defiende el feminismo de la diferencia, no de la igualdad. Luce Irigaray es doctora en Filosofía y Lingüística, licenciada en Letras Modernas y Psicología y actualmente dirige el área de investigación en filosofía del Centre National de Recherche Scientifique en París. Ayer participó en Barcelona en un debate que organizó el Centre d'Investigació Històrica de la Dona, donde defendió la diferencia sexual como fundamento de la democracia. En sus obras ("Amo a ti" acaba de publicarse en castellano) critica la cultura patriarcal y esboza otra cultura, donde un género no sea sometido por el otro.

una despenalización. El verdadero cambio es incluir en el código civil un derecho positivo que permita a la mujer escoger sobre su maternidad, un derecho en relación con sí misma, con su compañero y con la sociedad.

-¿Otro ejemplo?

-La violación. Pasó de ser considerado un daño moral a un crimen. Creo que es un error que las feminis-

tas lo hayan defendido así. Si el problema se resume en una penalización, no ayuda en absoluto a la pacificación entre hombres y mujeres. Falta un derecho positivo que reconozca el derecho de la mujer a su integridad física y moral. Consignar ese derecho hará que, a la larga, cuando una mujer sea violada, toda la comunidad civil se sienta violada, aunque ocurra dentro de casa, porque se habrá violado un derecho.

-¿Qué se conseguirá así?

-Ayudará a un cambio ideológico y de las costumbres. Las cosas serán muy distintas si las relaciones entre hombre y mujer se convierten en las relaciones entre dos personas de derecho.

-¿La iniciativa de ese cambio corresponde a la ley?

-Debe haber una cierta dialéctica entre hábitos y derecho

-¿Aunque muchas mujeres no sean conscientes de esa ausencia de derechos ni luchen por su reconocimiento?

-Las mujeres pobres que han dado a luz dos o tres hijos saben que no son como los hombres. Las obreras sindicalistas han empezado a entender que la justicia social que se ha logrado ahora no es suficiente para que sus hombres las respeten en casa. La mayoría, como ve, es perfectamente consciente de las dificultades.

-¿Qué cree que se alcanzará en un futuro próximo?

-Creo que el sueño es no soñar. Si no somos capaces de inventar una sociedad futura no habrá sociedad futura.

-Usted ha colaborado con el vicepresidente del Parlamento Europeo, Renzo Imbeni, en una proposición sobre derechos ciudadanos. ¿Es un buen lugar para cambios?

-Renzo siempre dice que aunque la proposición no se apruebe, el Parlamento habrá hablado del asunto. Yo no lo creo suficiente.

-¿Entonces?

-Es más fácil comprender ciertos problemas en un marco donde hay una comunidad multicultural. Están más abiertos a repensar los derechos de los ciudadanos. ●

ENTREVISTA

Rosa M. Dumenjó
DIRECTORA DE LA FUNDACIÓ MARIA AURÈLIA CAPMANY

“El treball per a la dona ha de ser unitari”

La polifacètica escriptora i política Maria Aurèlia Capmany dona nom a una fundació feminista impulsada per la UGT de Catalunya, que es presenta avui. La dona al món laboral centrarà les seves reflexions.

Vicenç Relats
BARCELONA

documentació internacional. Hi haurà dades sobre seguretat, higiene i salut laboral de la dona; legislació; jurisprudència; discriminació laboral i racial; sobre la feminització de la pobresa; sobre la dona al món rural, als sindicats, a l'empresa, etc.
E: Hi ha experiències similars?
E: Pel que sabem no hi ha cap altre banc de dades a la Unió Europea. No sabem si als Estats Units hi ha alguna cosa. Volem introduir aquest banc de dades en una autopista de la informació, que permet consultar-lo des d'àmbits molt diferents, i per això farem un conveni amb la Universitat Autònoma.

E: ¿Què vol aportar la Fundació Maria Aurèlia Capmany?
La fundació pretén fer un treball plural sobre la dona i el món del treball, per tractar de manera científica la problemàtica i donar-hi pautes de solució. Porta el nom de Maria Aurèlia Capmany en honor a una de les dones més vitals en la història del moviment feminista a Catalunya, que va ser treballadora tota la vida i una dona liberal i d'esquerres. A UGT hem volgut que a la fundació hi hagi entre els seus patrons/es un ventall molt obert, bàsicament de dones, que per la seva professió i treball intel·lectual tinguessin a veure amb qüestions de dona i treball. La fundació neix sent un dels moviments de dones a Catalunya més obert i plural d'aquest moment. Hi és representat tothom -des del punt de vista polític, professional i laboral- menys la dreta més recalcitrant. I això és important, perquè el treball per a la dona ha de ser unitari.
E: Es crearà un banc de dades sobre la dona en l'àmbit laboral. Què s'hi trobarà?
E: Hi ha molts llocs on tenen treballs i estudis sobre el tema, però tot està molt escampat... Pensem que és un servei crear un banc de dades unificat amb el que s'ha fet a tot Europa, que sigui un autèntic fons de

E: Semblaria estrany parlar d'un banc de dades sobre els homes...
E: Tan irregular és la situació de la dona?
E: Volem introduir al banc de dades tot el que fins ara s'ha estudiat sobre la dona, i això indica que hi ha problemàtica, discriminació i desigualtat. Però també hi podria haver un banc de dades sobre l'home. Per què no? Unificar dades és important. Hi ha una problemàtica comuna al món del treball. Però en les dones n'hi ha una de complementària pel fet de ser dones.
E: La discriminació és més greu al món laboral que al social?
E: Jo diria que ni més ni menys. La situació de la dona al món laboral està en el mateix context cultural que en el món civil. L'origen de la problemàtica és que la dona té quasi sempre dos llocs de treball: en la vida pública -el laboral- i en la privada -que és el seu lloc laboral a la casa-. Aquesta és una de les bases de la discriminació. Una dona que treballa, en un gran tant per cent, ho fa en doble jornada.
E: Les quotes de representació femenina s'han d'estendre?
E: Jo no parlaria de quotes. Són un element d'ajut, però no hi crec tant com en una educació de canvi de cultura i d'organització del treball privat.

Tasa de actividad, (mayores de 16 años que trabajan o buscan empleo):

	MUJERES	HOMBRES	TOTAL
De 16 a 19 años	33.59%	34.54%	34.07%
De 20 a 24 años	66.03%	72.87%	69.5%
De 25 a 54 años	57.6%	94.59%	75.97%
De 55 y más	9.44%	30.06%	18.54%
Total	38.5%	66.04%	51.7%
<i>Población ocupada mayor de 16 años:</i>			
De 16 a 19 años	16.89%	19.36%	18.16%
De 20 a 24 años	42.68%	50.3%	46.54%
De 25 a 54 años	45.2%	84.04%	64.49%
De 55 y más	8.6%	26.64%	16.56%
Total	29%	56%	42%
<i>Porcentaje de parados sobre la población activa:</i>			
De 16 a 19 años	49.71%	43.9%	46.7%
De 20 a 24 años	35.36%	30.9%	33%
De 25 a 54 años	21.53%	11.1%	15.1%
De 55 y más	8.84%	11.39%	10.66%
Total	24.6%	15.1%	18.8%

La Vanguardia
27-2-94

El panorama actual de la dona espanyola

En la política

Porcentaje de la presencia femenina en diversos hemiciclos:

- Parlament Europeu: 108 dones (19.3% del total)
- Congrés dels Diputats: 55 dones (15.7% del total)
- Parlament de Catalunya: 20 dones (14.8% del total)
- Alcaldes de Catalunya: 30 dones (3.2% del total)

A la feina

L'home guanya, de mitjana, 436.000 pessetes a l'any més que la dona

Taxa d'ocupació Segons l'EPA del tercer trimestre de 1993

	Catalunya	Espanya
Dones	29.35%	24.73%
Homes	55.01%	52.15%
Total	41.64%	37.94%

Taxa d'atur Xifres estimades

	Catalunya	Espanya
Dones	25.53%	29.38%
Homes	16.74%	19.27%
Total	20.11%	22.99%

Taxa d'activitat Individus en edat de treballar

	Catalunya	Espanya
Dones	39.31%	35.01%
Homes	65.07%	64.60%
Total	52.13%	49.27%

A la universitat

Desglossament per sexes dels diferents tipus de professorat universitari:

	Mojeles	Hombres
Catedràtics	56 8.5%	591 91.5%
Titulars	494 23.8%	1.580 76.2%
Catedràtics (EU)	36 27.9%	93 72.1%
Titulars (EU)	429 45.8%	506 54.2%
Contractats	592 23.8%	1.887 76.2%
Ajudaents	303 39.3%	467 60.6%
TOTAL	1.910 27.1%	5.124 72.8%

EU: escoles universitàries

A casa

Hores diàries dedicades a les feines de casa

Cap	+ de 3 h	Cap	+ de 3 h
67%	3%	8%	80%

D'1 a 3 h: 33% (Homes), 32% (Dones)

Manteniment de coses concretes

	Fills	Roba	Reparacions
Dones	65.4%	84%	19%
Homes	2.2%	2%	55%
Pareilles	21.2%	3%	7%
Altres	11.2%	11%	19%

Al món

Segons l'estudi de l'ONU:

- El 1990, només sis dels 179 estats de l'ONU eren governats per dones
- 93 estats no tenen cap dona al govern
- De les 1.000 empreses més grans de l'EUA només dues estan dirigides per dones (0,2%)

El Periòdic de l'Estud abril 1^a

33

INFORME

RADIOGRAFÍA DE LA MUJER ACTIVA

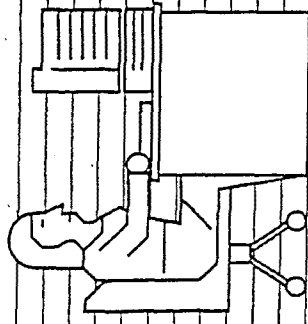
TOTAL DE LA POBLACIÓN FEMENINA EN ESPAÑA MAYOR DE 16 AÑOS: 16.255.600

ACTIVAS: 5.726.600 (35,2%)

SEGÚN ESTADO CIVIL: Solteras: 2.314.800 Casadas: 3.018.700 Viudas: 172.800 Separadas o divorciadas: 220.400

OCUPADAS: 3.981.700 (24,5% sobre el total)

POR GRUPOS DE EDAD	ACTIVAS	% SOBRE EL TOTAL	OCUPADAS	% SOBRE LAS ACTIVAS
de 16 a 19	338.400	25,7%	149.800	44,2%
de 20 a 24	934.900	58,4%	508.000	54,3%
de 25 a 29	981.500	70,4%	615.500	62,7%
de 30 a 34	827.200	62,2%	576.100	69,6%
de 35 a 39	736.000	58,5%	550.200	74,7%
de 40 a 44	573.100	48,4%	443.300	77,3%
de 45 a 49	480.200	39,9%	386.100	80,4%
de 50 a 54	329.300	32,1%	273.100	82,9%
de 55 a 59	269.000	23,8%	235.600	87,5%
de 60 a 64	205.100	16,5%	192.200	93,7%
de 65 a 69	40.800	3,6%	40.600	99,5%
de 70 y más	11.100	0,4%	11.100	100,0%
TOTAL	5.726.600	35,2%	3.981.700	69,5%

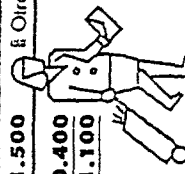

SEGÚN EL SECTOR ECONÓMICO

Agricultura: 317.100 Industria: 537.100 Construcción: 37.900 Servicios: 3.089.500

SEGÚN LA SITUACIÓN PROFESIONAL

Por cuenta propia:	Asalariadas:	Otros:
Empleado	89.000	
Empresaria sin asalariados	890.400	
o trabajadora independiente	2.091.100	
Miembro cooperativa	42.400	
Ayuda familiar	327.200	
		15.600

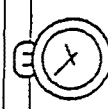

SEGÚN LOS ESTUDIOS COMPLETADOS

Analfabetas y sin estudios	358.800
Primarios	1.095.700
Secundarios y medios	1.334.800
Técnicos profesionales de grados medio y superior	442.400
Universitarios y otros	749.900

SEGÚN EL TIPO DE FORMADA

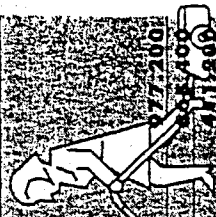
Completa	3.413.600
Parcial	566.200

FUENTE: EPA, IV trimestre de 1993

INACTIVAS: 10.528.900 (64,8%)

POR GRUPOS DE EDAD	INACTIVAS
de 16 a 19	777.200
de 20 a 24	508.400
de 25 a 29	411.800
de 30 a 34	502.000
de 35 a 39	521.900
de 40 a 44	610.100
de 45 a 49	721.600
de 50 a 54	692.800
de 55 a 59	856.000
de 60 a 64	1.033.600
de 65 a 69	1.079.100
de 70 y más	2.454.900
TOTAL	10.528.900

LOS 10 PRINCIPALES

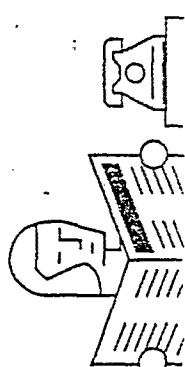
MUJERES ACTIVAS POR SECTOR

COMERCIO	1.004.100
SANIDAD	479.100
EDUCACIÓN	419.600
SERVICIOS EMPRESARIALES	365.600
HOSTELERÍA	364.000
ADMINISTRACIÓN PÚBLICA	302.600
SERVICIOS PERSONALES	219.000
INDUSTRIA TEXTIL	214.100
INDUSTRIA ALIMENTACIÓN	146.900
FINANCIERO	117.700

SEGÚN EL TIEMPO DE BÚSQUEDA

HAN TRABAJADO ANTERIORMENTE

Ya lo han encontrado	BUSCAN EL PRIMER EMPLEO
Menos de 1 mes	7.400
de 1 a 2 meses	42.400
de 3 a 5 meses	147.400
de 6 a 11 meses	153.400
de 1 año a menos de 2 años o más	218.600
TOTAL	277.100

La mujer y los libros de texto

C.M.

Conociendo con el Día Internacional de la Docente Trabajadora, el sindicato CC OO ha denunciado la escasa o nula presencia de las mujeres en los libros de texto y ha demostrado que, cuando aparece, lo hace con una imagen estereotipada que la relega al hogar o a un papel subordinado, que no corresponde a la realidad actual. Según un estudio de la central sindical, en los libros de Lengua de primero de BUP las mujeres son autoras del tres por ciento de los textos y los hombres, del 97 por ciento. Además, el diecinueve por ciento de las imágenes son mujeres y el 81 por ciento, hombres.

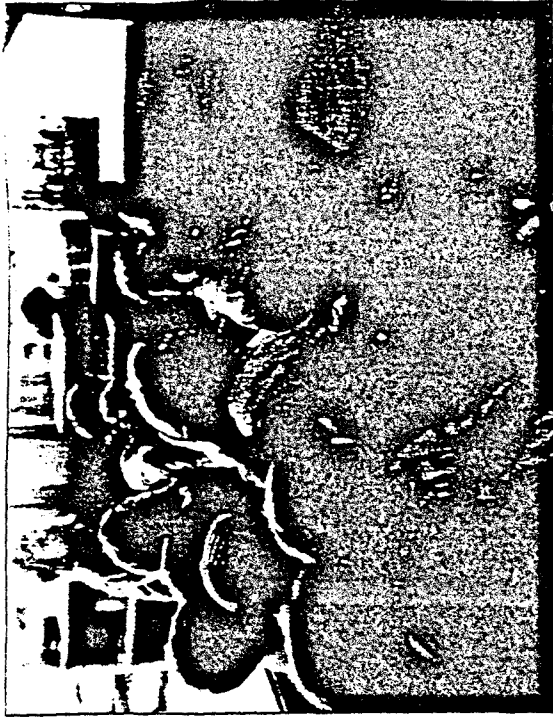
En los libros de Literatura de segundo de BUP, las muje-

res son autoras del cinco por ciento de los textos y los hombres, del 95 por ciento restante. En las indígenas, el diecisiete por ciento son mujeres y el 83 por ciento, hombres.

Esta desproporción en los libros de texto no es un hecho aislado en el mundo educativo, también se dan muestras de discriminación sexista en el lenguaje de los profesores o en los mismos juegos de los alumnos. En Terrassa, desde la concejala de Promoción de la Dama se empezó a trabajar el año pasado en un programa de coeducación. En la actualidad, según informa Rosa María Fernández, existe un grupo de doce personas sensibilizadas por el tema que visitan las escuelas de la ciudad ofreciendo materiales no sexistas a los profesores. Por

el momento, sólo nueve centros se han mostrado interesados en estos materiales. Por otra parte, también hay un grupo de maestras y maestros que están pensando reunirse un día a la semana en el Centre de Recursos Pedagògics para tratar de organizar debates o proyectos concretos sobre estos temas. Además, algunas escuelas hacen cosas por su cuenta. En el Sant Llorenç funciona una comisión para tratar los temas de sexualidad y afectividad desde un punto de vista coeducativo.

Una de las responsables, Mercè Gómez, explica que las diferencias entre niñas y niños son más importantes a partir de segundo y tercero de EGB. «En parvulario hay más espontaneidad en los juegos, pero luego se va segando.»

La coeducación, un reto para las escuelas y para la futura sociedad.

NO SÓLO ASISTIERON MUJERES. Algunos hombres dieron un paso al frente y celebraron también el Día de la Dama Trabajadora. Destacó la presencia de Kiku Misau y su compañero secretario y Lucio Villasol, Paco Morales, Rafael Callejas y el alcalde, Manuel Royes. (Foto: Domènech.)

LOS FLORISTAS SE APUNTAN A LA FIESTA. La mayoría de floristerías de la ciudad se unió ayer la campaña que con motivo del 8 de März invitaba a la población a regalar flores a las mujeres. Se trata de una adaptación de una tradición europea. (Foto: Ricard Domènech.)

Mano de Terrence, written 9 de mayo de 1994

Una campanya vol que l'home comparteixi tasques a la llar

■ *Es farà sota el lema 'Atreveix-te si ets home'* ■ *Coincideix amb el Dia de la Dona Treballadora*

JOAN DALMAU

Coincidint amb la celebració demà, 8 de març, del Dia Internacional de la Dona Treballadora, la regidoria de Promoció de la Dona de l'Ajuntament de Terrassa ha preparat una sèrie d'actes commemoratius, el més important dels quals és una campanya que pretén conscienciar els homes perquè comparteixin les tasques domèstiques amb la seva parella.

Aquesta campanya, que es farà amb una sèrie de cartells en què es fa referència a la feina de la llar

sota el lema *'Atreveix-te si ets home'*, es complementarà amb un cursel de substènciació per a homes on s'ensenyaran els principis bàsics de costura, planxa, cuina i altres tasques domèstiques.

Amb aquesta campanya es pretén, segons la regidoria de Promoció de la Dona, Rosa Maria Fernández, "corresponsabilitzar els homes en les feines domèstiques i l'educació dels fills que són tasques que recauen majoritàriament en les dones".

A més d'aquesta campanya, la regidoria ha posat en marxa un ampli programa de celebració del Dia Internacional de la Dona Treballadora que té com a acte central una visita d'obres a la Casa Galèria. La casa, que s'està acabant d'edificar al carrer Nou, vol ser un centre d'informació de totes aquelles problemàtiques que tenen la dona com a eix central. A la Casa Galèria s'hi instal·larà un centre d'informació i de seguiment de problemàtiques i casos concrets i posarà en marxa una programació de diverses activitats sobre la dona.

Interrelacionar-se

Rosa Maria Fernández va explicar que la celebració del 8 de març s'aprofitarà per "continuar reivindicant els problemes socials a què s'ha d'enfrontar la dona i, alhora, unificar i coordinar els grups de dones de la ciutat i iniciar la interrelació amb altres grups de dones de ciutats amb problemàtiques similars a la nostra".

En aquest sentit, i dins els actes programats, avui diumars es faran unes jornades de treball al Centre Cívic Maria Aurèlia Capmany amb la participació de grups de dones de Vilafranca del Penedès i de Sant Boi.

La programació de la celebració del Dia Internacional de la Dona Treballadora s'allargarà durant tot el mes i inclou, entre d'altres actes, una presentació oficial a càrrec de la periodista Montserrat Almobis a la Casa Alegre, un recital de Teresa Gascón el dia 11 al Centre Cívic de Sant Pere Nord, una taula rodona on es discutirà quin lloc ocupa

la dona en el moviment veïnal i un sopar amb ball el dia 25, a l'EPIC Casino del Comerç, on actuarà una orquestra femenina.

Aprofitant la presentació del programa d'actes, que Rosa Maria Fernández va qualificar de "reivindicatiu i lúdic al mateix temps", la regidora també va presentar una revista, *Españidona*, que s'editarà tres cops l'any, l'edició dels treballs de l'any passat del Premi d'Investigació sobre la Dona i un programa de debat que s'emetrà properament a TVT dirigit per la periodista Elisabet Carvajal i titulat *Teràpia de brutes*.

Una sentència del TC obliga una empresa a igualar els salaris de les seves dones treballadores als dels empleats masculins

El Constitucional declara que és discriminatori diferenciar sous segons el sexe dels treballadors

El Tribunal Constitucional ha reconegut el dret d'un grup de treballadores de Sant Adrià de Besòs a cobrar el mateix salari que els empleats masculins de la seva empresa. Una sentència obliga la fàbrica de perfums Puig

S.A. a no discriminar en les retribucions els seus treballadors per raons de sexe sempre que tinguin una categoria idèntica i encara que facin tasques diferents en una cadena d'envasats. La resolució d'aquest conflicte

laboral, iniciat l'any 1989, es va fer pública ahir, Dia Internacional de la Dona Treballadora. Les cent quaranta treballadores hauran de rebre endarreriments de prop de 2 milions cadascuna

C. Sabaté / T. Clapés
BARCELONA

El Tribunal Constitucional (TC) ha reconegut el dret d'un grup de treballadores de Sant Adrià de Besòs a rebre el mateix sou que els seus companys per fer la mateixa feina. Una sentència del TC defen- sa els drets de cent quaranta treballadores de l'empresa de perfumeria Puig S.A. a cobrar el mateix salari i no ser discriminades per raons de sexe. La sentència es va fer pública ahir, Dia Internacional de la Dona Treballadora.

El Constitucional reconeix per primer cop que un esforç físic més gran no justifica la discriminació salarial per raons de sexe. El ponent del cas ha estat precisament el president del Constitucional, Miquel Rodríguez Piñero. La sentència feta pública ahir revoca dues sentències anteriors favorables a l'empresa. Les treballadores afectades cobraran ara prop de dos milions de pessetes en endarreriments. L'empresa haurà de pagar la diferència de sou corresponent a més de seixanta salaris des del juliol del 1989. Un portaveu de Puig va declarar ahir fer cap manifestació sobre la sentència i explicar de quina manera farà front l'empresa a aquesta despesa de prop de 300 milions de pessetes.

Vell litigi

El litigi es va iniciar el juliol del 1989, quan el comitè d'empresa va denunciar un conflicte de conveni col·lectiu que afectava 140 treballadores de les plantes d'envasat i del magatzem de Puig S.A. Les empleades d'aquestes seccions reben un salari inferior en 20.000 pessetes aproximadament al dels treballadors amb equivalent o inferior categoria. "Cobrarem menys diners en un complement de qualitat i quantitat de treball", assegura la presidenta del comitè d'empresa, Antonia Elvira Peña.

El jutjat social número 3 de Barcelona va desestimar la demanda. També va fer-ho el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Totes dues sentències daten del 1990. La sentència del TC, amb data de 28 de febrer, assegura que l'empresa no ha pogut "justificar la diferència retributiva amb l'únic argument del superior esforç físic dels treballadors masculins".

Envasar o proveir

L'empresa basava la seva defensa de la diferenciació salarial en el conveni, que no aclareix ni estableix quin sexe s'encarrega de cada feina. El Tribunal Constitu-

cional afirma que tot i que "no es feminitza les categories, la neutritat terminològica podria encobrir i ocultar la realitat de categories predominantment ocupades per treballadors de l'un o de l'altre sexe". Puig va argumentar també que les dones treballaven a la cadena d'envasat, mentre que els homes proveïen la mateixa cadena.

Puig S.A. ja havia incrementat els complements del salari de les treballadores des del 1990. "Sempre ens ajudaven a les dones un 2 per cent més que als homes", va reconèixer la presidenta del comitè d'empresa. La progressiva equiparació, però, no havia arribat encara a anivellar sous.

El comitè d'empresa va destacar la transcendència de la sentència, que "suposa un pas més a favor de la igualtat salarial i la no discriminació per raons de sexe". L'advocat de les treballadores, Joan Agustí, va insistir en el fet que el mateix Constitucional ha remarcat que "no hi ha cap impediment físic pel qual les treballadores no puguin ocupar llocs de treball en

les categories que habitualment ocupen els homes, o viceversa".

El conflicte de Puig ha tingut precedents. El més sonat va tenir lloc a l'empresa Jeager Ibèrica de Barberà del Vallès. L'abril del 1989 les 309 dones de la factoria, dedicada a la fabricació de components de l'automòbil, van sol·licitar a l'empresa cobrar el mateix que els 100 homes de la casa, que en categories iguals cobraven unes 9.000 pessetes més.

La seva petició, que en principi no va ser atesa per l'empresa, va portar les dones de Jeager a fer un seguit d'aturades que no secundava la plantilla masculina tot i que els donava suport. Després de tres

setmanes de vaga indefinida, i abans que els tribunals acabessin de decidir sobre el contenciós, Jeager va acceptar l'equiparació salarial i també va acceptar el pagament dels endarreriments.

Abans que les dones de Jeager unes empleades de la neteja de l'hospital Gregorio Marañón de Madrid també van ser notícia perquè cobraven menys que els seus companys que feien la mateixa feina. 137 persones van presentar la demanda al Tribunal Constitucional el 1985, i l'alt tribunal va tancar a favor seu el 1991, quan feia quatre anys que la direcció de l'hospital havia eliminat les diferències salarials per qüestió de sexe.

Avui, 4-3-84

1.1.6. Pautes

1.1.6.1. Full de Planificació de l'esborrany

ARTICLE D'OPINIÓ

PLANIFICACIÓ DE L'ESBORRANY

A) Pensant en els continguts:

-elaboreu un llistat d'arguments a favor d'allò que defenseu.

-penseu algun criteri d'ordenació dels vostres arguments perquè siguin més aptes per a convèncer.

-penseu en possibles arguments de persones que puguin estar en contra del que vosaltres defenseu (per tal de poder rebatre'ls).

B) Pensant en els recursos textuais:

-cerqueu fórmules per organitzar i introduir els diferents arguments. Els exemples següents poden ser-vos útils:

Per ordenar els moments de l'argumentació:

- Primer explicarem que...
- Començarem per dir que...
- Per començar...
- En segon lloc cal dir que...
- A més afegirem que...
- Per que fa a...
- Quant a...
- Per concloure...
- Per acabar recordem...
- I per últim...

Per exemplificar:

- Per exemple...
- Us posarem un exemple...
- Vejam un cas concret...
- I n'és un bon exemple...

Per resumir:

- En resum...
- En poques paraules...
- En una paraula...
- Per abreujar...

Per aclarir una afirmació:

- El que volem dir és que...
- Ens explicarem...
- Dit amb altres paraules...
- És a dir...
- Això és...
- ...o més aviat...
- ...o més exactament...

Per fer comparacions:

- És el mateix que...
- És semblant a...
- Seria com si...
- Ens fa pensar en...
- Seria equivalent a...
- És equiparable...
- S'assembla a...

Per presentar un fet com a inqüestionable:

- No hi ha dubte que...
- Sens dubte...
- És evident que...
- Tothom sap que...
- Indubtablement...
- És cosa àmpliament reconeguda que...
- Ningú no ignora que...
- És clar que...
- No es pot negar que...
- No és cap secret que...

Per presentar un fet com a possible:

- Potser...
- Es podria pensar que...
- Es podria considerar que...
- Caldria matisar l'afirmació...
- Pel que sembla...
- És possible...
- Hi ha el risc de...
- Es corre el perill de...

Per presentar certeses o suposicions personalitzadament:

- Sabem que...
- Estem convençuts/des que...
- Tenim la certesa que...
- Això ens fa pensar que...
- Suposem que...
- Imaginem que...
- Creiem que...
- Considerem que...
- Segons la nostra opinió...
- Al nostre entendre...

Per respondre a l'argumentació contrària:

- No podem estar d'acord amb...
- Estem en absolut desacord amb les persones que creuen...
- Estem sorpreses/os davant les afirmacions de...
- El que acabem d'explicar pot sonar molt bé, però no...
- Permeteu que manifestem el nostre desacord...
- Les afirmacions que hem apuntat no corresponen a la realitat dels fets...

1.1.6.2. Pauta d'avaluació-revisió del text: format "explicatiu".

PAUTA DE REVISIÓ DEL VOSTRE ARTICLE D'OPINIÓ (revisió en dues fases: individual i compartida)

A. Aspectes bàsics de la situació argumentativa

1. Tema polèmic: Per poder argumentar amb voluntat de convèncer, cal partir d'un tema controvertit, polèmic:

- la conveniència o no d'un servei militar obligatori
- l'obligatorietat d'estudiar fins als setze anys
- la prohibició de fumar en determinats espais públics
- ...

Així, hi ha possibilitat d'emetre opinions diferents sobre el tema:

- Mai no es pot prohibir a una persona que fumi si ho vol fer
- És recomanable prohibir de fumar però en casos justificats
- En llocs públics hi ha d'haver espais per a fumadors i per a no fumadors
- ...

2. Enunciador/a: És la persona que, amb intenció de convèncer-ne d'altres, exposa la seva opinió (el seu punt de vista) i l'acompanya dels recursos que li semblen efectius per aconseguir el seu propòsit.

Aquesta persona enunciativa pot:

- parlar en nom propi: "Crec que no és bo tenir ocells engabiats..."
- parlar en nom d'un grup: "El col·lectiu d'alumnes de nocturn opinem que..."
- parlar en nom de la humanitat sencera: "Els habitants de la Terra no podem quedar-nos indiferents davant..."

3. Destinatari/a: És la persona o persones per a qui ha estat creat el text argumentatiu. Pot ser:

- un sol individu: "Marc, pensa que..."
- un grup determinat de persones conegudes: "A l'Associació de mares i pares del centre us interessa que..."
- un grup de gent a qui no s'ha tractat personalment: "A les persones que no coneixen els nostres serveis els seria útil..."
- diferents col·lectius de persones: "La lectura d'aquest llibre interessarà igualment a joves com a persones adultes..."
- la humanitat sencera: "El meu missatge vol arribar al cor de tothom, sigui del país que sigui..."

4. Tesi defensada: És el punt de vista o opinió central que la persona enunciativa propaga amb el seu text. Ha de quedar definida ben clarament, de manera que el destinatari/a la pugui identificar i comprendre. De vegades ve plantejada en el mateix títol del text, però no necessàriament.

5. Tesi oposada: Són les idees o opinions contràries (totalment o de manera parcial) a la tesi defensada en el text. Cal tenir-les presents per tal de poder rebatre-les i així escriure un text convincent tenint en compte el destinatari/a.

B. Alguns recursos per a l'argumentació eficaç

1. Legitimació de la persona enunciadora: Consisteix a cercar maneres de presentar-se com algú acreditat i amb prou coneixements per tal de fer més creïbles els arguments emesos. La persona enunciadora pot:

- presentar-se com a membre d'un col·lectiu: "Com a participant en el taller de cuina de la setmana cultural..."
- mostrar que és una persona entesa en el tema: "La nostra experiència com a metges esportius del club..."
- dir que el tema ens afecta de manera directíssima: "Això ho defensem les víctimes de..."
- acostar-se a la realitat del destinatari/a: "Som la Caixa d'Estalvis dels qui viuen i treballen a Catalunya..."
- ...

2. Utilització de diversos tipus d'arguments: Els arguments són les raons que la persona enunciadora formula per donar força al propi punt de vista. Convé que siguin variades:

- avalades per una persona experta o de prestigi (argument d'autoritat): "Segons el doctor Bayés de Luna..."
- emparades pel nombre de gent que les comparteix: resultats estadístics
- avalades per exemples que les corroborin (exemples que vinguin al cas)
- presentant-les com a vàlides en situacions anàlogues (establint comparacions)

3. Utilització d'un lèxic "marcat": Els punts de vista propis es poden manifestar a partir de substantius i adjectius connotats positivament ("és un meravellós espectacle, que conjumina l'art i la tradició"); de la mateixa manera, els punts de vista contraris es poden presentar emprant paraules connotades molt negativament ("permetre una barbàrie com aquesta és demencial").

4. Utilització de preguntes retòriques: De vegades la persona enunciadora formula una pregunta al destinatari/a del seu text, no per interès d'obtenir una informació que desconeix sinó per obligar l'altra persona a formular-se-la també:

"Per què la dona ha de resignar-se a exercir tasques de menys responsabilitat?"

Una altre recurs argumentatiu, variant de l'anterior, és formular una pregunta i , tot seguit, donar-ne la resposta:

"És una covardia, declarar-se objector de consciència? No, més aviat és una qüestió de valors."

5. Utilització dels punts de vista contraris per contraargumentar-los: En un text argumentatiu pot tenir molta força la citació de postures contràries a la defensada per concedir-los part de raó o per negar la seva validesa i fer més forts els propis punts de vista. Dels arguments contraris recollits i rebutats se'n diu contraarguments.

6. Ordenació dels arguments presentats: Entre els arguments de la persona enunciadora és convenient que hi hagi un ordre de presentació intencionat: sovint estant graduats i s'acaba amb el més convincent.

També cal pensar com es presenten els contraarguments en relació a les postures contràries citades abans, pensar quants exemples es donaran per aclarir millor un punt de vista...

Finalment, és necessària la presència de connectors per introduir les diferents parts del text i per mantenir-ne la seva lògica interna.

7. Tenir cura del final del text: Hi ha diverses maneres d'obtenir un bon final per al text argumentatiu:

- amb un resum de les idees principals que sostenen la tesi defensada.
- amb la represa i redefinició més completa de la tesi
- amb una presa de posició definitiva
- amb una proposta d'actuació a partir de la tesi defensada
- amb una frase provocadora, un mot ocurrent...

1.1.6.3. Pauta d'avaluació-revisió del text. Format de qüestionari.

PAUTA DE REVISIÓ DEL VOSTRE ARTICLE D'OPINIÓ (revisió en dues fases: individual i compartida)

A. Aspectes bàsics de la situació argumentativa

1. El vostre text reflecteix l'existència d'una qüestió polèmica? Sí..... No.....
Quina és?.....
.....
2. Queda clara quina és la persona o persones enunciadors de la tesi defensada en el text? Sí..... No.....
Escriu quina és/són:.....
3. A qui va dirigit el text?.....
Hi ha alguna marca lingüística, en el text, que mostri qui és el destinatari/a?.....
Gramaticalment, es manté en el text sempre el mateix tractament de la persona o persones que en són destinatàries? Sí..... No.....
En cas que hi hagi alguna incoherència lingüística pel que fa al tractament de les persones destinatàries, marca-la a l'esborrany.
4. Queda ben definida la tesi que es defensa? Sí..... No.....
Quina és?:.....
.....
5. Quina és la tesi oposada contra la qual s'argumenta?.....
.....

B. Alguns recursos per a l'argumentació eficaç

1. La persona enunciadora utilitza algun recurs per revestir-se d'una certa autoritat, per legitimar-se? Sí..... No.....
Quin recurs utilitza?: (marqueu la resposta amb una X)
-es presenta com a membre d'un col·lectiu?.....
-es presenta com a víctima o persona afectada?.....
-es presenta com a persona documentada o entesa?.....
-s'acosta al destinatari/a aprofitant punts de contacte? -....?
2. S'utilitzen arguments variats? Sí..... No.....
Són convincents? Sí.....No.....
De quina mena són? (torneu a marcar la resposta)
-arguments d'autoritat?.....
-arguments de quantitat?.....
-fonamentats en exemples?.....
-basats en comparacions entre diverses situacions?.....
-d'altre tipus?.....

3. Heu utilitzat paraules de connotació positiva per defensar el propi punt de vista? Sí..... No..... Citeu-ne algun exemple, si es dóna:

Potser heu utilitzat paraules de connotació negativa per desqualificar punts de vista contraris? Sí..... No..... Citeu-ne algun exemple, si es dóna:

4. Hi ha la presència d'alguna interrogació retòrica, en el vostre esborrany? Sí..... No..... Quina/es?.....

5. El text-esborrany conté punts de vista contraris i els rebut?(és a dir, hi ha contraarguments?) Sí..... No.....
Quin/s?.....

6. Hi ha algun criteri d'ordenació en la presentació dels arguments? Sí..... No.....

Quin és?: (marqueu la resposta amb una X)

- començar pels més febles i acabar pel més contundent.....
- a l'inrevés.....
- un argument i el seu exemple i així successivament.....
- primer els arguments propis i després els contraarguments
-?

7. Hi ha connectors per presentar les diferents parts del text i per cohesionar-lo des del punt de vista lògic? Sí.....
No..... Citeu-los:.....

8. Heu pensat el final per al text? Sí..... No.....

Com és?: (marqueu la resposta amb una X)

- és un resum de les idees principals.....
- és una presa de posició definitiva
- és una proposta concreta d'actuació.....
- és una frase provocadora o mot ocurrent.....
-?

1.2. Textos i esborranys produïts pels tres grups d'alumnes

1.2.1. Grup 1. Sessió P.

Homages
deixen sempre un record obligat, però una paraula
i sempre a l'esperança del seu present. Però la paraula
dura amb la vida de les dues parts, una ~~amb~~ amb
a veure la nostra pròpia vida.

Les dues els llavors han d'ajudar "les dues" ...
Mà i la paraula és una entre tots dos, i hem de
solucionar tots dos; per dir així la paraula. En
en una paraula comparar. Així en una paraula
se repartia, partit, dividit, dividit, ampliat. En una
paraula COMPARAR, exemple d'una situació piròica
i n'és un bon exemple per que successiu a la paraula
d'edat avançada tal i com afirma la Fundació per
a la Maria Àfrica (aproximadament) [com molta llavors per
! sempre en els nostres casos; (deu a la educació que ha
• rebut) diferent segons el sexe] i com aquí en molta
altres àmbits a l'institut, gemma en grup, fills (les
cangres (Bonne són noies)

MOSALTES, el JUIR.

(1)

Un home assegut al ogà, una cerveseta a la mà.

Futbol a la televisió. Mentrestant, algú es mou

a la cuina, ~~prepara una sopa~~ prepara una sopa. Ja que

sue és una dona. ¿? Vols dir?, si el món ha canviat!

~~Si no, de raó, ~~de raó, de raó~~~~

~~perquè ~~perquè~~ com pot~~

ser que ~~ser que~~ això sigui real?...

~~Tipus ~~Tipus~~ ~~Tipus~~~~

~~està ~~està~~ ~~està~~~~

I pensar que tot avança menys moltes, el més important ~~de~~.

* Queres païxo que la dona ara comença a treballar,
que no ha treballat tota la vida.

~~Escriu ~~Escriu~~ ~~Escriu~~~~

~~que ~~que~~ ~~que~~~~

~~que ~~que~~ ~~que~~ ~~que~~~~

~~Per ~~Per~~ ~~Per~~ ~~Per~~~~

Hasse d'entendre-ho: encara que la dona comenci a incorporar-se en el món laboral, són molts anys que treballa sense que es a sigui. La que la dona s'incorpora en el món laboral, en el que fins ara pertanyia a l'home, del treball. El home també s'incorpora en les feines de casa, i no es tracta només d'ajudar-la. En que vols que t'ajudi!?

Grup 1. Versió mecanografiada pels alumnes.

NOSALTRES: EL FUTUR.

Un home assegut al sofà. Una cerveseta a la mà. Futbol a la televisió. Mentrestant, algú es mou a la cuina. Juraria que és una dona! Vols dir? Però si el món ha canviat! Sí, sí, té raó, és una dona! Com pot ser que això sigui real? I pensar que tot avança menys nosaltres, el més important.

Hem d'entendre-ho: encara que la dona comenci a incorporar-se en el món laboral, són molts els anys que ha passat treballant sense rebre res a canvi. Ep, nois! Elles estan entrant en el nostre terreny, que no som capaços nosaltres d'entrar en el seu? És clar, es tracta d'això, però no nomès heu d'ajudar-nos: la paraula exacta és COMPARTIR (repartir, partir, distribuir, dividir, amitjanar...)

Nosaltres, els joves, ja sabem el que hem de fer; el que no volem és acabar igual que els nostres avis. Ara ja no tenen solució. Ja podem donar gràcies a la nostra educació: a ells els van educar des d'un altre punt de vista: la dona, a casa, i servint a l'home. Oi que nosaltres no l'hem rebuda, aquesta educació? Docs vingal! Nomès ens falta aquesta petita empenta perquè tots fem el mateix, per la igualtat.

Dones; sempre hem estat marginades, obligades, sense vida pròpia, i sempre a l'ombra del sexe masculí. Tens tota la raó, noia, però això s'acabarà: estic segur que d'ara en endavant tots serem iguals, i avançarem en el més important: nosaltres.

1.2.2. Grup 2. Sessió P.

PROFESSIONS I TREBALL *

El món del treball i els seus sexes.

- (1) - ~~La dona porta la major part dels treballs manuaux~~
- Condició física -> treballs manuaux.
~~reflexió~~

(2) Un director: la dona vol independitzar-se del treballs domèstics. (3) l'home vol fer-lis la feina més fàcil a la vida domèstica. (4) Avui en dia l'home vol ajudar a la dona en la casa però a coster de que anar, segons els homes, però a poc a poc. (5) També es diu possible que la es canviin els papers que es molt possible que moltes ho vulguin.

GRUP 2

Grup 2. Sessió R.

La dona ~~no~~ és apta per la vida laboral. GRUP 2

L'home és superior a tot en dir en totes les feines.

~~Política, Ciències i Lletres,~~

Res es pot canviar! ^{fil·li de la llei}
Acceptació: Uns s'ha iguals i un respecte. I no discriminació.

Càncers per tots dos si són marcats.
Si la dona vol treballar que ho faci, però atenció!

ha de canviar les seves limitacions. => malalties gens i fins; vol poder aparcar la natalitat ^{llevants internacionals} amb ^{perdre de la} natalitat.

PARÒDIA

Home amb ^{pl'ella} mequidar.

Dona amb ^{paucabons i sense pinça} Ci històr.

~~A~~ A la feina

Directora, subdirectora, assessora,
 & directives i treballadores i normalment
 cores per picar anomenat

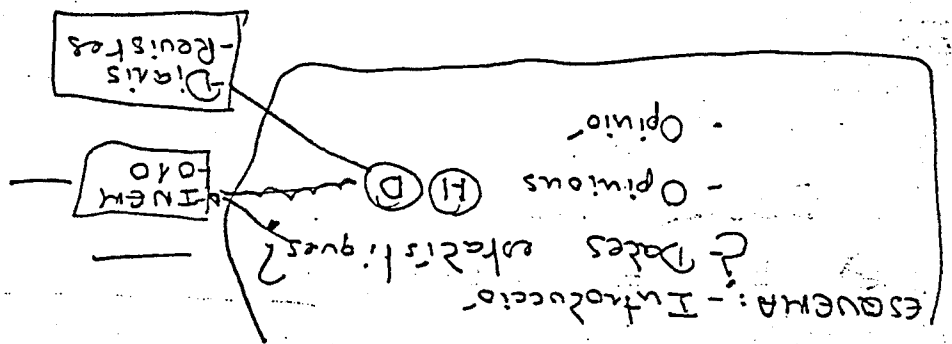
h. Dico no!! No pot ser!! Per favor
~~Per ser~~ ~~hemeres~~ ~~de~~ ~~fi~~ ~~del~~ ~~vis~~ ~~ser~~
 Per sot, la dona, ^{com} ~~com~~ ~~tu~~ ~~es~~ ~~ser~~
 mantelitat, no te aqua

Pensen que ha d'haver una vida
 igualitària per els dos sexes tranquil·la.

Auui, les paelles que recideixen vive
 juntes. A partit de la compra del
 pis, es planegen i parlen a veu
 la distribucio de la casa.

Solucio: ~~Traure~~ Tranquil·la paucissim
 masculí i femení.

Com? Amb la paucio de pauc
 que si colimiu i aibiu a la igualt

Grup 2. Versió mecanografiada pels alumnes.

Temps per canviar

Mirem a la nostra societat, en la qual vivim cada dia: L'home és superior a tots els càrrecs i feines. Últimament, però (I quan dic últimament em refereixo als últims 50 anys), la situació canvia... Encara hi han feines que són generalment per homes (Obres, etc...), però ara a les empreses també hi han dones, treballant. Malgrat tot, encara no s'ha aconseguit la igualtat. Els homes que són presidents es recolzen i contracten, majoritàriament, homes. Pot ser masclisme..., però el més probable és que encara no ho han assimilat. Tot porta un temps.

La situació ideal seria que hi haguessin uns sous iguals i un respecte entre els dos sexes. I també que no hi hagi més discriminació! (Que encara hi ha, i molta) El president del que parlavem veuria a la dona com un treballador més. I fins i tot seria normal trobar que la Presidenta de l'empresa veies a tothom com un treballador més, perquè els càrrecs serien pels dos sexes, sempre que s'ho mereixin. Si ho mereixen, treballaran on vulguin, sempre i quan coneixin els seus límits! Fisiològicament, l'home té, des del temps conegut, més resistència física que la dona pels treballs durs. I la dona, en el seu afany per treballar com l'home, s'oblida que a casa, tal com és la societat, també treballa, i hi ha molts homes que no ajuden a les seves dones. Així, treballaria per dos, i això és inhumà!! Ara, a causa d'això, s'agafa estress, i altres malalties. Si moltes dones siguessin greument afectades per aquestes malalties, potser es podria produir algunes pèrdues de la fertilitat. La natalitat podria baixar i, fins i tot, qui sap si podria mermar la població humana, o fer-la desaparèixer. Així que rumiem-nos-ho amb temps, perquè la dona és importantíssima pel futur de l'espècie.

En el camí per la igualtat, però, la dona té un parell d'obstacles:

- El Masclista: El típic i antic enemic de la dona. Si volguéssim donar-li un altre nom, el fariem sinònim de Tradicional. La societat humana ha viscut amb aquest tipus de gent fins aquest temps, però tot canvia amb el temps. Cada vegada hi han més homes que no són masclistes, sinó que estan en contra del masclisme! Aquesta societat masclista, amb el temps, canviarà, sempre i quan no siguin provocats pel segon grup:

- La Feminista: Fragmentem la població femenina en tres grups: La Conservadora o tradicional, la Igualitària o progressista menor, i la Feminista o progressista extrema. La Conservadora és la que sempre ha viscut en condicions desfavorables, i s'ha tingut que casar amb un masclista, i no li importa. Així eren les dones abans, i ara hi han encara al món rural. La Igualitària vol la igualtat. Vol que a la societat, l'home sigui igual a la dona. La majoria de la població femenina actual és aquí, i és la que ha aconseguit implantar bastants dels canvis amb els que s'ha transformat la societat. I ara, la esperada, la Feminista. Per a elles, la igualtat significa: Adeu,

1.2.3. Grup 3. Sessió P i sessió R.

~~Resposta a la pregunta.~~

- IGUALTAT -

- L'home proposa i la dona disposa. $\frac{3}{2}$
- No!!
- Bones ... la dona proposa i l'home disposa?
- Tampoc!!
- Tots dos proposen i tots dos disposen?
- Això sí!!!

Podem dir que, com a dones, no estem a favor del masculisme però, ep!, tampoc som partidàries dels moviments feministes. I no és d'estranyar, perquè el que nosaltres no volem és una situació radical, VOLEM LA IGUALTAT entre homes i dones!!!

Es cert que l'home pot tenir més facilitats que la dona per fer determinades tasques, però la dona també té més condicions que l'home per fer-ne d'altres. El que volem dir amb això és que hi ha algunes capacitats que ja vénen determinades per la natura de cada sexe.

El que nosaltres pensem és que les coses que la natura nos ha diferenciat han de ser compartides per ambdós sexes. (Per ^{*} qui la bogada la fa sempre ella? És que ella té més facilitats per fer-la o és que ella és un manta? Ara la dona té el poder per millorar la bogada ni l'home és un manta, simplement això és una tradició que ens hem pres molt al peu de la

estreta.) ^{per} que nosaltres voldríem es que aquesta situació

↳ Per resumir, el...

convies fins a arribar a la igualtat total, independentment
~~de ser una dona. O NO?~~ de ser home o dona. O NO?

* Per exemple, plantar no té perquè ser una feina exclusiva
de la dona. L'home, si vol, també pot fer-la. Si vol...

1.3. Respostes individuals al qüestionari metacognitiu.

1.3.1. Grup 1

REFLEXIONEM SOBRE EL TREBALL QUE HEM FET

(R)

<p>1. Valora l'article d'opinió que ha escrit el teu grup. Recorda que el títol també en forma part.</p> <ul style="list-style-type: none">- Quins aspectes creus que estan bé?- De quins n'estàs menys content/a? <p>Està bé, doncs hem utilitzat uns recursos que fan que el mateix text no sigui monòton. Del que estic menys contenta del fragment on fan referència a la gent jove, doncs no heu pogut reflectir tot el que volien dir.</p>
<p>2. Què és el que us ha costat més a l'hora de fer el text? i el que menys?</p> <p>És que el tema és molt ampli i a l'hora de redactar a vegades perdien el fil. El que menys trobar idees.</p>
<p>3. Com definiries la teva participació en el treball del teu grup? Què hi has aportat?</p> <p>Creo que cadascú ha donat el que ha pogut, anem dient coses i les anem apuntant i després veiem una tibia.</p>
<p>4. La revisió de l'esborrany, creus que l'hauríeu fet igual sense la pauta? En què us ha ajudat:</p> <ul style="list-style-type: none">- Us ha servit per millorar l'esborrany? No- En quin tipus de coses us ha fet fixar? en detalls- Us ha fet canviar o afegir coses? quines? No <p>Però el canvi de hem get més d'estil que de forma.</p>
<p>5. Heu canviat coses de l'esborrany que no sortien a la pauta? Quines?</p> <p>Si, perquè volíem donar un to divertit, que no es fes pesat de llegir, que no fos gaire cançat.</p>
<p>6. Què pensaves tu sobre la discriminació de la dona abans de començar a tractar aquest tema? Què en penses ara? Creus que has modificat les teves idees amb aquest treball? En quin sentit?</p> <p>Creo que hi ha una discriminació, però que cada cop veu a menys, les generacions d'ara són una educació igualitària i les parelles joves tendeixen a compartir les feines i són conscients que la dona va canviant. No, penso el mateix que abans, però veig que s'ha de ser tolerant.</p>

<p>1. Valora l'article d'opinió que ha escrit el teu grup. Recorda que el títol també en forma part.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Quins aspectes creus que estan bé? - De quins n'estàs menys content/a? <p>al la idea de fer-lo des de diferents punts de vista</p> <ul style="list-style-type: none"> - Per. lo com un diàleg <p>b) ens ,alten aig-ments</p>
<p>2. Què és el que us ha costat més a l'hora de fer el text? i el que menys?</p> <ul style="list-style-type: none"> - En conjunt tot, fins que no vam tenir l'estructura clara. - El que menys va ser la conclusió, potser
<p>3. Com definiries la teva participació en el treball del teu grup? Què hi has aportat?</p> <p>No ho sé, en realitat tots hi hem aportat alguna cosa però jo no sé ben bé quina.</p>
<p>4. La revisió de l'esborrany, creus que l'hauríeu fet igual sense la pauta? En què us ha ajudat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Us ha servit per millorar l'esborrany? No. - En quin tipus de coses us ha fet fixar? - Us ha fet canviar o afegir coses? quines? No
<p>5. Heu canviat coses de l'esborrany que no sortien a la pauta? Quines?</p> <p>de manera de fer el text, amb el diàleg de poques interaccions.</p>
<p>6. Què pensaves tu sobre la discriminació de la dona abans de començar a tractar aquest tema? Què en penses ara? Creus que has modificat les teves idees amb aquest treball? En quin sentit?</p> <p>abans → que la dona ho feia tot i que l'home no feia res</p> <p>Ara → crec que això era abans, el jovent d'ara puja diferent.</p> <p>No gaire, només en aquest sentit</p>

1. Valora l'article d'opinió que ha escrit el teu grup. Recorda que el títol també en forma part.

- Quins aspectes creus que estan bé? *Hem usat un sistema diferent dels fets a classe. Queda molt desenvolupat.*
 - De quins n'estàs menys content/a? *i perquè convingues.*
- Ens quiten alguns arguments, però en general bé. No m'agrada seguir pautat, ni que ~~les~~ les influències res.*

2. Què és el que us ha costat més a l'hora de fer el text? i el que menys?

- *Treballar en equip (escriure) és difícil. Posar-se d'acord. L'ortografia.*
- *Quan organitzarem la nostra anàlisi vàrem ràpids i bé, i ens enteníem bastant.*

3. Com definiries la teva participació en el treball del teu grup? Què hi has aportat?

Vaig escriure una entrada, i he aportat bastantes idees, però els altres ho fan també. Ha estat bastant compartit.

4. La revisió de l'esborrany, creus que l'hauríeu fet igual sense la pauta? En què us ha ajudat:

- Us ha servit per millorar l'esborrany? *NO*
- En quin tipus de coses us ha fet fixar? *En poques coses.*
- Us ha fet canviar o afegir coses? quines? *NO*

5. Heu canviat coses de l'esborrany que no sortien a la pauta? Quines? *SI.*

Se'ns va acudir el sistema del diàleg indirecte, i ho vam trobar més adequat, a part d'arguments diversos: grup de joves.....

6. Què pensaves tu sobre la discriminació de la dona abans de començar a tractar aquest tema? Què en penses ara? Creus que has modificat les teves idees amb aquest treball? En quin sentit?

- *Abans veia que la dona estava discriminada en molts aspectes, però que actualment es tendeix a exagerar. Més anys endavant, estava més discriminada.*
- *El mateix.*
- *No les he modificat, només he ampliat coneixement, he descobert altres punts de vista del tema.*

